

Verslag van het symposium en paneldebat van kenniscentrum Lokaal 13 gehouden op vrijdag 17 mei 2013 in het provinciehuis te Den Haag

Onderwerp: decentralisaties en opschalingsproblemen

Dagvoorzitter: *Nico Broekema, griffier gemeente Westland*

Inleiders:

Professor Douwe-Jan Elzinga, hoogleraar Staatsrecht Rijksuniversiteit Groningen: 'Een constitutioneel organogram voor het openbaar bestuur'

Maarten Allers, hoogleraar Economie van decentrale overheden Rijksuniversiteit Groningen: 'Decentralisaties en opschaling van gemeenten zinvol, onvermijdelijk of beter van niet?'

Henri de Groot, hoogleraar Regionaal economische dynamiek Vrije Universiteit Amsterdam: 'De economie van de Randstadmetropool en de zoektocht naar een economische bestuurlijke optimale schaal'

Michiel Herweijer, bijzonder hoogleraar Bestuurskunde Rijksuniversiteit Nijmegen: 'Doelmatig sociaal beleid en/of een overzichtelijke bestuurlijke kaart'

Joop van den Berg: hoogleraar parlementair Stelsel en voormalig lid Tweede Kamer (verhinderd, maar inleiding is wel in het verslag opgenomen)

Verder aanwezig:

Professor dr. Robert Vermeiren, hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie, directeur patiëntenzorg Curium LUMC en hoogleraar forensische kinder- en jeugdpsychiatrie VUMC

Iskander Haverkate, jurist Gijs Heutink Advocaten

Ulbe Spaans, raadslid gemeente Westland

Arjan Vliegthart, senator SP Eerste Kamer en directeur wetenschappelijk bureau SP

Pieter Maessen, politicoloog en schrijver van 'De Poldermetropool'

De heer BROEKEMA: Hartelijk welkom, deelnemers aan dit symposium van Lokaal 13 op 17 mei 2013. Dank voor uw aanwezigheid. Ook dank aan de organisatoren, zowel de mensen als de organisaties en de overheden die aan de totstandkoming van dit symposium hebben meegewerkt.

Ik heet u van harte welkom en ik teken er samen met de organisatoren voor om vandaag een vruchtbare en inspirerende gedachtewisseling te hebben over de thema's die in de uitnodiging en het programma zijn vermeld. Eigenlijk samen te vatten onder de vraag waarmee we nu in het openbaar bestuur bezig zijn. Grote operaties, is dat blauwdruk denken, komt dat vanuit een ander design, een andere tekentafel voort en kan dat allemaal wel aan de keukentafel van de maatschappij worden verwezenlijkt?

Er zijn de afgelopen weken twee heel belangrijke rapporten uitgebracht die illustreren hoe belangrijk dit thema is. Het thema en de formule van dit symposium zijn immers decentralisaties, de opschaling en ook allerlei bestuurlijke vraagstukken die in de Randstad spelen. Dat laatste zal ongetwijfeld ook met een bepaald accent aan de orde komen, maar de aanleiding hiervoor

waren vooral de decentralisaties en de aan gemeenten toegedachte taaktoedeling. Dat is de formule van dit symposium en daarover hebben de Raad voor de Openbare Financiën en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) op respectievelijk 17 april en 23 mei zeer belangwekkende rapporten uitgebracht, waarin niet mis te verstane opmerkingen, conclusies en waarschuwingen staan over de operatie waarmee de rijksoverheid bezig is.

Op bijvoorbeeld pagina 2 van het ROB-rapport van 23 mei over decentralisaties staat letterlijk: "De ROB meent dat een lokale taakverzwaring niet zonder risico's bij de invoering kan worden gerealiseerd. Er zullen zonder twijfel zaken fout gaan." Dat is dus al ingecalculeerd. Er zullen dus zonder twijfel zaken fout gaan. "De Raad is zich ervan bewust dat dit bijvoorbeeld bij de jeugdzorg schrijnende situaties kan opleveren. Het is aan het kabinet om duidelijk te maken dat, hoewel zij zich met haar partners tot het uiterste zal inspannen om misstanden te voorkomen, geen garanties kunnen worden gegeven." Dit zegt dus iets. En wij hebben onze inleiders gevraagd om deze thematiek, ook gekoppeld aan een aantal andere issues in het openbaar bestuur, diepgravend te behandelen en daarover vanmiddag een paneldiscussie te voeren.

Dat voor zover de inhoudelijke toelichting op het programma en nu even de technische toelichting. De volgorde is iets gewijzigd en dat houdt verband met het feit dat Joop van den Berg door een gemene griep is geveld. Gisteren heeft hij met groot leedwezen moeten zeggen dat hij niet in staat is om te komen en daarom hebben wij het programma enigszins moeten herzien. Vanaf deze plek wensen wij Joop van harte snel beterschap. Uiteraard heb ik dat gisteren ook al gedaan. We hebben afgesproken om Joop in een van de volgende symposia zijn inleiding over de in het programma vermelde thematiek opgeld te laten doen. Een uitstekende gelegenheid daarvoor zou op 27 september zijn. Dat is een gedachtedatum voor het volgende symposium. Dat zal waarschijnlijk plaatsvinden in de raadzaal van Groningen. Toon Dashorst, collega-griffier van de gemeente Groningen, heeft daarover net met mij van gedachten gewisseld. Voor de noordelijke provincies kunnen we de plannen tot gemeentelijke herindeling als aanleiding nemen. Maar wel gekoppeld aan de formule van vandaag, de thematiek van de decentralisaties, de opschaling en de taaktoedeling. Dan zijn we ook weer een stapje verder met hoe het kabinet erin zit en hoe de adviezen verder van de Raad voor het Openbaar Bestuur zijn geland. Dus er blijft een landelijke dimensie in zitten, maar het accent ligt heel sterk op de gemeentelijke herindelingsplannen in Groningen, Friesland en Drenthe. Dus dan komen we ook tegemoet aan veel mensen van Lokaal 13. Toen we in 2010 van Dick Vrieling afscheid namen hadden we 400 mensen in een kerk in Groningen. Daar hebben we toch ook weer een brug naar het noorden geslagen, omdat de afstand er altijd een beetje toe doet. Douwe-Jan kan daarvan mee getuigen.

De volgende huishoudelijke mededeling is, dat we op 8 november willen mikken op een volgend symposium en dan zal de thematiek zijn: hoogmoedig bestuur, waar is de burger? Geert van Istendael heeft vorig jaar op de Universiteit van Leiden een prachtige inleiding over dat thema gehouden, ook in relatie tot Europa. Jacques Wallage, wellicht Joop van den Berg en een van de andere inleiders hier zullen daarbij acte de présence geven. Op 27 september in Groningen zijn in ieder geval Douwe-Jan, Joop en Maarten gevraagd daar ook inleidingen te verzorgen.

Dan bent u op de hoogte van de vervolgacties van Lokaal 13. Er zit dus een gedachte achter. Het is onmogelijk om deze systematiek vandaag af te kunnen doen.

Een andere huishoudelijke mededeling is dat er in deze zaal niet mag worden gegeten en geen koffie mag worden gedronken. We hebben een strak schema. De inleiders zullen in de ochtend hun inleidingen houden. Vanmiddag hebben we een paneldiscussie. Na de inleidingen zal er gelegenheid zijn tot het stellen van verduidelijkende vragen. Tijdens de inleidingen gaan we deze keer geen vraagstellingen stimuleren. Dat kan in kleiner verband wel, maar in deze grote zaal en ook met het strakke tijdschema – alles in één dag gepropt – kan dat ook niet anders. Eigenlijk moet je zo'n programma als dit tot één dagdeel, een vrijdag, beperken. Dus we zien onze eigen beperkingen en kunnen daar dan ook mee omgaan. En ik doe een beroep op u om zoveel mogelijk korte verduidelijkende vragen in de ochtend te stellen en echte discussiepunten te bewaren voor de middag.

Het schema is dus iets gewijzigd omdat Joop niet spreekt. De eerste spreker zal Douwe-Jan Elzinga zijn. De tweede spreker is Maarten Allers. Zij zijn allen aanwezig. Dan is Hen-

ri de Groot de derde spreker. U heeft het programma waarschijnlijk voor u, dus ik ga niet alles herhalen wat op papier staat. Michiel Herweijer is dan de een na laatste inleider van het ochtenddeel. Het ochtenddeel sluit om 13.00 uur af. Het boek van Joop van den Berg hebben we hier prominent liggen en alle inleiders krijgen dat. Ulbe Spaans heeft het al uitgepakt liggen, omdat hij gisteren jarig was. Ulbe Spaans en Arjan Vliegthart zullen beiden aan het eind van de ochtend een gezamenlijk inleidingsblok invullen om de thematiek van het wetgevingsproces in de Eerste Kamer – die Joop aan de orde had willen stellen – te belichten. Arjan is Eerste Kamerlid en Ulbe doet dat vanuit zijn bestuurlijk-politieke functie vanuit de gemeenteraad van Westland. En dan maken we een logische overstap naar het middagprogramma dat om 14.00 uur met een paneldiscussie begint.

Tot zover mijn toelichting op het programma en het welkomstwoord. Ik wens u een heel plezierige conferentie en symposiumdag en geef graag het woord aan de eerste inleider Douwe-Jan.

Professor Douwe-Jan Elzinga, hoogleraar Staatsrecht Rijksuniversiteit Groningen: 'Een constitutioneel organogram voor het openbaar bestuur'

De heer ELZINGA: Dames en heren, goedemorgen. Ik zal even mijn presentatie voortoveren. Er staat de komende jaren heel wat te gebeuren. Als we naar het regeerakkoord kijken staat er in een paar zinnen een heel ingrijpende operatie vermeld. De decentralisatie zal grote gevolgen hebben voor het openbaar en binnenlands bestuur in Nederland. Als u weet dat de begrotingen van de Nederlandse gemeenten totaal ongeveer een kleine 20 miljard euro bedragen, komt daar een bedrag van 16 tot 17 miljard euro bij in het kader van de decentralisatie. Dat betekent dus dat de gemeentelijke begrotingen verdubbelen. Dat is op zich een hevig cijfer. Die gelden moeten naar de gemeenten toe, maar voor de helft gebeurt dat niet. Daar hebben we meteen een fors probleem op tafel. Hoe zit dat namelijk? De redenering van het kabinet is dat kleine maar ook middelgrote gemeenten de decentralisatietaken niet aan kunnen, zodat ze dat moeten doen in congruente samenwerkingsverbanden. Het regeerakkoord vermeldt ook dat allerlei hulpconstructies worden opgeruimd. Dan moet u bedenken dat van die 16 miljard euro ongeveer 8 miljard euro naar de grote 100.000+-steden gaat. De andere 6 tot 7 miljard euro gaat dan naar de kleinere gemeenten in de vorm van die congruente samenwerkingsverbanden. Eigenlijk tuigen we dus met die decentralisatie de regio op, terwijl het juist de bedoeling is om die regio op te ruimen. Dat is een merkwaardige paradox, waardoor we natuurlijk weer allerlei discussies krijgen over die vierde bestuurslaag. Je moet die 6 miljard euro natuurlijk wel controleren. Er worden daar heel belangrijke beslissingen voor burgers genomen. Gemeenten gaan er niet over, terwijl er wel naar gemeenten wordt gedecentraliseerd. Dat is een merkwaardig punt en die zijn er nog meer te benoemen.

Het beeld van het binnenlands bestuur in Nederland is de laatste tijd niet echt helder. In tegenstelling tot allerlei andere landen maken we er in Nederland toch altijd een redelijke chaos van. Een van de kernproblemen van het openbaar bestuur is dat elke inhoud eigenlijk naar iedere vorm kan. We kennen in Nederland zo'n tien vormen: territoriaal bestuur, functioneel bestuur, deconcentratie, verlengd lokaal bestuur naar boven en beneden en publiek-private samenwerking. Er zijn zo'n tiental bestuursvormen waarin je bevoegdheden en taken kunt neerleggen. Je zou zeggen dat er heel consistent wordt nagedacht over de vraag welke taak bij welke bestuursvorm behoort. Als je een bestuursvorm hebt waar verkiezingen worden gehouden en waarbij volksvertegenwoordigers actief zijn, moeten die wel iets te kiezen hebben. Dus territoriale decentralisatie met directe verkiezingen betekent een partijpolitieke arena. Je moet daarvoor vooral taken overhevelen die er ook geschikt voor zijn. Ze moeten keuzes kunnen maken en kunnen beslissen of ze iets wel of niet doen.

Deconcentratie is eigenlijk uitvoering uit naam van de hogere overheid, waarbij de minister ook de baas blijft en het gelijkheidsbeginsel van grote betekenis is. In deconcentratie moet je taken stoppen die zich daarvoor lenen. Zou je de inkomstenbelasting door de gemeenten kunnen laten uitvoeren? Het antwoord is nee, omdat daar het gelijkheidsbeginsel een grote rol speelt, vandaar dat we daar de figuur van de Belastingdienst en deconcentratie hebben.

Is er in die decentralisatie een beetje grondig nagedacht over de vraag welke taak naar welke bestuursvorm gaat? Het antwoord is over de hele linie nee. Bij jeugdzorg en AWBZ-zorg en

dergelijke is het namelijk volstrekt evident dat het gelijkheidsbeginsel van grote betekenis is. Het is onbestaanbaar dat je in de ene gemeente wel een AWBZ-voorziening zou kunnen krijgen en in de andere gemeente niet of nauwelijks. Dus waarom men nu een-op-een die zorgtaken aan de gemeenten geeft is een volstrekt raadsel. Het motief daarvoor is nergens te vinden. Je moet er niet aan denken dat gemeenteraden besluiten om het zorggeld in de riolen te stoppen. Dat is gewoon ondenkbaar. Je kunt wel een beetje differentiëren. Vaak is afstemming een belangrijk argument en dat je eenloketfuncties moet hebben. Politiek bedrijven op zorggeld is ondenkbaar. De vraag is dus of je dat wel op deze manier moet doen. In Nederland kan elke inhoud naar iedere vorm. We hebben daarvoor eigenlijk geen schema en daarover wordt onvoldoende nagedacht. Heel vaak wordt dit soort voornemens bij kabinetformaties opgeschreven, vaak door mensen die er geen verstand van hebben en met veel politiek gooi- en smijtwerk. Vroeger waren fracties en fractiespecialisten daar nog wel eens een beetje bij betrokken, maar tegenwoordig is dat ook niet meer zo. Deze keer hebben zes mannen in gesloten verband, zonder betrokkenheid van fracties het regeerakkoord in elkaar gezet. Dat heeft tot allerlei ongelukken geleid, ook op dit onderdeel. Dat is mijn stelling.

Dus wat nodig is, is een concept van het binnenlands bestuur waarin je logisch kunt nadenken wie wat en waarom doet. Dat is wat er in Nederland ernstig ontbreekt. Er zijn ook andere voorbeelden waar het wel goed gaat, dat is het zogenaamde justitiële organogram. Ik geef als voorbeeld Hannelore Kraft uit Noordrijn-Westfalen. Duitsland is ook een heel duidelijk organogram voor het openbaar bestuur. Daarom kent Duitsland de problemen van Nederland niet of nauwelijks. Denemarken en Zwitserland kennen die problemen ook niet en Nederland is zeer uniek op dat punt. Die merkwaardige discussies die we nu al veertig of vijftig jaar in Nederland voeren bestaan in andere Europese landen gewoon niet. Omdat men daar een concept heeft. Het zijn uitgangspunten op basis waarvan je netjes kunt hervormen en opereren.

Eerst iets over het justitiële organogram. Het departement van Justitie, met Opstelten als minister, is een heel sterk departement. Waarom is dat zo'n sterk departement en waarom heeft Justitie zo'n goede regie over de hervorming van de rechterlijke organisatie en de politie? Dat komt vanwege een concept. Er zijn de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de precieze positie van het Openbaar Ministerie, de constitutionele uitgangspunten die gelden voor de positie van de politie. Die maken dat er een bestendig concept op het departement is, ongeacht de minister of de ambtenaar die er is. Het verhaal kan worden verteld. Als de minister van Buitenlandse Zaken iets in de vreemdelingsfeer wil, dan intervenueert Justitie meteen en zegt dat zij daarover gaat en het niet kan, omdat het in strijd is met justitiële uitgangspunten. Als er in de sfeer van het gevangeniswezen of bij een gebouw een probleem is, dan trekt Justitie ook meteen de regie naar zich toe. Dus een minister wordt ook daar geïnstrueerd om het goede verhaal te vertellen. Daarom zijn ministers van Justitie ook altijd sterke ministers, ongeacht of ze er verstand van hebben. Het departement van Justitie heeft dus een helder justitieel organogram en in het kader daarvan kan men ook heel goed en netjes hervormen. En dat geldt ook voor Duitsland waar het zogenaamde Bundesstaat-principe geldt. Er zijn allerlei constitutionele uitgangspunten voor de opbouw van het Duitse binnenlands bestuur. Alle uitvoering van bijvoorbeeld rijkstaken gebeurt in Duitsland door de deelstaten. Alleen wat per se op nationaal niveau nodig is gebeurt in Berlijn. De rest doen de deelstaten. Zij hebben hun eigen grondwetten/constituties en krijgen de gezamenlijke verantwoordelijkheden met de gemeinden en kreise om uitvoerings- en politieke taken zo goed mogelijk uit te voeren. En dat gaat in Duitsland heel goed, omdat je daar een vast patroon hebt. Vakdepartementen kunnen bijvoorbeeld vanuit Berlijn ook niet interveniëren op de taakstelling van gemeinden en kreise. Dan zegt de deelstaat en de nationale minister van Binnenlandse Zaken dat ze daar niet over gaan. Dus vanuit de Grondwet, de constitutie en het concept kun je daar heel goed maatwerk leveren en de verhouding tussen gemeente, kreise en deelstaat goed organiseren. Dit zijn dus bewindspersonen met een context die een goed verhaal kunnen vertellen. Dan doet het er eigenlijk niet zo veel toe wie daar zit, hoezeer natuurlijk politieke uitgangspunten en regeerakkoorden een politieke rol kunnen spelen.

Kijk je nu naar de positie van BZK en de ministers van Binnenlandse Zaken, ongeacht wie het is, dan moet in de eerste plaats worden opgemerkt dat de positie van Binnenlandse Zaken/BZK

de laatste jaren enorm is verzwakt. De politie is er uit gehaald. Vroeger was er nogal sprake van een tweestrijd tussen Justitie en Binnenlandse Zaken en die wedstrijd is door Justitie gewonnen. De positie van de minister van Binnenlandse Zaken is de laatste jaren buitengewoon zwak geweest en een van de belangrijkste redenen daarvoor is dat het concept ontbreekt. Wij weten niet waar we in Nederland met het binnenlands bestuur naartoe willen. En vandaar dat het in Nederland ook zo'n chaos is. Kijk je bijvoorbeeld naar Piet Hein Donner, dan was dat een sterke minister van Justitie en een zwakke minister van Binnenlandse Zaken. Lag dat aan Piet Hein Donner? Nee, het is op zich een sterke bewindspersoon. Dat Donner niet uit de verf kwam op Binnenlandse Zaken ligt gewoon aan de context en omdat er onvoldoende uitgangspunten zijn. Laat ik dat nog concreter uitwerken, zodat het nog iets helderder voor u wordt. Ik geef u vier kleine voorbeelden, als eerste de deelraden in Amsterdam. Op een gegeven moment besliste het vorige kabinet dat de deelraden weg moesten. Te veel bestuurlijke drukte kostte te veel geld. Er lopen honderden politici in Amsterdam rond, wat te veel is. We zouden moeten volstaan met één gemeenteraad. Over de Wet afschaffing deelraden was veel debat in de kamers. Uiteindelijk is die wet aangenomen en verdwenen de deelraden uit Amsterdam. Wat gebeurt er vervolgens? De republiek Amsterdam zegt dat het allemaal mooi en aardig is, maar de deelraden helemaal niet te willen opheffen, omdat men dat een hartstikke goed systeem vindt dat dicht bij de burger staat. Er kan allerlei goed beleid gemaakt worden en politiek bedreven worden. Via een vorm van etikettenzwendel worden er dus taakrijke territoriale bestuurscommissies opgezet. Daarvoor is een voorstel gemaakt waarover veel turbulentie is. Minister Plasterk krijgt een voorstel voorgelegd, waarnaar ik deze week nog eens even heb gekeken. Daar staat in dat de nieuwe deelraden in Amsterdam, de bestuurscommissies, 1,1 miljard euro krijgen om politiek te bedrijven, uitvoerende taken te doen etc. Als u weet dat de Amsterdamse begroting in totaal 5,5 miljard euro beslaat, kunt u zien dat een groot en substantieel bedrag naar die bestuurscommissies gaat. Ik vind het prima, maar we hadden wel de deelraden afgeschaft. Waar zijn we nu in Nederland mee bezig? De wetgever schaft deelraden af en Amsterdam zegt: we doen het gewoon.

Een ander voorbeeld op dit gebied is dat de stadsgewesten worden afgeschaft – de WGR+ - en in de aanloop daar naartoe wordt een grote metropoolregio gevormd. Waar is de minister van Binnenlandse Zaken? We krijgen een landsdeelprovincie van Flevoland, Utrecht en Noord-Holland op de noordkant. In Zuid-Holland zijn er dan straks een stadsgewest, een metropoolregio en een drietal provincies. Waar is de minister? Dit moet de minister gewoon doen. Iedere minister van elk ander Europees land heeft daarover de regie. Dat kun je toch gewoon niet laten lopen. Idem voor de waterschappen. Lag de positie van de waterschappen onder regie van Binnenlandse Zaken? Het antwoord is nee. Staatssecretaris Infrastructuur en Milieu Joop Atsma was daar de leidende figuur. Wat hebben we bij de waterschappen gedaan? Daarvan hebben we een partijpolitieke arena gemaakt. Via een ongelukje zijn er daar directe verkiezingen gekomen en is er een lijstenstelsel ontstaan, waardoor politieke partijen aan de waterschapsverkiezingen zijn gaan meedoen. Er zijn dus klassieke volksvertegenwoordigers gekomen met de suggestie dat je daar politiek kunt bedrijven. Dat je liberale en sociaal-democratische droge voeten hebt. De waterschapsverkiezingen gaven aan dat dat een illusie is. Het waterschapsbestuur is een vorm van functioneel bestuur waar je maar heel weinig partijpolitiek kunt bedrijven. Het is een vorm van belangenrepresentatie, waarbij natuurbelangen, boerenbelangen en burgerbelangen natuurlijk van grote betekenis zijn. Daarvoor moet je ook een adequaat stelsel zoeken en dat moet je in elk geval niet door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat laten doen, maar door de minister van Binnenlandse Zaken. Dat is een substantieel onderdeel van het openbaar bestuur.

Burgemeester Bats van de gemeente Haren is na de Facebookrellen afgetreden. Hij heeft de volle verantwoordelijkheid genomen voor wat is misgegaan. Als je daar even achter kijkt en ook naar het rapport van de commissie-Cohen, dan blijkt eigenlijk dat burgemeesters niks meer over de politie hebben te vertellen. We beweren zogenaamd dat de burgemeester nog het gezag over de politie heeft, maar dat is natuurlijk eigenlijk helemaal niet zo. De politie is verzelfstandigd tot nationale politie. De aansturingsmogelijkheden van de burgemeester ten opzichte van de politie zijn qua inzet, menskracht en middelen steeds beperkter geworden. En dat heeft na-

tuurlijk ook wel consequenties in de sfeer van verantwoordelijkheid. Als je weinig of steeds minder te vertellen hebt over de politie – wat we hebben gewild vanwege de wens van nationale politie in plaats van regiopolitie en lokale politie – moet je daar qua verantwoordelijkheid ook consequenties uit trekken. De heer Bats is daarvan het slachtoffer geworden.

Het laatste voorbeeld zijn de provincies. Zij zijn de grote verliezers van de bestuurlijke reorganisatie die nu gaande is. Gemeenten krijgen er van alles bij en de provincies moeten inleveren. Hun huishouding moet zelfs worden gesloten. Je kunt vragen waar dat over gaat, maar dat is heel belangrijk. Een open huishouding voor provincies is de enige manier om politiek te bedrijven. Een open huishouding betekent dat je eigen initiatieven kunt nemen en dat je problemen in de provincie op eigen initiatief kunt oppakken. Dat betekent dat je ook op die onderdelen partijpolitiek kunt bedrijven. Als je de huishouding van de provincie of een toekomstig landsdeel sluit, mag je eigenlijk alleen nog maar nationale taken uitvoeren op een aantal beperkte onderdelen. Waarom zouden we dan nog verkiezingen voor Provinciale Staten houden? Nu al is het de vraag of die nog enige functie hebben, maar dan helemaal. Dus als je daarover niet goed nadenkt creëer je een buitengewoon merkwaardige positie. Dat zijn vier voorbeelden over hoe slecht er in Nederland over het openbaar bestuur wordt nagedacht.

Er is echter enige kentering. De minister van Binnenlandse Zaken heeft bij de kabinetsformatie een soort regiefunctie over de decentralisatie verworven. Dat is wel pure winst. Die regie was er namelijk niet meer. De vakdepartementen regelden eigenlijk de decentralisatie in het sociale en zorgdomein en daarover had Binnenlandse Zaken niets meer te melden. Dus nu is minister Plasterk voorzitter van de ministeriële commissie die erover gaat. Dat is hartstikke mooi, maar dan moet je ook de inhoudelijke regie voeren en een uitgangspunt hebben. De minister maakt niet de indruk dat hij een hard uitgangspunt heeft. Daaraan kan de minister tot op zekere hoogte ook niets doen, omdat hij allerlei dingen moet uitvoeren die het vorige kabinet heeft besloten. De decentralisaties en de daarmee verband houdende grote bezuinigingen waren al besloten door het vorige kabinet. Je ziet ook dat Plasterk moeite heeft het grote verhaal te vertellen, omdat dat grote verhaal er gewoon niet is. Wij weten niet waarmee we met het openbaar bestuur naartoe willen. Als je goed over de zorg nadenkt zou je zeggen bepaalde zorgtaken toe te delen die voor politiek vatbaar zijn en waarover je keuzes kunt maken. De gevoelige dingen waarvoor het gelijkheidsbeginsel geldt kun je eruit halen en bij de zorgregio's wegzetten. Dat ligt veel meer voor de hand dan die aan gemeenten te geven, met ook nog een larmoyant verhaal erbij dat je beleidsvrijheid hebt en politiek kunt voeren. Dat is gewoon niet zo en als je dat wel doet krijg je dat via toezicht of de rechter over je vingers. Gemeenten worden op deze manier natuurlijk steeds meer uitvoeringskantoren van de hogere overheid.

Dus er moet strategie gevoerd worden. Weinig bewindslieden van Binnenlandse Zaken is dat gelukt. Een van de goede voorbeelden vind ik staatssecretaris De Graaff-Nauta die zei te gaan experimenteren om draagvlak te creëren. De WGR+ en al dat soort dingen komen allemaal uit de koker van Joeke de Graaff-Nauta. Dat was een van de bewindslieden die het verhaal goed had gezien. Zij ging inventariseren en initiatieven stimuleren. Zij keek waar de delen van het land mee komen. Je moet ook differentiëren en experimenten toelaten. Als op een gegeven moment een beeld zichtbaar wordt kun je dat in wetgeving neerleggen. Dat is ook de goede volgorde. Wat je in Groningen of Limburg doet is van een heel andere aard en context dan wat je in het westen van het land moet doen. Dat heeft allemaal zijn eigen dimensies en die zijn van grote betekenis.

Als je naar de decentralisatiebrief en het andere rapport van Binnenlandse Zaken kijkt, dan zit daarin geen concept. Het gaat om machtsspreuken dat we het zo doen. De vraag waarom we het zo doen wordt afgedaan met de opmerking dat de discussie nu lang genoeg heeft geduurd. Dat is eigenlijk een beetje de teneur van de stukken. "We moeten nou eens een keer doorpakken. Het speelkwartier is nu wel voorbij. We gaan het nu gewoon doen." Dat is eigenlijk de hele inhoud van de kabinetsnotities.

Gaat het nu deze keer ook lukken? Het gaat op deze manier natuurlijk niet lukken. Alle technieken worden natuurlijk weer uit de kast gehaald om de boel naar 2014 en 2015 te krijgen. Zo gaat het in Nederland altijd. Als je de boel tot het laatste kabinetsjaar wilt rekken, begint iedereen alweer naar de verkiezingen te kijken en gaat het dus niet lukken. Iedereen is nu alweer

druk bezig om de provinciale herindeling het riet in te werken. De decentralisatie heeft forse vertraging en de wetgeving is er nog niet. Dus het hobbelt alweer naar 2014. Als dat jaar voorbij is – misschien is het kabinet dan al lang verdwenen, dat weten we niet – lukt het in 2015 niet meer. Dan is tijd gewoon verlopen en dat betekent dat we waarschijnlijk in een nieuwe kabinetsperiode weer verder hobbelen in het oude schema. Dus mijn oproep is terug te keren naar de nulsituatie en te discussiëren over de vraag waarnaar we in Nederland met het openbaar bestuur naartoe willen. Willen we echt gewoon mega-gemeenten? Waarom laat je provincies geen congruente samenwerkingsverbanden voor het landelijk gebied maken? Betrek hen bij de decentralisatie, dan heb je die congruente samenwerkingsverbanden niet nodig. Dan zijn we ook actief in de hoofdstructuur van het openbaar bestuur, maar daarover wordt gewoon niet nagedacht. De provincie ligt onder vuur bij BZK en dat blijkt uit alles. Dat betekent dat alles naar de gemeenten moet. Dat kan niet, dus gaan we weer andere waterhoofden creëren die miljarden moeten uitgeven zonder directe democratische legitimatie en met waarschijnlijk grote problemen tot gevolg.

Het is een beetje een somber verhaal. Ik kan er ook niets anders van maken. Misschien ziet u het heel anders en bent u gewoon optimistisch. Misschien denkt u dat ik een beetje een zwartkijker ben en dat het eigenlijk best hartstikke goed gaat met het openbaar bestuur van Nederland. Dus wellicht dat we daarover nog van gedachten kunnen wisselen. Dank u wel.

De heer BROEKEMA: Dank Douwe-Jan. Zijn er vragen aan Douwe Jan?

VRAGENSTELSTER: Ik wil eerst Nico Broekema complimenteren met het op een voortreffelijke manier bijeenbrengen van mensen van een hoog wetenschappelijk, bestuurlijk en menselijk niveau. Dat is in Nederland vrij uitzonderlijk. Bij het huis van Thorbecke is Europa gekomen. Gisteren was ik bij de Leidse universiteit bij een bijeenkomst met Viviane Reding, de Eurocommissaris. Zij hield een ontzettend duidelijk praktisch verhaal met do's en don'ts. In de zaal zaten naast studenten ook oudere mensen en mensen uit de vrouwenbeweging. Daar was totale verwarring en mensen zeiden allemaal naar het Europese gerechtshof te gaan om hun recht te halen. Dus ik denk dat er iets heel ergs in Nederland en ook in Europa aan de hand is. Mijn vraag is hoe je dat plaatst in het kader van Europa. Ook als gemeenteraadslid heb ik meegeemaakt dat ze altijd zeggen dat het moet vanwege juridische regelingen of van 'Brussel'. We blijven echter Kafka-achtig langs elkaar heen praten en dat trekt op niks, zeggen ze in België.

De heer ELZINGA: Het is natuurlijk helder dat de invloed van de Europese Unie voor het Nederlandse openbaar bestuur van grote betekenis is. Het wordt nog een stuk ingewikkelder als we de boel zelf niet op orde hebben. En daar gaat het vandaag vooral over. De decentralisaties zijn Europa-neutraal, want de Europese Unie gaat daar niet over. Dus we moeten in Nederland zelfstandig beslissen over de zorgopzet. Het is duidelijk dat er bezuinigd moet worden. Als je die miljardenbezuiniging over de schutting van de congruente samenwerkingsverbanden en de grote steden gooit, moet het lokale bestuur de vervelende boodschap aan de burgers doorgeven. Van 'Vorig jaar hadden jullie deze voorzieningen en nu veel minder. Met september kan het geld voor de rolstoelen op zijn. Dan moet je gewoon vier maanden wachten, totdat je weer opnieuw een rolstoel kunt aanvragen. Of je koopt er zelf een.' Dat is nog een eenvoudig geval. En dat is ook het risico waar de ROB op wijst. Als je zonder nadenken een zo cruciale taakstelling aan kleine en grote gemeenten overgeeft loop je enorme risico's. Het is de vraag of de kamers dat risico zullen accepteren en of die voorstellen er überhaupt door zullen komen. De Eerste Kamer moet daarover ook beslissen en het kabinet heeft daar geen meerderheid. Als je je als oppositiepartij een beetje wilt profileren, zou ik het wel weten. Het CDA gaat hiermee natuurlijk nooit akkoord, evenals de SP, GroenLinks en de PVV. Dan gaat het dus gewoon niet door, omdat uiteindelijk in 2015 de hele boel door de Eerste Kamer wordt geworpen. Dan hebben we natuurlijk met zijn allen wel een enorm probleem. De bezuiniging is dan niet ingeboekt. Als je kijkt wat er in de sfeer van jeugdhulpverlening aan voorbereiding in gemeenten is gepleegd. Ook is dat het geval in de andere decentralisatiedossiers. Door één besluit van de Eerste Kamer kan zo'n hele voorbereiding worden weggevaagd. De maatschappelijke kosten van zo'n

traject zijn sowieso al zeer ingrijpend. Dus mijn stelling is dat de manier waarop we op het ogenblik bezig zijn volstrekt onverantwoord is. De minister van Binnenlandse Zaken moet in ieder geval flink in de benen om zijn regie ook inhoudelijk te maken. En dan niet volstaan met stukken die hij heeft afgescheiden, maar vooral ook tegen de vakdepartementen zeggen eerst het plaatje compleet te hebben. Het gaat daarbij over wat de verantwoordelijkheid voor gemeenten is en of temporisering mogelijk is. We kunnen zeggen eerst een blok in de ene kabinetsperiode te doen en een ander blok in de volgende kabinetsperiode. Dan ben je gewoon reëel bezig en dat is nu niet het geval.

VRAGENSTELSTER: Ik wil graag een vraag stellen over de ons opgelegde beperking en hoe we die van ons kunnen afwerpen. Met 'ons' bedoel ik het landsbelang.

De heer ELZINGA: Kunt u dat iets scherper formuleren?

VRAGENSTELSTER: Ja, u had het net over de gedurende decennia opgebouwde zorgopzet die instort. Hoe werpen we dit juk weer van ons af? Het gaat niet alleen om geld.

De heer ELZINGA: Nee. Het gaat natuurlijk vooral om de inhoud van de zorg. Nederland heeft een zorggebouw op hoog niveau, maar dat kost alleen veel te veel. Dat is de kern van het probleem. Normaliter denken we over zorg na los van het openbaar bestuur. Omdat het toch een nationale taak is wordt die ook op nationaal niveau uitgevoerd. Als je daarover op nationaal niveau discussieert heb je nog een zekere eenvormigheid. Nu zeg je het bij zo'n 300 gemeenten neer te leggen en bovendien koppel je de helft los van gemeenten. Dan moet de gemeenten zich daar maar mee redden. Terwijl zorgdossiers de meest gevoelige materie vormt die we in Nederland zo ongeveer kennen. Het gaat om de meest kwetsbare mensen, die vaak moeilijk voor hun eigen positie kunnen opkomen. En juist dat dossier mag je op ethische gronden al niet in zo'n traject doen. Dat mag gewoon niet. Daarop moet je tot op grote hoogte de nationale regie blijven voeren totdat je zeker weet dat het in goede handen is en dat er voldoende waarborgen zijn. De Raad van State en de ROB waarschuwen daar nu voor. Allerlei andere mensen uit de zorgsector zien ook met afgrijzen dat de gemeente Schiermonnikoog in principe kinderspsychiatrische kennis moet verstrekken omdat zij niet tot een congruente samenwerkingsregio behoort. Die gemeente moet het hele zorgdossier zo ongeveer zelf uitvoeren. Ik besef dat het een beetje een iets te prikkelend beeld is, maar daar komt het in feite wel op neer. Dus ik zou zeggen net zolang de nationale regie te voeren totdat je zeker weet dat het gewoon in orde is.

De heer BROEKEMA: Dank, Douwe-Jan. Ik stel voor dat Maarten Allers nu het woord neemt voor zijn inleiding. Aan het slot van deze ochtend zullen Arjan Vliegthart en Ulbe Spaans hun inleidingen houden. Dan stel ik me voor dat we met alle panelleden, ook overgebleven vragen voor Douwe-Jan kunnen wisselen, temeer omdat Douwe-Jan er vanmiddag niet bij zal zijn, maar wel tot en met de lunch. Ik heb daarnet ook nog een vraag gekregen en die potten we even op tot het einde van de ochtend om die in samenhang met Douwe-Jan te kunnen wisselen.

Maarten Allers, hoogleraar Economie van decentrale overheden Rijksuniversiteit Groningen: 'Decentralisaties en opschaling van gemeenten zinvol, onvermijdelijk of beter van niet?'

De heer ALLERS: Over decentralisatie en opschaling is al heel veel gezegd. Er worden allemaal heel loffelijke redenen gegeven: het bestuur komt dicht bij de burger, u krijgt maatwerk en bovendien kunnen lokale overheden natuurlijk allemaal veel efficiënter dan bij het Rijk. Daar staat tegenover dat we zo langzamerhand weten dat het ook opschaling teweegbrengt, al dan niet terecht, zodat het bestuur weer van de burger wordt weggerukt. Daardoor wordt maatwerk weer minder mogelijk. Wat ook duidelijk is, is dat gemeentelijke opschaling in elk geval tot nu toe niet heeft geleid tot lagere, maar tot hogere uitgaven. Dat laatste wil natuurlijk niet zeggen dat het helemaal niet mogelijk is om te gaan opschalen en daar minder geld voor te gaan uitgeven. Het is alleen op dit moment nog nooit gebeurd, omdat er ook geen doelstelling was om dat te bereiken. Tot nu toe is herindeling op inhoudelijke gronden gebeurd en niet om, zoals nu de bedoeling is, 1 miljard euro per jaar te besparen.

Decentralisaties worden vaak in verband gebracht met bezuinigingen, maar dan vaak als zijnde een extra complicatie. Mijn stelling is dat het andersom is. Er moet bezuinigd worden en dat kan in dit land niet anders dan door de zaak te decentraliseren. Dus ik wil deze gedachtegang even met u aflopen. Laten we eens kijken waarom het dan zo is dat je via decentralisatie wel kunt bezuinigen. Hoe moet dat en wat gaat er gebeuren? Gaat dat inderdaad lukken? En als dat lukt, wat zijn dan de gevolgen? Want zelfs als de doelstelling gehaald wordt zal er de nodige collateral damage zijn, zoals onze Amerikaanse vrienden dat noemen.

Ik ga even terug naar de afgelopen periode. We zitten al jaren in de ellende als je de koppen mag geloven. De ene bezuinigingsoperatie rolt over de andere heen. Het is nooit genoeg. En ondanks al deze pogingen zijn we dit jaar niet eens in staat om ons aan de 3% uit Brussel te houden. Gelukkig hebben we een jaartje uitstel, maar volgend jaar moeten we er toch weer aan geloven. Dus het einde is nog niet in zicht. Er zijn al economen, zoals Bas Jacobs, die erop hameren dat we het land kapot dreigen te bezuinigen. Is dat nou zo? Ik laat een plaatje van het Centraal Planbureau zien. Tot nu toe hebben we de zaak alleen maar kunnen redden door de belasting te verhogen. Bezuinigen blijkt heel erg moeilijk. We hebben wel plannen voor het komend jaar, maar tot nu toe hebben we het voornamelijk via ombuigingen moeten doen. Wat zijn ombuigingen eigenlijk? In het woord zit in zekere zin een dubbele taalvervuiling. Als je vroeger geld tekort had kon je bezuinigen of de lasten verhogen. Nu heet dat allemaal bezuinigen. Ook het verhogen van de belasting heet nu bezuinigen. Als je ombuigt ga je niet minder geld uitgeven, maar minder meer geld uitgeven. Ik voer even een kleine peiling uit. Wie denkt dat de overheidsuitgaven het afgelopen jaar zijn gedaald? Minder dan 1%. Dat klopt, want elk jaar zijn de uitgaven 1% meer gestegen dan de inflatie. Dat is een succes, want daarvoor stegen de uitgaven 2% meer dan de inflatie. Het is dus heel moeilijk om echt te bezuinigen. De lasten zijn wel enorm omhooggegaan, met 20 miljard euro in een paar jaar tijd en dat is gewoon heel veel geld.

Wat is nu de oplossing? Bezuinigen lukt niet, dus denken we dat we er wel uit groeien en blijven wachten. Als we allemaal een nieuwe auto kopen schijnen we hier uit te groeien. Ik heb vorig jaar eens uitgezocht waardoor we de afgelopen kwart eeuw gegroeid zijn, want toen zijn we flink gegroeid. Je kunt op twee manieren groeien: met zijn allen meer uren maken en je kunt efficiënter/slimmer gaan werken. De afgelopen kwart eeuw hebben we aan elke manier ongeveer de helft van de groei te danken. Ouderen zijn weer gaan werken en vrouwen zijn massaal gaan werken. Maar dat is voorbij. Die vrouwen bevinden zich op de arbeidsmarkt. De ouderen zijn weer terug. We hebben conjunctureel nu even wat werkloosheid, maar daar moet je even doorheen kijken. De conjunctuur gaat echt wel weer over. Dus dat kan niet meer. Het enige wat nu nog kan is efficiënter werken. De arbeidsproductiviteit is het afgelopen jaar gedaald en als er nog meer oudere mensen en minder jongeren gaan werken zal die niet omhoog gaan. Dus eruit groeien lukt ook niet. Waarom maak ik nu zo'n lange aanloop naar de decentralisaties? De verzorgingsstaat gaan we op dit niveau niet trekken en er moet gewoon iets gebeuren. Veel dingen moest je vroeger vanzelf of vrijwillig doen en die hebben we allemaal geprofessionaliseerd. Die worden allemaal betaald en dat is gewoon niet vol te houden. Het heeft ook wat praktische problemen, zoals in gevallen dat een gezin acht hulpverleners heeft. In de praktijk schijnt dat toch niet bij veel gezinnen het geval te zijn, maar we kunnen het niet meer betalen met z'n allen. Dus het moet weer terug, maar het is niet duidelijk wie dat allemaal gaat doen. Vrouwen werken voor een groot deel en het is ook beleid om dat verder uit te breiden. Soms vraag je je af of de ene bewindspersoon wel eens met de andere praat. En als het wel zou lukken om vrouwen weer uit de arbeidsmarkt te duwen en ze vrijwilligerswerk blijven doen, dan worden ze opeens niet meer betaald en is het geen onderdeel meer van het bruto binnenlands product (bbp). En u weet dat ons tekort wordt berekend als percentage van het bbp, dus krijgen we meteen problemen met Brussel. Dus dit is allemaal lastig. Er moet dus een paradigmashift komen. Deze term komt uit de wetenschapsfilosofie en dan moet u denken aan mensen als Kuhn, Lakatos en Oppenheimer. Allemaal heel hoogstaand. Wat u daarvan vooral moet weten is dat het ontzettend moeilijk is. Een paradigmashift kost je een generatie. Het kabinet wil het in twee jaar doen. Dat gaat dus ontzettend veel weerstand oproepen. En dat is het grote probleem waarover ik het met u wil hebben. Wie gaat die weerstand in zijn nek krijgen? Die hete aardappel wordt nu rondgescho-

ven. Waarom is bezuinigen zo moeilijk? Wat we dan doen is politici de schuld geven, omdat ze slappe knieën hebben. Dat is natuurlijk een slap verhaal, omdat wij als kiezers bepalen hoe sterk de knieën van onze politici zijn. Er zijn natuurlijk wel een paar politici die daaraan gewoon lak hebben. Staatslieden noemen we die en zij gaan er een tijdje tegenin. Maar bedenk uiteindelijk zijn ook Winston Churchill en Margaret Thatcher tegen de kiezer aan gelopen. Dus dat werkt gewoon niet.

Ik weet niet wie van u een klassieke opleiding heeft gevolgd, maar ik vond het verhaal van Odysseus wel mooi. Hij moet naar huis en doet daar tien jaar over. Hij moet langs de sirenen, dames met vleugels die heel mooi zingen. Als je ze hoort wil je niets anders dan ernaartoe en dan loop je op de rotsen. Odysseus heeft daarom al zijn bemanningsleden was in de oren laten doen. Als politicus kun je dat natuurlijk niet doen en moet je de kiezer blijven horen. Hij heeft zich dus aan de mast laten binden, onder strikte instructies dat hij niet losgelaten mocht worden en dat men vooral niet naar hem moest luisteren. Pas als ze voorbij het geluid van de sirenen waren mocht hij los. Dat is eigenlijk wat in de politiek ook zou moeten gebeuren: we hebben een boeman nodig. We kunnen geen besluit met veel tegenwind nemen. Er moet altijd iemand zijn van wie het moet. Dus het Rijk volgt op dit moment een tweesporenbeleid wat dit betreft. Het ene niveau is Brussel en het andere niveau is het gemeentelijke niveau, de decentralisaties.

Eerst het eerste niveau. Het Rijk heeft zich aan de mast gebonden van de 3% en de 60% staatsschuld. Dat is nuttig. Je kunt zeggen dat het Rijk alle voorzieningen moet kunnen blijven geven. 'Wij zijn goede mensen, maar met de mensen in Brussel valt niet te praten en dat zijn echt fanaten. We moeten wel.' Nou, dat sijpelt op allerlei manieren door naar gemeenten. De Wet HOF is een mooi voorbeeld, hoewel er inhoudelijk geen enkele noodzaak toe is. Toen wij als Nederland in Brussel op de trom van de 3% sloegen bleek opeens dat we hier een batenlastenstelsel op lokaal niveau hadden. Dat wisten de onderhandelaars daar kennelijk niet. Dat krijg je als je jezelf aan de mast bindt. Dat is de prijs die je ervoor betaalt. De vraag is of dit gaat werken. Voor oppositiepartijen is Europa natuurlijk toch prijsschieten. Hoewel niet zo effectief als de heer Wilders heeft gedacht. Er zijn wel mogelijkheden aanwezig, maar ik denk dat we ze benut hebben en niet verder komen wat dit betreft.

Dan kom ik op het tweede spoor, de taken naar gemeenten overhevelen en daarbij te weinig geld geven. Dan zeg je dat gemeenten het zo goed kunnen en eigen keuzes mogen maken. Gemeenten doen ongeveer een kwart van de uitgaven in Nederland en moeten nu al 40% van de bezuinigingen leveren. Er is dus iets niet in balans. Die 40% is een minimum en zodra het lukt draai je die knop verder open. Dus de gemeenten zijn hier aan de mast gebonden. Ze kunnen niet zoals het Rijk de lasten laten stijgen. Nee, gemeenten moeten echt bezuinigen, dus minder uitgeven. In elk geval minder meer uitgeven. Die ozb is slechts 1,5% van de belastingopbrengsten en daarbij geldt bovendien een macronorm en dat zijn allemaal peanuts. Dus gemeenten moeten die pijnlijke keuzes maken en dat kan ook. Het is ook niet zo pijnlijk voor hen, want zij kunnen Den Haag gewoon de schuld geven. 'Oké. We hebben niet meer geld. Dat is een feit en iedereen weet dat.' De schuld ligt in Den Haag, dus gemeenten kunnen gewoon pijnlijke keuzes maken. Dat is tenminste even de hypothese. Nu denkt u misschien zich niet de beleidsnota te herinneren waarin dit tweesporenbeleid staat uitgelegd. De vraag of dit bewust beleid is of niet vind ik minder interessant dan de vraag of dit werkt en zo ja, wat de gevolgen zijn. Daar wil ik even met u verder onderzoek naar doen.

Gaat dit werken? Gemeenten wijzen natuurlijk als een man naar Den Haag. Dat is ook ingepand. Wat doen ministers en Kamerleden dan? Theoretisch kun je zeggen dat het Rijk er niet meer over gaat, maar de gemeenten. Ook de laatste jaren zag je dat als in Gaasterzeil de ozb met x% omhoog ging er toch Kamervragen over werden gesteld en de minister daarop gek genoeg toch antwoord gaf. De vraag is dus even of de geachte afgevaardigden en de minister de druk weerstaan, want die wordt groot. Het gaat om kwetsbare mensen waarvan de zorg wordt gedecentraliseerd. En het gaat ook om zorg met uitstekend bemenste achterbannen en lobbygroepen die de weg naar de Kamer en ook de pers met een blinddoek op weten te vinden. Dus ik voorspel u alvast dat verschillen in voorzieningen zeer breed zullen worden uitgemeten, terwijl juist het idee maatwerk is en dat betekent dat dingen verschillend gaan. Maar dat is iets wat in dit land niet wordt geaccepteerd als het om basale voorzieningen gaat en daar praten we

nu over, zoals jeugdzorg. Geen enkele burger accepteert dat dit in de ene gemeente wel en in de andere niet gebeurt. Oma wordt opeens niet meer geholpen, maar een vriendin die een gemeente verder woont krijgt die voorziening nog wel. Dat is niet uit te leggen, ook al is het theoretisch misschien wel kloppend. Je krijgt het niet uitgelegd. Dus hoe geloofwaardig is die boemanrol hier? Iedereen weet dat het Rijk toch de baas is. Iedereen weet dat het Rijk een uitvoeringskantoor is. Mensen zijn niet gek. Dus dit werkt alleen maar als het eerste spoor ook werkt. Het Rijk moet dan weer doorsturen naar Brussel. En uiteindelijk krijgen we dus een bestuur waar niemand in het openbaar zijn verantwoordelijkheid neemt. Dat lijkt me heel slecht voor de geestelijke volksgezondheid van dit land.

Als dit nou niet gaat werken en er toch weer aanvullende regelgeving komt, waarbij gemeenten met de handen achter de rug worden gebonden en de strijd moeten aangaan met de bezuinigingsdraak, gaat dat niet lukken. Bovendien worden de financiële taakstellingen dan onhaalbaar. De taakstelling is dan te groot om die alleen door efficiëntie te bereiken. Je moet mensen pijn doen. Als dat niet meer kan, ga je het gewoon niet halen. Dus de druk om meer geld wordt onweerstaanbaar en bovendien is er lokaal niet de beleidsvrijheid die nodig is. Dus dit is het rampscenario waarbij het niet lukt.

Maar stel dat het wel lukt en het Rijk en de kamers houden hun rug recht. Er komt geen geld bij en gemeenten houden toch enige beleidsvrijheid. Wat gebeurt er dan? Die crepeergevallen staan bij gemeenten op de stoep en niet in de eerste plaats op het Binnenhof. Zeg maar eens nee als het alternatief bijvoorbeeld is de wegen niet meer te onderhouden. Het gaat best een paar jaar goed. Over een paar jaar zit je er misschien wel niet meer en zie je wel verder. Kortom, we hebben hier een koekoeksei in het gemeentelijke nest dat de traditionele gemeentetaken wel eens weg zou kunnen drukken. Daarnaast zie je enorme druk op de gemeentelijke financiën. En dat alleen al zal weer een reden zijn om die opschaling in een nieuwe versnelling te zetten.

Wat je ook ziet is dat de benodigde afweging tussen het geld blijven uitgeven aan zorgtaken, bijvoorbeeld het sociale domein en weghalen bij andere overheidsvoorzieningen vindt wel plaats, maar alleen op de gemeentebegroting. Er is dus veel te weinig sprake van een integrale afweging. Dat is dus niet optimaal.

Dan kom ik bij mijn afsluitende vraag. Als we ervan uitgaan dat decentralisaties een goed instrument zouden kunnen zijn om pijnlijke keuzes wel te maken om toch te kunnen bezuinigen, wat in dit land uiteindelijk toch nodig is, nu of over een paar jaar, hebben we dat er dan voor over gezien de schade, de collateral damage die op lokaal niveau ontstaat. Die keuze zou ik liever bewust gemaakt hebben dan dat we erin gerommeld worden zoals nu gebeurt. Dit is iets waarover je eigenlijk een open afweging zou moeten maken.

Ik sluit af met de mensen onder u die dit allemaal op hun bord gaan krijgen alvast veel succes toe te wensen.

De heer BROEKEMA: Zijn er nog vragen aan Maarten?

De heer HANIA: Maarten, je hebt geluk. De boeman zit in de zaal. De vorige spreker heeft ook geluk. Want ik wil u in de loop van de dag graag vertellen wat wel gaat lukken. Ik ben namelijk voorzitter van de werkgroep WijThorbecke. Wij zijn op burgerinitiatief bezig om volledig bottom up u in de loop van dit jaar een nieuwe politieke structuur aan te bieden. We hebben nu al een half uur geluisterd naar wat niet meer gaat lukken. Zodra u er tijd voor heeft wil ik u graag uitleggen wat wel gaat lukken, want het is vandaag uw geluksdag. We gaan het samen met die mevrouw met een beperking doen.

De heer BROEKEMA: Dat was een verklaring.

De heer DANKAART: Ik kom uit Hellevoetsluis. Meneer Allers, bedankt voor uw mooie verhaal. U legt heel duidelijk de rol uit van de boeman omhoog en omlaag. U noemt op een gegeven moment het Rijk dat de boeman voor gemeenten wordt. In hoeverre zal dat effect hebben op de versterking van de lokale partijen op gemeentelijk niveau? Zij hoeven niet bang te zijn voor die rijksboeman, in tegenstelling tot landelijke partijen in de lokale politiek.

De heer ALLERS: Dat zou zomaar kunnen. Ik ben zelf geen politicoloog, maar ik weet wel dat lokale afdelingen van landelijke partijen soms behoorlijk afstand kunnen nemen van het beleid van hun landelijke broeders en zusters. Dus ik voorspel ook dat die scheiding binnen de partijen wel eens wat groter zou kunnen worden. Ik weet niet in hoeverre dat uitstraalt naar onafhankelijke partijen.

De heer VAN DER GRAAF: Ik ben van de gemeente Albrandswaard. Ik was even getriggerd door uw opmerking over de paradigmashift. Dat is een soort cultuuromslag die een generatie zal duren. Ik vind het nogal sterk gericht op het werken van de overheid. De algemene aannahme is dat de crisis bij de banken is begonnen. Mijn vraag is of die paradigmashift alleen geldt voor hoe we met onze verzorgingsstaat omgaan en wat we daarvan kunnen verwachten. Of is dat iets is dat we ook aan de bankensector of de private sector kunnen richten?

De heer ALLERS: Ik denk dat we de crisis waarin we nu even zitten moeten vergeten, want die gaat best wel een keer over. Dat duurt kort of lang, maar daarna is dit probleem niet weg. Dit probleem is niet door de crisis veroorzaakt, maar omdat we een verzorgingsstaat hebben die door onze demografische structuur niet houdbaar is. Het zou natuurlijk leuk zijn als er bij de banken ook een paradigmashift plaatsvond, dat ben ik met u eens. Maar het is een heel ander issue, dat hiervan los staat denk ik.

De heer BROEKEMA: We gaan richting koffiepauze en ik verzoek u over een kwartiertje weer terug te zijn.

Pauze.

De heer BROEKEMA. Beste mensen, we beginnen weer. Eerst nog even een punt van orde. Er staan discussiezuilen opgesteld. Ton Sels, een van onze medeorganisatoren zal even uitleggen hoe die werken.

De heer SELS: In de hal staan twee praatzuilen. Het is ondoenlijk om alle meningen en discussies in deze zaal vandaag over het voetlicht te brengen. Ik nodig u van harte uit om in te spreken op de praatzuil. Daarop staat de prikkelende vraag of het huis van Thorbecke wordt afgebroken. Als u op de knop drukt gaat de opname lopen en zo krijgen we een heel leuke compilatie van allerlei meningen. Ik nodig u dus van harte uit om in de pauze straks gebruik te maken van de praatzuilen.

De heer BROEKEMA: Komen die bijdragen ook in het verslag terecht? Want we maken namelijk een woordelijk verslag van alles wat wordt gezegd.

De heer SELS: Die bijdragen gaan we zeker in het verslag meenemen. Dus geneert u zich niet en leef u uit.

De heer BROEKEMA: Daarmee heb ik dus ook de huishoudelijke mededeling gedaan dat er een woordelijk verslag wordt gemaakt. Dat is handig om te weten als u zelf ook notities maakt. Nu wil ik graag het woord geven aan onze derde inleider Henri de Groot. Hij was ook inleider op onze laatste bijeenkomst in Baarle-Nassau. Hij is zeer betrokken bij de economische vraagstukken van de Zuidvleugel en de Randstad in het algemeen. We kijken dus erg uit naar de economische aspecten in ons symposium. Je gaat een economisch accent leggen.

De heer DE GROOT: Dank je wel, Nico. Het is een groot genoegen om hier te zijn en om met u van gedachten te wisselen. Ik ben van huis uit een macro-econoom en heb onder andere een bijdrage mogen leveren aan de studie Stad en Land van het Centraal Planbureau. Die is bij een aantal van u ongetwijfeld bekend. Daarbij hebben we geprobeerd na te denken over de economische logica die ten grondslag ligt aan alles waarover we het hier hebben. Dus ik wil een klein

stapje terugzetten en nadenken over wat vanuit economische wetmatigheden een logische structuur is om naartoe te werken en van daaruit er een aantal economische complicaties weer bij te betrekken. Dus ik wil even een stapje terug maken. Daar is mijn verhaal denk ik sterk complementair aan het verhaal van Maarten hiervoor. Maarten had een fantastisch plaatje over handen binden en hoe ontzettend belangrijk dat is. U ziet in mijn presentatie een moderne variant daarvan waar ook het handen binden in het samenwerken een heel cruciale factor is. Ik zal daarover straks vanuit het meer economische perspectief in relatie tot die decentralisatievraag een aantal dingen zeggen.

Ik wil een klein stukje aan positiebepaling doen. Maarten heeft daarover een aantal dingen gezegd die ik nog wat wil aanscherpen. Deels vanuit een nationaal perspectief, maar ook vanuit een Europees perspectief. In die context bevinden we ons en die creëert ook een extra additionele urgentie om op een systematische manier na te denken over waar we met elkaar naartoe moeten en hoe vanuit mijn perspectief het bestuurlijke ondersteunend kan zijn aan een aantal economische complexe transformaties waarvoor we zijn gesteld. Van daaruit zal ik met u doorgaan naar vraagstukken rondom regionaal-economische samenwerking, metropoolvorming, waarover Nico het al had in relatie ook tot de complexe vraag van decentralisatie en dan uiteindelijk ook de vraag waar decentralisatie naartoe gaat en om welke taken het daarbij gaat. Dat is ongeveer het menu. En van daaruit zal ik een aantal uitdagingen formuleren die eigenlijk zijn bedoeld als aanzet voor de discussie van vanmiddag, waar we wat verder op een aantal van deze thema's kunnen doorgaan.

Als we het hebben over positiebepaling wil ik een viertal zaken naar voren brengen. De eerste is de grote recessie, waar we middenin zitten en die ons dwingt tot een aantal aanpassingen. Ik voeg daaraan toe dat de basis van de recessie is - wat we in de economische literatuur noemen - een doorbraaktechnologie die zich in de loop van de jaren negentig heeft gemanifesteerd. Die heeft gemaakt dat we eind jaren negentig/begin 2000 een disproportioneel hoge groei hebben meegemaakt. Mijn verhaal is dat we middenin een recessie zitten en ik ben het met Maarten eens dat die ergens minder zal worden. Tegelijkertijd moeten we ons beseffen dat een belangrijke component van de recessie waarin we ons bevinden ook niet meer of minder is dan terug naar een normale groei die kenmerkend was voor de periode voor 1995. Dus ik wil nog extra willen onderstrepen wat Maarten benadrukte dat die paradigmashift vanuit een historisch unieke periode - eind jaren negentig/begin 2000 - zo mogelijk extra relevant is. Dus dat stukje achtergrond wil ik u meegeven.

De decentralisatie van taken met minder budgettaire ruimte is mijn verwoording van wat Maarten ook al zei. Hoe je het ook wendt of keert, de hele discussie over decentralisatie heeft een heel belangrijke component in zich van een platte bezuinigingsmaatregel die vanuit het zojuist geschetste macro-economische perspectief noodzakelijk is.

Het is evident dat de discussies over de bestuurlijke indeling en het huis van Thorbecke hier tussendoor speelt en extra urgent is omdat dat huis van Thorbecke een bepaalde logica heeft die met de voortgaande economische ontwikkeling vanuit mijn perspectief ter discussie gesteld moet worden. Compact samengevat: als we kijken naar het bestaande huis van Thorbecke en dat afzetten tegen - vanuit economische perspectief - optimale indelingen, dan kan wat mij betreft de conclusie niet anders zijn dat de huidige gemeenten te klein zijn en dat de provincies te groot zijn. En dat er tussenin een optimum zit. Ik zal u straks resultaten laten zien die dat verder onderbouwen. Tegen die achtergrond is de discussie over het huis van Thorbecke en de herinrichting daarvan wat mij betreft van groot belang.

In de Europese context speelt natuurlijk van alles rondom de SMART specialisation strategieën. Het buzz-word op dit moment in Brussel is wat dat betreft toch in belangrijke mate het concept van place based policies en vanuit een regionaal perspectief nadenken over je eigen kracht en daarmee nadenken over hoe je jezelf als regio functioneel samenhangend te positioneren in een Europees perspectief. En ook vanuit die achtergrond denk ik dat de huidige regionale structuur niet optimaal is. Ik zal dat straks allemaal wat verder uitwerken, maar dit bij wijze van aftrap en positiebepaling van waar ik me ongeveer in dit debat bevind.

Over de grote recessie heb ik net in mijn inleiding al het een en ander gezegd. We moeten ons echt bewust zijn van technologisch optimisme. De komende jaren zal er een structureel lagere

groei zijn. Deels door de hoge groei die we hebben gehad, maar ook door processen van vergrijzing en een aantal factoren waarover Maarten het al had.

Als we kijken naar een aantal trends die hier onder liggen en die wat op de langere termijn spelen zien we de afgelopen decennia in wat Glaeser in zijn *Triumph of the city* heeft genoemd een heel fascinerende ontwikkeling. Daarin zien we dat het belang van die regio alsmaar groter wordt. Een aantal economen, waaronder Friedman, heeft de suggestie gewekt dat de aarde door de opkomst van informatie- en communicatietechnologie steeds platter wordt. Als we de economische dynamiek bezien, zien we dat het landschap alleen maar grotere pieken en grotere dalen begint te krijgen. Daar liggen de te maken fundamentele keuzes en die zijn in Nederland met de verdelende rechtvaardigheid in de genen keuzes waarmee we worstelen. Deze dynamiek van opkomst van steden en het alsmaar belangrijker worden van nabijheid om economisch succesvol te zijn is volgens mij een relevant fact om in het achterhoofd te houden. Over de keerzijde van vergrijzing en regionale krimp heb ik het al gehad. Dit speelt zich ook allemaal af tegen majeure globale onevenwichtigheden. Kijk naar de situatie in de Verenigde Staten, de ontzettend complexe dynamiek in China en de enorme vergrijzing die daar gaat ontstaan, met alle gevolgen voor de internationale kapitaalmarkten, die allemaal nog op ons liggen te wachten. Wat dat betreft is ook vanuit dat perspectief het toekomstperspectief voor de komende decennia, ook in economisch opzicht, niet heel rooskleurig. Dat onderstreept de noodzaak om helder en goed na te denken over waar we met ons systeem naartoe willen en moeten. Dus dat als vertrekpunt.

Ik had het net over het landschap met meer pieken of agglomeratievoordelen. Waar we als economen overtuigd zijn van het bestaan van dat soort factoren is de consequentie dat we heel goed moeten nadenken over het indelen van regio's. Ik ga u dat op twee manieren illustreren om u wat gevoel voor ordes van grootte te geven. Ik heb het over wat ruimtelijke indeling doet voor de maatschappelijke welvaart van ons land. Er zijn twee manieren om daartegenaan te kijken. Een manier is kijken naar de arbeidsmarkt. In feite is daarbij de vraag die we ons stellen heel simpel. Kijk naar een identieke tweeling en vraag wat een persoon daarvan met volledig dezelfde kenmerken verdient in Groningen en wat de ander verdient in Amsterdam. Als het mensen zijn die in alle opzichten identiek zijn, met uitzondering van de plek waar ze werken en we vervolgens zien dat de ene plek tot een hogere productiviteit leidt dan de andere, dan is de conclusie van de econoom dat er iets gebeurt in economische zin dat maakt dat de plek waar je functioneert relevant is. En daarmee is dus ook de ruimtelijke ordening relevant. Als we de effecten met allerlei empirische technieken proberen te ontrafelen en de belangrijke mechanismen bezien, dan probeer ik u wat gevoel voor grootte te geven. Ik begin met lonen als een goede maat voor de productiviteit van een individu. Als we dan naar regionale spreiding kijken dan zien we tussen de periferie van Nederland en de Randstad verschillen in lonen van ongeveer 25%. De vervolgvraag is dan of het in de Randstad gaat om dezelfde mensen als in de periferie. En dan kom je tot de onvermijdelijke conclusie dat een belangrijk deel van deze loonverschillen verklaard wordt door wat we in deze literatuur sorteerprocessen noemen: de trend van hoger opgeleiden om zich te clusteren en te concentreren in de Randstad om allerlei redenen die met de arbeidsmarkt te maken hebben verklaart een belangrijke component van dit loonverschil. Dus sorteerprocessen, mensen die zich uit vrije beweging in een bepaalde regio willen vestigen, maken dat we een niet uniforme verdeling van lonen zien. Daar ligt al een hele discussie over de vraag hoe ver we willen gaan om dit te accepteren. Mensen uit de regio Amsterdam herinneren zich vast de discussie die Wibus een aantal maanden geleden heeft opgeworpen over het belang meer hoogopgeleiden een plek in Amsterdam te geven. Dat heeft hiermee alles te maken. En daar zitten welvaartseffecten aan vast. Dat is het punt dat ik hier wil maken. Dus dit is de component die met sorteren samenhangt en dat is ongeveer de helft van het loonverschil.

Wat overblijft is ongeveer 10%, het loonverschil dat we overhouden nadat we proberen te corrigeren voor al die persoonskenmerken. Dus dit is het loonverschil van een persoon met eenzelfde opleidingsniveau, leeftijd, geslacht, etnische achtergrond en werkzaam in dezelfde sector. In Amsterdam verdient deze persoon 10% meer dan in Groningen. Dus daar zit een welvaartsverschil, dat maakt dat het ruimte bieden voor mensen om zich in die plekken te vestigen waar blijkbaar productiviteitseffecten zijn een positief welvaartseffect met zich meebrengt. Zo kijken

we er vanuit het agglomeratieperspectief naar om te onderstrepen dat de keuzes waarvoor we staan vanuit maatschappelijk welvaartspectief cruciaal zijn.

Een andere manier om dat te doen is aan de hand van grondprijzen. In de studie Stad en Land hebben we dat geprobeerd, met als basisargument dat alles wat een plek aantrekkelijk maakt (arbeidsmarkt, voorzieningen) neerslaat in grondprijzen. Dat is het basisidee. Als je kijkt hoe groot grondverschillen zijn, zit er een factor 200 tussen het hartje van Amsterdam en de periferie van het land. Dit zijn substantiële effecten die maken dat de ene plek aantrekkelijker is dan de andere, waardoor mensen bereid zijn om daarvoor substantieel meer te betalen. De basisgedachte van de econoom is dat ieder nadeel zijn voordeel heeft. Mensen zijn blijkbaar bereid om deze hoge grondprijzen te betalen. Daar moeten ze iets voor terugkrijgen. Dus deze verschillen zijn substantieel.

Als we vervolgens kijken naar de economische dynamiek, de ontwikkeling van de grondprijzen, zien we hoe enorm heterogeen die ontwikkeling in Nederland is. Met een heel sterke en positieve dynamiek aan de noordkant van de Randstad en een duidelijk negatievere dynamiek in de zuidvleugel van de Randstad. Als we kijken naar wat deze verschillen tussen de noord- en zuidvleugel betekenen voor woningprijsontwikkelingen over een periode van 25 jaar, dan hebben we het over een gecumuleerd verschil van ongeveer 50% in de waarde van de woning. Dus dit zijn substantiële patronen die we hebben gezien in de onderliggende economische dynamiek die onvermijdelijk samenhangen met die trend naar urbanisatie en het belang van nabijheid. Dit is wat we hebben geprobeerd om daaraan in economisch opzicht te doen.

Vervolgens komt de grote vraag wat dit allemaal voor decentralisatie betekent. Waar ligt de link met het constateren dat dit soort processen gaande zijn in relatie tot het vraagstuk van decentralisatie? De volgende logica hebben we geprobeerd uiteen te zetten in de Stad en Landstudie. Om de regio's op een optimale manier aan te sturen is het nodig dat de regio de optimale prikkels heeft om dat te doen wat goed is voor de regio. Maar ook de mogelijkheid heeft om de middelen te genereren om de investeringen te doen die daarvoor nodig zijn. Het is een heel simpele optelsom. Je hebt optimale prikkels en middelen nodig om goede investeringen te doen. Tegen die achtergrond zijn heel relevante kritische kanttekeningen te plaatsen bij de huidige discussie over decentralisatie. Waarop komen die neer? Dat de bestaande bestuurlijke structuren te klein zijn. Wat zijn de negatieve gevolgen daarvan? Voor de gemeente Amsterdam constateren we dat het feitelijke functioneel samenhangende gebied een metropoolregio is. Als de gemeente Amsterdam vervolgens investeringen moet doen waarvan de effecten ver buiten de regio neerslaan, heeft de gemeente vanuit economisch perspectief niet de optimale prikkels om dat te doen wat goed is voor de regio waarin effecten neerslaan. Tegen die achtergrond is het dus van cruciaal belang na te denken over de oplossing van dat probleem. Als we naar de regio Amsterdam kijken, zien we ontwikkelingen in de vorm van een metropoolregio die een poging is om dit soort problemen te adresseren. Dus het is van cruciaal belang om regio's goed af te bakenen, zodat alle effecten van investeringen van besturen ook daadwerkelijk neerslaan in het gebied van de jurisdictie. Tegen die achtergrond is de discussie over het huis van Thorbecke dus relevant.

De andere kant van het verhaal is de discussie over de middelen. Om op deze manier met deze logica dat te doen wat goed is voor je stad of regio heb je financiële middelen nodig. En daarmee voeren we in de studie Stad en Land in zekere zin een warm pleidooi voor het door gemeenten genereren van mogelijkheden om op een decentrale manier investeringen mogelijk te maken. Daarvan zei ik straks dat alles wat je doet en je stad beter maakt kapitaliseert in je grond. Dat geeft je een basis om af te romen. Als we tegen die achtergrond kijken hoe ver we zijn met decentralisaties, kan ik niet aan de conclusie ontsnappen dat we wat betreft de tweede pijler, het meegeven van financiële middelen om ook daadwerkelijk invulling te geven aan die decentralisatie, nog een enorme weg te bewandelen hebben. Dat heeft deels te maken met bezuinigingen die op de achtergrond spelen. Wat politiek-economisch nog veel sterker speelt is een bepaald terecht of onterecht wantrouwen bij centrale overheden wat betreft de mate waarin lagere overheden deze taken ook daadwerkelijk aankunnen en hun zorg dat lagere overheden doorschieten in hun uitgaven om uiteindelijk weer bij het Rijk aan te kloppen als het uiteindelijk niet goed is gegaan. Dat brengt me bij een laatste opmerking over het op deze manier aankij-

ken tegen het decentraliseren van taken en het decentraliseren van het genereren van middelen. Het gaat alleen maar goed als we werken met harde budgetconstraints. Het is de fundamentele vraag of we daarin slagen. Die overheden moeten wel afrekenbaar zijn op eventueel slecht beleid. Het systeem dat ze in Amerika hebben functioneert daar redelijk goed, maar dat systeem hebben we in Europa evident niet. Op laag niveau hebben we het hier over het probleem Griekenland waarmee Europa worstelt. Dat is geen fundamenteel ander probleem. In de Europese context hebben we geprobeerd een no bail out-clausule in te bouwen en te zeggen dat u zelf verantwoordelijk bent als het mis gaat en het zelf moet oplossen. We weten dat dat in de Europese context niet is gelukt en de fundamentele vraag is of ons dat wel lukt op decentraal niveau in deze context. Dus ook daar zien we een logica van prikkels en middelen genereren, maar met een aantal bijzonder grote uitdagingen op ons pad als we die decentralisaties op deze manier ook werkelijk willen invullen. Dat wat betreft decentraliseren.

Moet je dan alles decentraliseren? Daarover zijn daarstraks al verschillende dingen gezegd. Zeker niet. Zaken die alles te maken hebben met typische macro-economische risico's moet je vooral op het centrale niveau laten liggen. En we zien daar in de huidige ontwikkelingen, als we kijken naar al gedecentraliseerde taken, dat niet altijd logische keuzen worden gemaakt. We zijn ver gegaan in decentraliseren van alles wat met werkloosheidsrisico's te maken heeft. Als er iets is dat in de economische literatuur als een macro-economisch risico wordt gezien dan is het dat wel. Dus of het logisch is om daarmee te beginnen is een cruciale vraag. Voor zorg vanuit het gelijkheidsprincipe geldt precies hetzelfde argument. Als het gelijkheidsprincipe daar de boventoon voert in je argumentatie, waarvoor heel goede redenen zijn, moet je dat wellicht wel voor de uitvoering, maar in ieder geval niet in financiële zin decentraliseren. Er blijft dan wel heel veel over wat je wel kunt decentraliseren, maar zeker niet alles. En denk na over het niveau waar je het neerlegt. Afhankelijk van het type taak zijn er verschillende optimale niveaus om taken naartoe te brengen. En dat kan variëren van de wijk tot de gemeente, de provincie en Europa. Dus die complexiteit komt hierbij kijken.

Als we kijken naar de optimaal bestuurlijke afbakening, heb ik hier een aantrekkelijk plaatje om te illustreren waarover we het hebben. Daarop staan de stromen van mensen die van hun woon- naar hun werklocatie reizen. Het zijn forenzenstromen. Een ideale manier is dat om na te gaan waar afgebakende arbeidsmarkten zitten. Als je vanuit dat perspectief kijkt naar logische samenhang, vallen de grenzen van de metropoolregio aan de noordkant vrijwel volledig samen met de grote dikgekleurde ster rondom Amsterdam. Een niet daarbij horende regio is Utrecht, die een redelijk op zichzelf staande arbeidsmarkt heeft. Wat betekent dat als we nadenken over de Plasterkdiscussie over de superprovincie? Vanuit dit plaatje is er geen enkele logica te vinden waarom je die drie provincies zou willen samenvoegen. Voor het samenvoegen van Almere en Amsterdam is er een heel zwaarwegend argument, maar voor het samenvoegen van Utrecht en Amsterdam is geen enkele logica in dit plaatje te herkennen. Als we kijken naar de zuidvleugel dan is er een zekere samenhang binnen dat gebied. Daar horen Leiden en Dordrecht absoluut bij, dus het gebied is weer wat groter dan hoe er hier in de metropoolcontext wordt gesproken.

Als we kijken naar de onderliggende dynamiek tussen enerzijds de noordvleugel en anderzijds de zuidvleugel is er ook een politiek-economisch argument dat relevant is om mee te nemen waarom die dynamiek in die twee regio's zo verschillend is. Dus los van de functionele samenhang moet je ook nadenken over de politieke omvang en macht van de blokken die uiteindelijk die regio maken. Als ik kijk wat er in de context van de metropoolregio gebeurt, zie ik daar functionele samenhang die oké is, maar ik zie ook een dominante partij die zich verantwoordelijk probeert te gedragen. Als we de uitspraken van burgemeester Van der Laan met enige regelmaat volgen, zien we dat hij probeert invulling te geven aan dat verantwoordelijke burgemeesterschap naar de regio als geheel. En wat we bij al die omliggende gemeenten zien is dat ze beseffen dat ze eigenlijk niet veel anders kunnen doen dan zich voegen naar die logica en daarmee samen sterk zijn. Dus ook vanuit politiek perspectief zie je dat daar een logische samenhang is die maakt dat van onderaf allerlei dingen ontstaan. Het is wat mij betreft des te spijtiger dat er juist in die regio een Plasterk-initiatief overheen is gekomen dat de aandacht daar enorm heeft afgeleid.

In de zuidvleugel zien we in zekere zin wel een functionele samenhang. Het grote probleem dat ik daar constateer is juist een enorme tegenstelling tussen enerzijds de grote spelers, Den Haag en Rotterdam, en anderzijds de wat kleinere gemeenten die voortdurend enigszins wantrouwend kijken naar wat die twee grote spelers met elkaar aan het doen zijn. Dus politiek zit dat hier niet goed en dat gaat terug naar de klassieke theorievorming van Mancur Olson over The logic of collective action en hoe belangrijk het is om een dominante speler te hebben die de kar kan trekken en andere partijen die zich daarnaar schikken. Dus daar zien we twee verschillende dynamische processen waarop we wat mij betreft vanmiddag uitgebreid kunnen doorborden. Aan de ene kant die functionele samenhang, maar aan de andere kant ook die politiek-bestuurlijke logica die daarmee al dan niet op een goede manier samenhangt.

Met het oog op de tijd wil ik de Europese dimensie voor nu even laten voor wat die is. Daarop kunnen we wat mij betreft vanmiddag ingaan.

Een aantal uitdagingen voor beleid wil ik u nog meegeven, vooral als aftrap voor de discussie van vanmiddag. Voortbordurend op de Stad en Land-logica, als we nadenken over de gaande zijnde dynamische processen is denk ik het beste advies aan de regio's om te denken vanuit de eigen kracht en daarop voort te bouwen. De keerzijde daarvan is dat dit ook betekent dat er regio's zijn die het om allerlei begrijpelijke fundamentele krachten minder doen. En dat betekent dat je met die stroom mee moet gaan. En dat brengt ons in een heel complexe trade off tussen aan de ene kant vanuit efficiency zeggen het te laten gaan naar de regio's waar het positief gaat, maar daar zit altijd een keerzijde aan. Die trade off zullen we moeten zien op te lossen. Accepteer die sorteereffecten waarover ik het eerder had. Dat zal leiden tot grotere verschillen tussen de steden en daar zit de gevoeligheid in de context. Van het meegaan met de stroom zijn historisch gezien allerlei voorbeelden waarbij is geprobeerd tegen die stroom in te roeien, wat volgens mij een heilloze missie is. Dus daar ligt niet onze toekomst. Accepteer die fundamentele marktkrachten en daarmee ook de daarmee samenhangende equity-gevolgen.

Vervolgens kom ik tot de grote uitdagingen bij decentralisaties. Ik heb het al gehad over de complexe tweedeling van decentraliseren van taken en middelen. Met de theoretische logica, maar tegelijkertijd ook die politieke complexiteit. Waarover ik het in mijn presentatie nog niet heb gehad is dat er een duidelijke zorg is over de uitvoeringskwaliteit op de lagere decentrale niveaus. Die moet in de hele decentralisatie meegenomen worden en het is een discussiepunt of daarvoor voldoende aandacht is. En daaraan gekoppeld het voorkomen van een te ver gaande bestuurlijke verdunning. Pas consequent het subsidiariteitsprincipe toe. Dus denk na over welke taken je op welke niveaus neerlegt. En denk ook constructief na over samenwerking op bovengemeentelijk niveau met daarbij direct de toevoeging dat samenwerking volgens mij niet te vrijblijvend kan zijn om die echt succesvol te laten zijn. Je zult wat dat betreft ook op het bovengemeentelijke niveau bij een functionele samenhang en politieke logica – kijk naar de ontwikkeling in de metropoolregio Amsterdam – het moeten aandurven om je handen te binden en daar in bestuurlijke zin een klap op te geven en dat ook echt te bevestigen. Ik zie daar her en der ontwikkelingen, maar tegelijkertijd ook allerlei barrières die onvermijdelijk samenhangen met enerzijds het huis van Thorbecke, waar de bestaande grenzen toch een keiharde randvoorwaarde zijn om tot wat voor herindeling dan ook te komen. Vanuit economisch perspectief maak ik me daarover zorgen. Anderzijds vind ik de voortdurende discussie over aan de ene kant de economische logica en aan de andere kant de democratische legitimatie ingewikkeld, maar die moet wel gevoerd worden. Vanuit economisch perspectief kijk ik er tegenaan op de wijze die ik schetste, waarmee ik wil zeggen dat de bestuurlijke legitimatie ook een belangrijk onderdeel is die je moet meenemen in je afweging. Daar kunnen we in het panel vanmiddag met de verschillende experts over doorpraten.

Nog een uitsmijter ter overweging, ik kan het niet laten. Dit raakt ook aan mijn kritische uitlatingen over het huis van Thorbecke en met name de verdelende rechtvaardigheid, maar ook de bestuurlijke logica die vanuit gevestigde belangen een heel dominante plek krijgen in de discussies. Ik wil u allen oproepen te beseffen dat we uiteindelijk hier niet zijn om na te denken over de omvang, de grootte of de kracht van de regio's. Alles wat we hier doen heeft maar met één ding te maken: het beste doen voor de mensen die deze regio's samenstellen, waar die mensen uiteindelijk op neer willen slaan. Dat is een vrije keuze van mensen en het politieke proces mag

dat soort zaken wat mij betreft niet in de weg staan. En ik heb dat hier met een citaat van Glaeser geprobeerd te onderstrepen. Dit is alles wat ik u allen wil meegeven in de discussies die we gaan voeren. Dit is uiteindelijk waarvoor we zijn en waarvan we ons rekenschap moeten geven in alle discussies die we met elkaar voeren. Daar wil ik het bij laten. Dank u wel voor uw aandacht.

De heer BROEKEMA: Maarten, heel erg bedankt. Je gaat vanmiddag in het panel een prominente rol vervullen. Je bent er vanmiddag bij en dat geldt niet voor alle inleiders. Omdat we iets over de tijd heen gaan wil ik voorstellen alle feitelijke vragen naar vanmiddag mee te nemen. In dit blok willen we met professor Elzinga en de heer Herweijer in hun bijzijn alles uitdiepen over hun portefeuilles.

Dan geef ik nu graag het woord aan Michiel Herweijer, die dus ook alleen in de ochtend aanwezig zal zijn. Aan hem kunnen nog wel feitelijke en inzichtvragen gesteld worden. Na Michiel hebben we Arjan Vliegthart en Ulbe Spaans.

Michiel Herweijer, bijzonder hoogleraar Bestuurskunde Rijksuniversiteit Nijmegen: 'Doelmatig sociaal beleid en/of een overzichtelijke bestuurlijke kaart'

De heer HERWEIJER: Dank je wel. Ik ben bestuurskundige en ik houd me bezig met het uitoefenen van bevoegdheden. U bent voor mijn gevoel raadsleden en heeft een periode van vier jaar meegemaakt. Vier verschillende ministers van Binnenlandse Zaken. U hebt veel bezuinigingen meegemaakt en ook wel aandacht voor het ruimtelijke, zoals de vorige spreker aandacht heeft voor het ruimtelijke.

Mij is gevraagd naar de toekomst te kijken en dat wil zeggen over de verkiezingen van maart 2014 heen. De vraag is: 'Stel ik mij kandidaat? Ja of nee? Wat zet ik in het programma en hoe ga ik campagne voeren? Het woord paradigmashift is al gevallen. Een datum is 1 januari 2015. Eerst dachten we nog dat het wat faseerde, maar de jeugdzorg komt er pas bij op 1 januari 2015. De Participatiewet, de Wajong en de quotumregeling, als het allemaal doorgaat, ook op 1 januari 2015. En de Wmo-plus met de dagopvang ook op 1 januari 2015. De eerste spreker heeft al gezegd dat de algemene uitkering uit het gemeentefonds misschien gaat verdubbelen met drie decentralisatie-uitkeringen. Dus u krijgt een heel andere programmabegroting met een vrij fors aandeel Wmo, WWB, WSW en jeugdzorg. Dus je moet echt van het sociale houden om vier jaar bij te tekenen!

Wat doe je als raadslid? Je controleert vooral. Doen ze wat ze hebben beloofd? Ik kijk even naar de jaarrekening. Afgelopen woensdag was het Woensdag gehaktdag. We kijken of ze het goed hebben gedaan. Daarover stel je een vraag, en misschien houd je een rekenkameronderzoek of een raadsenquête. Verder kun je kaders stellen. Dat is meestal accorderen wat het college zo heeft voorbereid. Maar het gaat meestal ergens over. En de eerste vraag is dan wat het proces is waarop in het sociale domein wordt gestuurd. Dus als u kaders stelt of controleert, hoe je daarnaar kunt kijken? Dat is punt een.

Punt twee is dan wat de trends zijn. Je kijkt dan in de achteruitkijkspiegel en dan hoop je wat zich in het verleden heeft voorgedaan te extrapoleren valt naar de toekomst. Dan heb je een heel klein beetje zekerheid. Maar de laatste vier jaar waren er vier verschillende ministers van Binnenlandse Zaken, vier verschillende kabinetten. Elk jaar iets anders. Dus dat geeft heel veel onzekerheid. Ik durf dat eigenlijk niet naar de toekomst door te trekken.

Het derde punt is dan wat de rol van de gemeente is. De raad is het hoogste orgaan van de gemeente, dus je moet ook iets over de gemeente weten om die positie te kunnen bepalen.

Ik wil het hebben over de kansen, want misschien kunnen we toch iets moois doen periode 2014-2018. Er zijn naast kansen misschien ook risico's. De vorige sprekers waren wat somber, zodat ik de risico's wat minder aandacht zal proberen te geven en het echt over kansen wil hebben.

Wel heeft politiek een eigen logica. Dat noemen we primaire reacties, zoals het debat met Weekers. Je kunt overal reflecteren. Dat doen we nu en dan ga je over de primaire reactie heen strategische beslissingen nemen. En dat zijn dan de tips op het eind. Dat is een beetje de standaard inleiding.

Ik ga nu naar het primaire proces. Dat kent u natuurlijk al. U heeft al de Wmo, de WWB en de WSW. Met een heel onaardig woord heeft Michael Lipsky dat people processing genoemd. U kent hem waarschijnlijk vanuit uw sociale werk als de auteur van de 'Street level bureaucrat'. Waar gaat het om? Bepaalde burgers kwalificeren voor jeugdzorg. Ze zijn wat jonger, hebben wat problemen en moeten kijken of ze binnen de termen vallen. Andere inwoners van uw gemeente kwalificeren voor de WSW en nog weer anderen kwalificeren voor de Wajong. Dat wordt nu door het UWV bepaald, maar straks door uw sociale dienst. Er zit een bepaalde logica in het sociale domein en dat is eerst kijken of ze onder bepaalde regelingen vallen. Bureau Jeugdzorg en het CAK doen dat nu bijvoorbeeld en straks komt dat naar de gemeente terug.

Dan heb je een diagnose gesteld en bepaalt of iemand al dan niet voor een voorziening in aanmerking komt. Dat is altijd een heel vervelende situatie en dan moet een traject ontwikkeld worden, een traject waarin een aantal dingen gebeurt. Dat kan goed of in een ontmoediging eindigen en dan ziet u die cliënt niet meer terug. Het kan ook ertoe leiden dat hij weer een keer terugkomt en dan heb je recidive.

Als we hebben besloten dat de cliënt ervoor in aanmerking komt en we weten bij welke zorginstelling we moeten zijn, dan is er sprake van een wachttijd voor de plaatsing. Daarna vindt het traject plaats en dat moet gemonitord, bekostigd en afgerekend worden. Daarover krijgt u informatie. Ik denk dat de raad elk kwartaal informatie ontvangt over de WWB met het overzicht van de re-integratietrajecten. Meestal worden er vragen over het succes van re-integratie gesteld en of er naar een ander re-integratiebedrijf toe moet worden gegaan. Dat krijgen we straks ook voor Wajong'ers en de jeugdzorg. U moet uitstroom beoordelen. Vinden wel voldoende mensen werk of niet? Is hun levenskwaliteit verbeterd of blijft het heel vervelend? Dan moet je om de zoveel tijd bijstellen. Dus een ander bureau inhuren of op een andere richting gaan scholen. Daarbij zit u wat op afstand. U krijgt plannen, de voortgangsinformatie en kunt misschien benchmarken. Dus mijn gemeente doet het bij de re-integratie wat minder goed dan de andere. Dat is ongeveer het primaire proces dat de volgende vier jaar wat meer aandacht zou moeten krijgen als we onze burgers serieus nemen. U ziet dat Michael Lipsky heel fijn lacht, want zijn boek heeft talloze drukken gehaald en is na meer dan 40 jaar nog steeds in de handel.

Dan de trends. Ik heb even naar David Cameron gekeken. Vroeger hadden we big government. We moeten natuurlijk small government hebben, al was het maar van de Europese Unie. Maarten Allers heeft het er al over gehad. Wat zou nou mooier zijn dan dat die overbelaste burger een big society wordt? Dus allemaal verantwoordelijke mensen die zich prima redden en ook nog de burgers helpen. Of het nu Mark Rutte, Angela Merkel of David Cameron is, ze zeggen allemaal dat de verzorgingsstaat niet meer terugkomt en dat mensen voor de ouderen, ouders en grootouders moeten gaan zorgen en de studiefinanciering van hun kinderen moeten bijbetalen. Die mooie tijden komen niet meer terug. U weet dat de VUT is afgeschaft, maar dat gebeurt met nog met veel meer dingen. Dus eigen verantwoordelijkheid is een dominant thema binnen de Europese Unie. De verzorgingsstaat wordt eigenlijk een herinnering en verleden tijd.

De meeste dingen die we doen zijn eindig. Het zijn dus trajecten. Vroeger had je een Melkertbaan, maar nu heb je een traject voor een bepaalde periode en met een aantal contacten. Als het misgaat zijn daar ook sancties aan verbonden, de Wet boeman. Belangrijk is dat vroeger een aantal voorzieningen een wettelijk recht gaf. Maar als je allerlei dingen wettelijk in de AWBZ regelt, dan moet je ze ook elke keer weer betalen. Je kunt ook een budgetvoorbehoud maken en dan maak je het een voorziening. Als de gemeente geen geld heeft, vervalt het en dan krijg je van die interessante gesprekken: 'Vroeger had ik er bij de AWBZ nog wel recht op, maar nu de gemeente het tegenover allerlei dingen afweegt valt het een beetje tegen.' En ook de rechter gaat daarin mee, want die begrijpt dat de gemeente een eigen beleid mag voeren. Soms zal worden gezegd dat wel te moeten doen omdat er sprake was van overvraging. Het pgb was eerst een leuke uitvinding, maar nu krijg je heel veel informatie van de overheid en te horen dat die wordt misbruikt. Dus dan komt het niet door die banken, maar dan is er een overvraging. De andere keer is het toch gewoon dat SNS is gevallen, daar veel geld in moest en er om die reden bezuinigd moest worden. Beide verhalen komen voor.

We zitten dus in een trend, waarbij een aantal wettelijk verankerde sociale taken die bij het Rijk zaten grote financiële problemen met zich meebrachten. Maarten Allers heeft het al verklapt.

Een van de manieren is in dit geval om ze niet naar de markt of zbo's te brengen, maar ze in het huis van Thorbecke bij de lagere overheden onder te brengen. Het is natuurlijk geen decentralisatie. Decentralisatie wil zeggen dat je de wet zelf kunt maken en dat je budget krijgt. Die Jeugdwet, de Participatiewet en ook de Wmo-plus worden echter in Den Haag gemaakt. Wat je krijgt is een budget en dat is dus een extra verantwoordelijkheid. Je hebt burgers ook heel wat uit te leggen, maar krijgt geen echte mogelijkheden om extra budget uit bijvoorbeeld de markt aan te trekken en zeker niet de mogelijkheid om heel veel eigen regelgeving te ontwikkelen. Er is weinig beleidsvrijheid. Dat is een trend.

Dan gaan we naar de gemeenten kijken. Raadsleden dragen verantwoordelijkheid voor de begroting, de verordeningen en voor de samenstelling van het college, wat daaraan uitvoering gaat geven. Het gaat vooral om veel medebewindstaken. Beleidsvrijheden zitten soms wat meer in ruimtelijke ordening, maar wat betreft het sociale domein gaat het veel om medebewindstaken. Eigenlijk kun je daarover weinig zeggen. Ik had gedacht me heel goed voor te bereiden en de Jeugdwet en de Participatiewet erbij te nemen en met u daarvan een analyse maken om te kijken naar die quotumregeling. Er is een nieuw Sociaal Akkoord en de Participatiewet is er nu even niet meer. Ik had hier bijvoorbeeld willen vertellen dat Nederland al twee keer een quotumwet heeft gehad, een in de jaren vijftig en een in de jaren tachtig. De 5%-regeling in de jaren vijftig was een verwijzing naar de oorlog, want oorlogsgehandicapten moesten werk krijgen, maar daarin wisten bedrijven zich heel goed te vinden, want verschillende medewerkers in het bedrijf hadden ook een handicap. In de jaren tachtig is bij een bezuiniging de Wet Arbeid Gehandicapte Werknemers (WAGW) ingevoerd die nooit tot uitvoering is gekomen. Het was een van de hoogtepunten van het paarse beleid: wel de WAO korten en niet de WAGW invoeren. Alle dingen moeten drie keer worden herhaald, dus ik was ontzettend blij dat de Quotumwet eraan kwam. Daarover had ik u wat kunnen vertellen, maar hij is er al uitgehaald.

De medebewindstaak is uitwerking geven aan het rijksbeleid, dus je moet het budget doorsluisen. Eerst werd nog gesproken over 16 miljard euro en toen werd het 14 miljard euro. U moet uw geld maar inzetten op 2014. Ik weet het niet.

Dan kom ik op het punt waarover de heer Elzinga het heeft gehad, de elf verschillende vormen om het te doen. Ik houd het wat simpeler: of zelf de taak uitvoeren met het gemeentelijke apparaat uitvoeren, dat meestal wat duurder is, of samen met andere overheden of op termijn uitbesteden. Als het niet goed is ga je opnieuw aanbesteden en neem je een goedkopere aanbieder. In het algemeen is uitbesteden goedkoper dan zelf doen en samen doen zit ertussen. Ik verwijs naar onderzoek van professor De Groot uit Twente.

Hoe wordt er tegenwoordig verantwoording afgelegd? Vroeger moest je voor bijna elke taak naar de Sozawe-inspectie of de VROM-inspectie, maar die zijn opgeheven. Bij de decentralisatie-uitkeringen moet men wel een plan richting het Rijk sturen, maar de verantwoording moet u als raad zelf nemen. Dus u moet zelf kijken of het gemeentebestuur de WWB, de WSW en de jeugdzorg goed heeft uitgevoerd. Gelukkig hebt u daarvoor ook nog de rekenkamer, de accountant en het benchmarken, maar op de inspectie van de rijksoverheid wordt fors bezuinigd en die neemt een stap terug. Met een mooi woord is het horizontale beleidsverantwoording. Vroeger zei de wethouder wel dat het geld uit Den Haag komt en het te zullen afrekenen met de inspectie, maar dat is niet meer zo. Het geld komt uit Den Haag en wordt met u, raadsleden, afgerekend en daarmee ligt bij u nu een hoge verantwoordelijkheid. Wat doe je dan? De sociale sector zit vol met professionals, zoals op het niveau van de gemeentelijke jeugdzorg en die zijn het moeilijkst te sturen. Ik heb een tijdje op de universiteit gewerkt en kom daar nu ook nog wel eens, maar een van de lastigste dingen is om professionals aan te sturen.

Wat kunnen we dan nog wel mobiliseren en dan verwijs ik weer naar David Cameron? We denken dat we de burger nog kunnen mobiliseren door dus de burger te vragen wat meer te doen voor de hulpbehoevende ouder en de hulpbehoevende kinderen en zelf ook wat meer te doen. Dat kan, want er zijn ongelooflijk veel prachtige maatschappelijke initiatieven, zoals de voedselbank en de buurtzorg. Je kunt die steunen, maar wel heel moeilijk plannen. En natuurlijk vallen er dan gaten. Ik vind dat ik wat optimistischer moet worden en naar kansen moet kijken. Ik weet niet precies hoe economen dat noemen: process of redesign. Je kunt in elk geval de hele zaak weer eens op zijn kop zetten, bijvoorbeeld in de jeugdzorg. Vroeger deden de provincies dat.

Die zullen het wel niet goed gedaan hebben denk je dan, maar als gemeenten gaan we het wel goed doen. Dus de overdracht van de jeugdzorg kunt u opnieuw vormgeven enkele maanden nadat u weer bent gekozen. Er zijn eigenlijk al allerlei bewegingen om de jeugdzorg om te vormen en klaar te staan voor de decentralisatie. Nemen we medewerkers van Bureau Jeugdzorg in dienst? Ja of nee? Je kunt dus de hele zaak nog eens opnieuw ontwerpen. Net is al aan de orde geweest dat er verschillen kunnen komen tussen gemeenten en het de vraag is of Haagse politici dat tolereren. En je kunt sociale taken combineren. In uw gemeente was er een werkbudget, de WWB, en daarvoor kon de sociale werkplaats re-integratieactiviteiten aanbieden en had je een mooie cirkel. Je zag ook na het verdwijnen van de Melkertbanen dat musea en lokale omroepen werden omgetoverd tot re-integratietrajecten met re-integratiebanen. We hopen natuurlijk veel op combinaties, dus bijvoorbeeld jongeren die voor ouderen gaan zorgen en dat we dat dan een beetje gaan terugploegen. Misschien zijn daar mogelijkheden, maar misschien loop je daarbij ook tegen grenzen op. Dat over het combineren van taken.

De gedachte is dat de gemeente een prettiger klantcontact heeft dan het UWV, het CAK of Bureau Jeugdzorg. Dat is overigens de vraag, want het UWV heeft verschrikkelijk veel gedaan aan prettige klantcontacten. Maar de gemeente zou dat klantcontact beter kunnen hebben. Bij elke vorm van dienstverlening van de overheid gaat het er niet alleen om dat die het goed op orde heeft, maar dat die de burger weet te vinden en dat er prettig klantcontact is en dan gaat het beter. Als u nog naar mij blijft luisteren heb ik ook klantcontact en gaat het ook beter. Als we een beetje met de ruggen naar elkaar toe gaan staan gaat het mis. De gedachte is dat het eigenlijk een kans is als de gemeenten het van het UWV, Bureau Jeugdzorg en CAK overneemt, er beter klantcontact ontstaat en alle trajecten effectiever gaan. Meestal doet een derde deel het succesvol en vindt weer werk, tweede derde deel is zo ontmoedigd dat zij verhuizen en de laatsten krijgt u een jaar later weer terug en dat heet dan recidive.

Belangrijk voor de VNG is geweest dat er formatiegroei is, wat voor elke organisatie altijd een doel is en er is meer geld, dus meer verantwoordelijkheid. Ik weet niet of dat leidt tot een hogere vergoeding voor het raadslidmaatschap, maar ik denk het wel. Er is meer verantwoordelijkheid op het laagste overheidsniveau en die verantwoordelijkheid is zo drukkend dat we allemaal wat groter willen worden. We hebben dat net gehoord van Maarten Allers. Ik vind dat niet zo aardig tegenover onze burgers, omdat wij als raadsleden en met onze VNG-organisatie steeds geroepen hebben om het UWV bij die verre overheid en de provincie weg te halen en het bij ons te brengen, omdat wij dicht bij de burger staan, maar we hebben de verantwoordelijkheid nog niet, want we willen herindelen.

Ook een hele grote kans, zoals in elke crisis, is creatief te worden en zonder regels wat bedenken. Als u nu nog zin heeft in het raadslidmaatschap met die enorme uitdaging, dan zit daarin veel creativiteit en dan wil ik u de komende vier jaar ontzettend veel succes wensen, ook met de campagne.

Dan de risico's. De tijdelijke transitiedip kennen we uit het herindelingsonderzoek. Een paar jaar voor de herindeling van het Westland deden Monster en Naaldwijk een hele tijd niks. Een paar jaar na de herindeling wordt nog steeds gezocht naar het gezamenlijke gebouw en naar de ECT die het goed doet. Dat noemen we de transitiedip. Dus je zou in een jeugdzorgtraject zitten, nu nog bij de provincie en straks bij de gemeente Lansingerland. Gaat dat wel goed? Uw gemeentebesturen worden heel erg bediend met informatie van Bureau Jeugdzorg hoeveel mensen in uw gemeente van jeugdzorg gebruikmaken. Het CAK stuurt overzichten met het aantal mensen dat dagopvang heeft. Ik heb een aantal gemeenteraden en griffiers hiernaar geïnformeerd en het wordt niet naar de raad doorgesluisd. Dus u hoort allemaal geweldig ingewikkelde verhalen dat men het niet aan kan, maar cijfers over welk aantal mensen in een gemeente een beroep doet op zorg en welk geld daaraan vast zit heeft u waarschijnlijk nog niet bereikt. Of wel? Is er een raadslid dat die informatie al wel van het college heeft gekregen? Wat er aankomt wordt allemaal wel door Bureau Jeugdzorg aan alle gemeenten geleverd. Jammer. Ik zou daar naar vragen.

Het volgende risico is het bekende capaciteitstekort, de wachtlijsten. Toen de provincies tien jaar geleden de jeugdzorg kregen en je werkte bij een provinciale rekenkamer, dan kon je ontzettend leuk onderzoek doen naar die lange wachtlijsten. Die zijn nu korter geworden. Maar dat

was een heel dankbaar onderwerp en ook goed te kwantificeren. De wachtlijsten namen alsmaar toe en dat is een indicatie geweest van het capaciteitstekort. Niet gehonoreerde verwachtingen dus. Bij de AWBZ kon het nog wel, maar bij de gemeenten niet meer.

Dan jurisprudentie. Rechters heb je niet in de hand. De draaideur hebben we gehad.

Jacques Wallage van de ROB heeft er al op gewezen dat de jeugdzorg vol zit met incidenten, emotie en ook met televisieprogramma's. Daar moet je als burgemeester dan op reageren. Daarbij wil ik verder niet te veel stilstaan.

En natuurlijk hebben we een sociaal bedrijf dat we heel goed kennen, de WSW, ook afhankelijk van nu nog een specifieke uitkering en straks een decentralisatie-uitkering. Dat zit in de rode cijfers en dat slaat dan weer een gat in de begroting. Meestal is dat het moment waarop raadsleden geïnteresseerd raken in het sociale domein. Je moet eigenlijk veel vroeger in het sociale domein geïnteresseerd zijn, omdat het een geweldige kans is om mensen die de overheid nodig hebben te steunen en daarvan iets moois te maken. Het sociale werkvoorzieningsschap schrijft nu nog zwarte cijfers. We krijgen er een aantal van dat soort bedrijven bij, een jeugdzorgbedrijf, een Wajong-bedrijf en dagopvang. Dat is ontzettend leuk.

Wat zijn primaire reacties? Minister Plasterk gaf daarvan een aardig voorbeeld, heeft zich erin verdiept en is gevraagd naar het regeerakkoord te kijken. Hij zegt daarop iets aan de structuur te moeten doen. Als je een bestuurskundige achtergrond en een groot probleem hebt kom je bijna altijd tot de conclusie dat de organisatie anders moet: something completely different. Wat dan altijd lukt is herindeling. Daarmee help je de mensen in de jeugdzorg echter niet, omdat zij op 1 januari 2015 bij u aan de deur staan: 'Ik had een project en heb nog een jaar te gaan totdat ik 18 jaar wordt en waar wordt dat geleverd?'

Ook hebben we de VNG-reflex, een hele bekende. De VNG weet gewoon dat de wetten niet in laten we zeggen Rotterdam gemaakt worden en daar ook het budget niet wordt uitgevonden. Wetten worden gewoon hier in Den Haag gemaakt en de budgetten komen voor 95% ook uit Den Haag. Dan ga je vragen – ik volg dat al 30 jaar - om of meer budget of meer beleidsvrijheid, maar je weet dat je die niet krijgt.

Dan is er ook nog het aspect dat anderen het beter weten en dat is het inhuren van externen. U heeft ongetwijfeld al diverse offertes gehad van bureaus die zeggen: 'Hebt u problemen met het inpassen van de jeugdzorg, bel ons.'

Bureaucrat bashing is ook altijd heel goed. Dus die ambtenaren van de jeugdzorg zijn niet goed. Ik heb gisteren wat dat betreft iets van de heer Halbe Zijlstra gelezen, ook weet van dat type. Dus gaat er iets mis, dan zijn de ambtenaren niet goed.

Blaming the victim kom je ook altijd tegen. Wat een beroerde jongeren, waarom doen ze zo vervelend? Waarom hebben die ouders dat niet goed gedaan? Ik geloof dat iemand het er zo net over had dat je die vier jaar nog net volhoudt met dit soort primaire reacties.

Mad men out. Dus een wethouder die het fout heeft gedaan. Net zag ik een foto van Bob Bats, die het eigenlijk prima had gedaan en die ergens over, maar die moest er wel uit. Dat houdt de gemoederen bezig. We hebben tien uur gesproken over de heer Weekers. De dag daarna was het verantwoordingsdag. Daar heeft Saskia Stuiveling nog eens even verteld hoe het met de uitvoering van het beleid ging. Heeft u woensdag fractievoorzitters gezien? Nee, die waren aan het uitslapen van tien uur Weekers. Dat krijg je.

Ook nog een primaire reactie van politici is eerst decentraliseren omdat je dan kunt bezuinigen en als er dan erg veel vervelende dingen in De Telegraaf staan draaien ze het weer terug. Zo hou je elkaar bezig. De volgende keer gaan we privatiseren. We hebben nu gezegd dat de gemeenten creatief zijn. Ik weet niet waarom dat zo is, maar misschien omdat mevrouw Jorritsma zoveel indruk maakt. Straks is het weer het bedrijfsleven.

Dit waren primaire reacties en daarvan moet je afstand nemen. Wat je in stilte moet doen is onderzoek doen, projecteren, beleid maken en een strategie bepalen. Dat zijn tips.

Ik zou zeggen vraag uw ambtenaren die die enveloppen van Bureau Jeugdzorg en het CAK hebben ontvangen hoeveel mensen in uw gemeente gebruik maken van Wajong, jeugdzorg en dagopvang, bij welke aanbieders ze zitten en wat dat kost. Heel veel gemeenten maken daarvan heel weinig gebruik. In het noorden valt het heel erg mee.

Verder is de arbeidsmarkt nu geweldig goed. Alle mensen van Bureau Jeugdzorg zijn bang voor hun werk. Het zijn fantastische professionals die goede indicatiestellingen kunnen doen. Dus zorg dat u de besten eruit haalt, ook bij het CAK. Zorg dat er bij het UWV personeel geworven wordt op het sociale domein. Het zijn rijksambtenaren en net als bij universiteiten zijn ze ongehooflijk onzeker of ze het eind van het jaar halen. De gemeente krijgt enorme budgetten. Ik zou het goede personeel nu gaan halen.

Zorg ook dat je een uitstekend contact hebt met de zorgaanbieders. Ik mocht dit verhaal aan een paar Drentse statenleden vertellen. Yorneo is een van de beste zorgaanbieders op jeugdzorggebied in Nederland en wint prijzen. De raadsleden waren echter nog niet bij Yorneo op bezoek geweest en na afloop van mijn verhaal zijn ze allemaal naar Papenvoort geweest om dat bezoek af te leggen. Als je weet wat de vraag en het aanbod is, kun je je taak om het people processing proces te regisseren goed doen.

Punt vier is het maken van een verkiezingsprogramma en dat zou ik toch een beetje in sombere tonen doen. Dus niet zo dat het met de jeugdzorg fantastisch gaat en dat het wel gaat met het quorum. Ik zou een beetje piano beginnen en in 2018 oogsten met wat er super is gegaan en veel beter dan in de rest van Nederland.

Ik zou verder aanbevelen om de rekenkamercommissie in te schakelen. Die zit daarvoor, kan wat dieper graven en kan aan reflectie doen. Dus mocht iemand van de oppositie weer in een primaire reactie schieten, stuur hem eerst even het onderzoekspad op en laat hem dan goed onderbouwd terugkomen.

Waarop moet u de komende negen maanden letten? Sommige mensen volgen nog steeds de mevrouw van de VNG of meneer Plasterk. De heer Elzinga heeft al gezegd dat je dat niet moet doen, maar dat je Jetta Kleinsma en Martin van Rijn moet volgen. Daar zit het geld en de wetgeving en daar moet je ontzettend goed op letten. U weet ook dat het op 6 juni in Zwolle te doen is, maar u kunt ook met Jetta Kleinsma of Martin van Rijn verder praten over hoe de wetgeving eruit ziet.

Verder zou ik niet de fout maken van blaming the victim, dus vertrouwen op je burgers. Het zijn eigenlijk de fijnste burgers die er zijn, want die moeten straks allemaal op u stemmen. Vertrouwt u vooral ook uw eigen ambtenaren. Dus ga niet op die ambtenaren slaan, want die moeten u snel helpen met een beleidsplan, een goede monitor, een goede verantwoording en een goede aanbesteding. Als u op uw ambtenaren, burgers en professionals vertrouwt, dan komt het goede ook naar u toe. En dan niet zeuren over beleidsvrijheid uit Den Haag, want die krijgt u niet. En zeker niet zeuren om meer geld zolang de recessie nog duurt, maar vooral creatief zijn. Creatieve toegewijde professionals en betrouwbare burgers waarin je investeert en een beetje krediet voor het college.

U begrijpt dat u keuzes moet maken. Meestal worden verkiezingsprogramma's in het najaar afgetimmerd. We kunnen ook gewoon gaan herindelen. Dat is die struisvogel van de grootschaligheidsdiscussie. We kunnen prettig en goed contact leggen en netwerken en we kunnen roepen dat het voorbij is, de Halbe Zijlstra-variant: schraalhans is keukenmeester. Dan valt het nooit tegen. Dat is altijd leuker. Dit is wat ik u wilde brengen en ik ben benieuwd naar uw vragen.

De heer BROEKEMA: Ik wil kijken of er vragen zijn. Els Boers.

Mevrouw BOERS: Ik loop al wat langer mee in de rekenkamerwereld en ik zie ook wel artikelen waarbij rekenkamercommissies of rekenkamers gekoppeld worden aan wat er nu allemaal gebeurt in gemeenteland. Over het diepteonderzoek was ik wat verbaasd, want er is toch een verschil met een onderzoeksbureau dat op verzoek van het college diepteonderzoek naar een situatie gaat doen. De rekenkamer is toch specifiek een instrument van de raad en vooral bedoeld om achteraf te onderzoeken en niet op voorhand een adviesbureau te zijn? Of zie ik dat verkeerd?

De heer HERWEIJER: Wat ik heb willen benadrukken is dat u de WWB natuurlijk al heeft. U heeft al re-integratietrajecten en daarvan kunt u heel veel leren. Dat doen we bijvoorbeeld ook al samen. We hebben ook al de WSW-bedrijven. Het onderzoek naar de WSW-bedrijven en de

op afstand geplaatste re-integratietrajecten is soms heel lastig, omdat je als rekenkamer daarbij geen bevoegdheid hebt. Mijn aanbeveling is de volgende. Als u nu weer een nieuwe gemeenschappelijke regeling voor een gezamenlijk werkbedrijf maakt, leg dan in de bepalingen van die gemeenschappelijke regeling vast dat de rekenkamercommissie van de deelnemende gemeenten de volledige onderzoeksbevoegdheid hebben om in de dossiers van dat bedrijf te gaan kijken en om te kijken of dat op afstand geplaatste bedrijf datgene wel levert wat de inkoopende deelnemende gemeenten daarvan verwachten. Wat u als raadslid in uw plan heeft gezegd. Daarmee is de afgelopen vier jaar in WSW-land heel veel misgegaan. De raadsleden zagen de rode cijfers van het bedrijf aankomen en vroegen om rekenkameronderzoek en toen bleek dat het bestuur had uitgevonden dat de verordening van de gemeente, de gemeenschappelijke regeling, niet de bevoegdheid kende voor toelating van de rekenkamer. Dat is een ontzettend gemis. Er is ook tegen minister Plasterk gezegd dat bij het over de schutting van de gemeente gooien van taken en die te onttrekken van de Algemene Rekenkamer en de inspectie men er kennelijk op vertrouwt dat de controle van de accountant en de raadsleden vervangt wat de vorige inspecties deden. Dat is natuurlijk niet zo, dus laat hij een enorm controlegat vallen. De raad zit daar bovenop, want alle gemeenschappelijke regelingen komen bij u langs en daarbij kunt u die controlebepaling gewoon vrij invoegen. Dat is mijn antwoord op uw vraag.

VRAGENSTELLER: Einstein zei dat een probleem niet op hetzelfde niveau wordt opgelost waarop het is ontstaan. Kunt u daar als wetenschapper ook op ingaan met betrekking tot uw presentatie?

De heer HERWEIJER: Ik heb laten zien dat er allerlei kansen liggen en dat er nu allerlei creatieve mensen partijprogramma's gaan maken. Zij begrijpen dat de klappers in 2014-2018 niet in grote gebouwen liggen. Wel moet u braakliggende grond nog wel verkopen, maar de grote klapper in de toekomst is het sociale domein. Sommige partijen weten daar al veel van en zijn op de hoogte van datgene wat er in de sociale werkvoorziening en in de jeugdzorg gebeurt, maar andere politieke partijen hebben daar een blinde vlek. De kiezer bepaalt natuurlijk, maar als je een partijprogramma goed neerzet met oplossingen voor de jeugdzorg, de Wajong, de dagopvang en ouderen die niet meer in het verzorgingstehuis terecht kunnen, dan heb je een leuk programma. Dan ga je de verkiezingen winnen. Dat is een tip dus en een mogelijkheid.

De heer BROEKEMA: De lokale verkiezingen.

De heer HERWEIJER: De lokale verkiezingen in maart 2014 zijn heel belangrijk. Daaruit kunnen fantastisch mooie dingen komen. Gelukkig hebben we nog 400 gemeenten en die gaan met elkaar concurreren om dat zo goed mogelijk aan te pakken. Dat kan men van elkaar zien, dat wordt gebenchmarked en getwitterd. Dat wordt geweldig.

De heer ELZINGA: Straks staan alle verkiezingsprogramma's vol met deze prachtige ideeën en gaat de decentralisatie niet door. Wat dan?

De heer BROEKEMA: Dat is een mooie opmerking van Douwe-Jan.

De heer HERWEIJER: Een ding is duidelijk en dat heeft Maarten Allers al laten zien. De groei in de kosten van de AWBZ is gigantisch. Willen we de Brusselse normen halen, dan zullen we in die zorgvoorzieningen en straks ook de ziekenhuizen ontzettend moeten gaan snijden. Het moet ergens naartoe. Waarom niet toch dat gemeenten daarin taken vervullen? Natuurlijk, misschien struikelt het kabinet en dan krijgen we weer een derde naam voor de Werken naar vermogen/Participatiewet. Maar op dat terrein moeten er oplossingen komen. Dat geldt natuurlijk ook voor de restanten van de AWBZ. Die moeten uit het verzekeringsstelsel en het rechtenstelsel naar het voorzieningenstelsel, hoe pijnlijk dat ook allemaal is. En laat het dan maar gebeuren door gekozen politici, want die moeten zich verantwoorden. Dat heb ik liever dan allerlei anonieme bureaucraten. Dit is misschien een beetje een politieke stelling.

De heer BROEKEMA: Ik zit ook even naar de presidiumvoorzitter van de raad van Westland te kijken. Of dit een thema is waarover Herweijer in Westland zelf iets moet zeggen, wetende dat de tijd op dit symposium te kort is. Er zijn nog heel wat thema's waarover hij wat zou kunnen

zeggen en waar de eigen raad, waarvan ik griffier ben, ook mee worstelt. We zetten het op de agenda. Ik had je al versluierd uitgenodigd en je bent bereid, begrijp ik.

Ik ga nu over naar het laatste blok en kijk even naar Arjan. Vind je het goed dat Ulbe de voorlaatste spreker is en dat jij de echte overgang naar de middag maakt en ook als Eerste Kamerlid en directeur van het wetenschappelijk bureau van de SP tot slot van de ochtend een paar bespiegelingen geeft?

Ulbe, graag aan jou het woord.

Ulbe Spaans, raadslid gemeente Westland

De heer SPAANS: Dank je wel, Nico. Ik vind het als raadslid van Westland een uitstekend idee dat het op de agenda gezet wordt. Zoals gezegd ben ik raadslid, dus verwacht van mij geen wetenschappelijke bespiegelingen. Ik ga het hebben over het thema van vandaag, enerzijds de decentralisatie en anderzijds dat er opgeschaald zal worden en wat dat betekent voor de burger.

Daarnet zijn al wat zaken naar voren gekomen en de rode draad van mijn verhaal is onduidelijkheid. Als we kijken naar wat er op dit moment gebeurt, dan is dat in ieder geval voor raadsleden volstrekt onduidelijk. Volstrekt onduidelijk omdat wij moeten beoordelen, beschouwen en bekijken in hoeverre het geformuleerde beleid ook daadwerkelijk waarheid wordt. De opmerking van de heer Elzinga van daarnet is wat mij betreft uit het hart gegrepen. Als we kijken naar de jeugdzorg, de eerste decentralisatie, zien we dat in eerste instantie voor het Sociaal Akkoord er sprake was van een jeugdwet die er nog niet was. Ik kom straks op het Sociaal Akkoord terug. Bij de Participatiewet hadden we te maken met een quotum en dat gaat niet door en zal worden vervlochten in het Sociaal Akkoord. Ik kom daarop zo terug. De AWBZ gaat naar de Wmo en in elk geval is duidelijk dat 42.000 pgb-gebruikers straks een heel groot probleem zullen hebben. Ik wil hiervoor toch aandacht vragen, want wat er op dit moment gebeurt is pure negatieve framing van de pgb. Er wordt op dit moment gezegd dat er allerlei frauduleuze handelingen worden verricht. Maar als we kijken naar het gebruik van de pgb kun je een heel groot onderscheid maken tussen enerzijds malafide onderzoeks/pgb-bureaus en anderzijds de mensen die het daadwerkelijk nodig hebben. Wat dat betreft beveel ik van harte de twitteractie positieve pgb-tweet aan die vandaag gevoerd wordt. Toen ik vanmorgen hiernaartoe ging heb ik er een uit gehaald van een mevrouw die probeerde haar gezin met een pgb op orde te krijgen en te houden. Haar tweet luidde als volgt: 'Dankzij het pgb kan mijn ernstig beperkte, maar levenslustige, spastische en niet-sprekende kind spelen met andere kinderen.' 42.000 mensen hebben soortgelijke verhalen en die staan straks in de kou. En dat mogen wij straks als volksvertegenwoordigers gaan verkopen en daarom iets dat in elk geval de sociale kant van het verhaal, die mijn voorganger net naar voren bracht, erg belangrijk maakt.

Ik ben bang dat ik een beetje ik in de primaire reactie schiet. Zijn er dan alleen maar negatieve zaken? Nee, natuurlijk niet. Dit is voor het eerst dat door die decentralisaties het totale sociale domein bij de gemeenten komt te liggen. En dat zou je als een kans kunnen opvatten. Echter, wat doen wij als raadsleden ermee en wat kunnen we ermee? Welke beleidsvrijheid hebben wij? Ik denk nauwelijks. Ik denk dat we slechts gaan meemaken dat door de schaalgrootte van de gemeenten en de op ons afkomende problematiek we alleen maar zullen zien dat er een soort uitvoeringsclub ontstaat met uitvoeringsdiensten en legio gemeenschappelijke regelingen, waartegen we straks als raadslid een keer per jaar 'ja' of 'nee' mogen zeggen. En waar vervolgens ver weg van democratische besluitvorming het algemeen en dagelijks bestuurslid zorgen dat dingen lopen. Daarvan kennen we recente voorbeelden, zoals Avalex. Weliswaar een negatief voorbeeld, omdat daar een paar miljoen euro zoek was en dat is ook langs de gemeenteraad gekomen. Een ander voorbeeld is de GGD Zuid-Holland, waarvan de gemeente Westland onder andere deel is. Dat kostte ons ook een paar ton, omdat op dat moment enkele mensen niet goed bezig waren. Kortom, wat dat betreft heb ik de quote van professor Elzinga in zijn betoog opgeschreven en die vond ik verhelderend: 'Gemeenten worden uitvoeringskantoren van hogere overheden en waterhoofden zonder democratische legitimatie.' Althans, die dreiging is er en dat baart mij zorgen.

Onduidelijkheid loopt als rode draad door het verhaal heen, want op dit moment weet je niet wat er gebeurt. Met het Sociaal Akkoord werd gehoopt op het verschaffen van duidelijkheid. Ik weet niet hoe het u vergaat, maar een week, een dag of een uur nadat de inkt van het Sociaal Akkoord droog was hoorden we al van interpretatieverschillen tussen enerzijds de degenen van de VVD die het hadden samengesteld en anderzijds de PvdA. Dus duidelijkheid over wat we straks kunnen verwachten is er wat mij betreft als raadslid niet. En dat is met name van belang voor die burger die een kind heeft met een zorgzwaartepakket 3 en 4 en die straks niet weet wat daarmee gaat gebeuren. Want voor het Sociaal Akkoord werd gezegd dat men dat te horen zou krijgen in de meicirculaire. Vervolgens zei dezelfde staatssecretaris in een bijzin erna dat het wellicht ook in de septembercirculaire kan komen. Vervolgens kwam weer daarna het bericht dat het tot 1 januari 2015 uitgesteld werd. Maar ondertussen valt deze berichtgeving wel bij de burger naar binnen die een probleem heeft. Hetzelfde geldt voor mensen met beschermend werk in de sociale werkplaatsen. Is dat straks met een quotum geregeld of worden zij straks terug achter de geraniums geschopt? En dat mogen wij als raadsleden dus gaan verkopen.

Dan van de decentralisatie naar de opschaling, om preciezer te zijn de metropoolregio. Ik ben ook lid van het algemeen bestuur van het Stadsgewest Haaglanden en daardoor heb ook ik te maken met de metropoolregio. Op 1 mei 2012 kregen wij een glossy met zeven pijlers. Men was er een vergeten, pijler 0, die we er zelf bij hebben gezet, de democratische legitimering, dus het waren er acht. Daarmee zijn gemeenteraden, bestuurders en professoren aan de slag gegaan, want op 1 januari 2014 zou de plus van de WGR+ eraf gaan. En dat motiveerde dat er een metropoolregio zou moeten komen. Het is bijna 1 januari 2014. Wij hebben recent, ongeveer een maand geleden, een tweede versie van die mooie glossy mogen ontvangen. Van de zeven ambities, plus pijler 0, dus acht, zijn er nog twee over: verkeer en vervoer en economie. En er is een ambitie: groen. Maar er is nog geen wetsvoorstel in de Tweede Kamer. Er ligt nog niets. Er is nog geen sprake van dat de WGR+ eraf gaat. Er is ook nog niets bekend over de bdu-gelden. Er is nog totaal geen enkele wetgeving. In mijn postvakje ligt een gemeenschappelijke regeling betreffende de vervoersautoriteit, gebaseerd op het opheffen van de WGR+ en of ik als raadslid er maar voor wil zorgen dat de besluitvorming voor het zomerreces heeft plaatsgevonden. Dus met andere woorden mag ik iets tekenen en deelnemen aan een gemeenschappelijke regeling waarvoor de wettelijke grondslag nog niet aanwezig is. Want er is nog niets, er ligt niets in de Tweede Kamer. Het komt er misschien aan, maar dan moet het nog geamendeerd en besproken worden, waarna het nog door de Eerste Kamer moet. Volgens mij ga je dat niet redden. Maar ik ben slechts een eenvoudig raadslid. Wie ben ik verder?

Even inzoomend op de nieuwe glossy met die twee ambitieuze doelstellingen verkeer en vervoer en economie. Daarover een gemeenschappelijke regeling maken voor 24 gemeenten in de regio Den Haag en Rotterdam. De provincie staat er nadrukkelijk in. We nodige de provincie uit om mee te doen, de provincie is een partner van ons. Dat is allemaal mooi, maar de provincie heeft ongeveer een week of drie, vier geleden aangegeven dat ze helemaal niet wil meedoen. Ze wil helemaal niet met metropoolregio meedoen. Ik citeer onze commissaris van de Koningin, de heer Franssen: 'Ik ga niet op een rijdende trein springen waarvan ik zelf machinist ben.' Maar in het stuk dat wij krijgen en dat we straks moeten tekenen staat keurig dat de provincie onze partner wordt. Terwijl iedereen weet dat de provincie dat niet wil, zowel Gedeputeerde Staten als Provinciale Staten. Kortom, de rol van de provincie is een heel bijzondere. Want het zou heel vervelend voor Den Haag en Rotterdam zijn als de bdu-gelden voor verkeer en vervoer, die hele grote dikke pot van 550 miljoen euro, richting de provincie zou gaan. En zou daar niet de motivatie voor een metropoolregio in liggen. Ik weet het niet, maar ik denk het wel.

Nu komen we op de discussie over een vierde bestuurslaag die in bestuurlijk Nederland wordt gevoerd. In het stuk dat we hebben gekregen, wat de grondslag voor de metropoolregio moet zijn, staat dat het geen vierde bestuurslaag is. Er zijn echter wel een algemeen en een dagelijks bestuur, er zijn ambtenaren en er wordt vergaderd. Volgens mij hebben we dan met een openbaar lichaam, dus een vierde bestuurslaag, te maken. Maar nogmaals, dat is niet zo. Er is een lichte gemeenschappelijke regeling. Maar je verbindt je tot zaken die te maken hebben met de verdeling van 550 miljoen euro voor je gemeente. Dat is geen lichte gemeenschappelijke regeling, dat is een zware gemeenschappelijke regeling, waarin economie en vervoer aan elkaar zijn

gekoppeld. Kortom, we weten niet wat de taken, bevoegdheden en pijnpunten van de gemeenteraden zijn die zij overdragen binnen die gemeenschappelijke regeling, maar we mogen wel in het grote zwarte gat springen. Ik denk dat we dat niet moeten doen.

Ik hoop dat mijn grote bijdrage over het begrip onduidelijkheid u in ieder geval iets meer duidelijkheid heeft gegeven over datgene wat voor ons nog steeds onduidelijk is.

De heer BROEKEMA: Ik stel voor dat Arjan nu spreekt. We kunnen beter dit deel laten uitlopen en beter iets minder brood eten dan de tijd. Broodjes kunnen we nog even laten staan. Ik wil wel een afsluitende paneldiscussie voeren waarbij ook Douwe-Jan en Michiel hun inzichten kunnen verkondigen. Neem dus ruim de tijd, Arjan. Wij schatten de positie van de Eerste Kamer zeer serieus in.

Arjan Vliegenthart, senator SP Eerste Kamer en directeur wetenschappelijk bureau SP

De heer Vliegenthart: Ik weet hoezeer jullie de positie van de Eerste Kamer hoog hebben staan, maar ik weet ook dat een hele hoop mensen de broodjes heel erg lekker zullen vinden. Dus ik zal proberen ergens een midden in te houden en dank ook voor de uitnodiging. Het is een ietwat ondankbare taak om Joop van den Berg te moeten vervangen, in die zin dat de verwachtingen altijd erg hoog zijn. Ik zal proberen daaraan recht te doen. Er is vandaag heel veel gesproken over het huis van Thorbecke en de vraag of dat huis nog toekomstbestendig is. Hier staat een vertegenwoordiger die, als het aan Thorbecke had gelegen, er überhaupt niet was geweest. De Eerste Kamer was volgens Thorbecke zonder doel of grond. Hij is er desalniettemin gekomen en bestaat al meer dan 150 jaar. Het zou zomaar kunnen zijn dat de besluiten die we vandaag bediscussiëren we wel of niet komen, maar dat ze ook weer langere poten zullen hebben dan we aanvankelijk hadden gedacht.

Ik wil in een kort bestek de parlementaire behandeling van de voorstellen van minister Plasterk schetsen en hoe het daarmee staat. Dat wil ik doen door te beginnen bij de algemene politieke beschouwingen die in december vorig jaar in de Eerste Kamer werden gehouden. Over de Eerste Kamer is momenteel veel onduidelijkheid over wat dat precies voor een politiek orgaan is. Is dat een kamer waar slechts op uitvoerbaarheid, wetmatigheid en grondwettelijkheid wordt getoetst of is dat ten volle een politiek orgaan waar ook politiek wordt getoetst en mag dat dan wel of hoort dat niet? Mijn insteek zou zijn dat politiek in de Eerste Kamer nooit ver weg is. Weliswaar gebruiken Eerste Kamerleden een andere retoriek en andere woorden. Zij tuigen hun argumenten meer op in uitvoerbaarheids- en grondwettelijke argumenten. Wij luisteren dan ook graag naar de inleiders die vanochtend hebben gesproken, maar uiteindelijk wordt de politieke afweging wel degelijk ten volle gemaakt. Zo ook tijdens de algemene politieke beschouwingen in december 2012. Daarbij diende mijn fractievoorzitter Tiny Kox de motie-Kox in waarin de gemeente werd gevraagd wat zin en samenhang in die vele plannen te maken en wat er met het lokale, provinciale en landelijke bestuur moest gebeuren. Minister-president Rutte heeft dat toen toegezegd en wekte de indruk dat het wel in een paar weken geschreven zou kunnen zijn. Het regeerakkoord omvatte immers alle concrete plannen, het ging er nu om de samenhang te schrijven en daar dan een nietje doorheen te slaan. Desalniettemin moest de Eerste Kamer vier maanden wachten en twee keer bij minister Plasterk rappelleren voordat die nota er was. Maar in april verscheen die daadwerkelijk: 'Bestuur in samenhang, de bestuurlijke organisatie van Nederland.' Het is een prachtige glossy geworden met veel foto's en mooi opgemaakt, maar ik kan mij niet aan de indruk onttrekken dat dat moet maskeren dat het van een visie bij deze regering nog niet is gekomen. De nota zelf is volgende week onderwerp van discussie in de Tweede Kamer en in juni in de Eerste Kamer. Maar wat je er op dit moment over hoort en leest is dat die nota intern nogal de nodige spanning met zich meebrengt. De regering spreekt over de noodzaak dat gemeenten in toenemende mate gaan samenwerken. Tegelijkertijd zou de WGR opgeheven moeten worden. De regering bepleit dat er meer bevoegdheden naar u, de gemeenten, toe gaan, maar tegelijkertijd steunt zij het verminderen van het aantal gemeenteraadsleden door de dualiseringscorrectie in het initiatiefvoorstel Heijnen alvast ingeboekt te hebben. Dus van een visie lijkt op dit moment bij de regering nog niet zo heel veel sprake te zijn. Maar dat kan ook mijn politieke inkleuring zijn. Ik heb wel de indruk dat in de Eerste Kamer

het gevoel, dat de regering met een beter verhaal moet komen om de maatregelen die vanochtend besproken zijn in te kaderen, heel breed wordt gedragen. En dat dat wel degelijk eind juni, als de Eerste Kamer daarover debatteert, centraal zal staan en breed uitgemeten zal worden.

Wat ook opviel was dat de regering, kort nadat ze de nota had afgeleverd, al een belangrijk deel van die nota weer deels overboord zette, namelijk de geplande fusie van de provincies Noord-Holland, Flevoland en Utrecht. Daar stond nog keurig in dat we dat voor de volgende Provinciale Statenverkiezingen moesten doen en een week later was het daarna. Dus de minister mag lang hebben nagedacht, helemaal uitgekristalliseerd is het in ieder geval nog niet.

Wat zijn nu de brede trends binnen de politieke discussie, in ieder geval in de Eerste Kamer? Allereerst dat decentralisatie op zichzelf best een positief fenomeen zou kunnen zijn. Het idee dat het lokale bestuur dicht bij mensen staat wordt breed gedragen en blijkt ook in veel gevallen te kloppen. Maar de combinatie van decentralisatie aan de ene kant en bezuinigingen en taakstellingen aan de andere kant, maakt het voorstel en de verschillende voorstellen dermate complex en vermindert het draagvlak. Als ik hoor wat hier vanochtend wordt gezegd, heb ik de indruk dat het zomaar zo zou kunnen zijn dat het nationale bestuur en de nationale politiek in Den Haag tegenover het lokale bestuur komt te staan en dat dat gaat botsen. Ik denk dat dit een ongewenst fenomeen zou zijn, maar wel iets dat dreigt te gebeuren. Juist door die combinatie van decentralisatie en bezuinigingen. Ik denk namelijk dat die bezuinigingen met name voor het lokale bestuur tot toenemende spanningen zal leiden. We hadden het al over de boeman in Den Haag, maar ik vrees toch dat gemeenteraadsleden de eersten zullen zijn die van burgers te horen krijgen dat het mis gaat en u hebt nu geen recht meer op iets. Ik denk dat dat een hoop consequenties zal hebben. We hebben afgelopen jaren al gezien dat het aantal weggestuurde wethouders stevig is gegroeid. Het zou mij niet verbazen dat het politiseren en wegsturen van wethouders op het lokale niveau nog een kwalitatieve en misschien ook wel een kwantitatieve sprong zal maken als deze maatregelen doorgaan. Ik vraag me af of dat wijs is en of we daarmee het lokale bestuur daadwerkelijk versterken.

Het tweede genoemde punt, waar de ROB ook naar verwijst, is de discussie over differentiatie tussen gemeenten en de wenselijkheid daarvan. Dat is deels een politieke afweging. Maar ik ken mijn collega's in de Tweede en Eerste Kamer redelijk goed en ik denk dat het vermogen van Kamerleden nog niet voldoende ontwikkeld is om los te laten en te decentraliseren, en niet op het moment dat er iets mis gaat en bij het eerste signaal naar de interruptiemicrofoon te lopen en te roepen dat het echt anders moet. En dan zeg ik het nog heel vriendelijk. En dat is volgens mij niet eens zozeer partijpolitiek gebonden, maar de teneur van volksvertegenwoordigers die ook door burgers worden aangesproken. Dus burgers die zowel bij de gemeenteraad als bij de landelijke politiek aankloppen, wat waarschijnlijk de komende jaren tot extra diffuse omstandigheden zal leiden, waarbij ik denk dat tijdens de behandeling in de Tweede en Eerste Kamer de met de decentralisatie gepaard gaande kaders eerder strenger zullen zijn, omdat er meer wordt losgelaten. Waarbij uiteindelijk de decentralisatie in haar oorspronkelijke idee, dat namelijk de lokale politiek mag besluiten over wat ze met haar geld doet, onder druk komt te staan. Dat lijkt mij een trend die ongewenst, maar wel degelijk bijzonder zwaar op de loer ligt.

En dan kom ik bij de samenwerking op zowel lokaal en gemeenteraadsniveau als op provinciaal niveau. Wat je daar ziet is dat gemeenten de afgelopen jaren werkende weg met de WGR+ er terecht op hebben gewezen dat er grote problemen zijn als het gaat om democratische transparantie en de organisatie daarvan. Bij zo'n metropoolregio zal dat nog wel degelijk een stukje groter kunnen worden. Dat leidt tot spanningen. De democratie kan op lokaal niveau wel degelijk onder druk komen te staan als er nieuwe samenwerkingsverbanden worden opgetuigd waarover niet van te voren wordt nagedacht. En waarbij lokale bestuurders, gedwongen door de taakstellingen en opgaven die ze niet alleen kunnen bemannen, gaan samenwerken en proberen te roeien met de riemen die men heeft. Dat begrijp ik heel goed en daarmee is niets mis, maar het zou goed zijn als daar tijd, ruimte en reflectie aan gegund zou worden. De vraag is of dat met de huidige plannen en het tempo waarmee ze ingevoerd zouden moeten worden daadwerkelijk mogelijk is. Daarmee denk ik dat de huidige plannen de democratie op lokaal niveau onder druk kunnen zetten. En dan kunnen we zeggen dat we de lokale politici zoals Odysseus moeten vastbinden aan de mast, zodat ze niks kunnen doen, maar ik ken lokale poli-

tici goed. Zij willen juist wat doen en responsief zijn ten opzichte van de burgers. Van de burgers werd volgens mij terecht gezegd dat ze over het algemeen heel rationeel zijn en heel goed begrijpen dat de tering naar de nering moet worden gezet. Maar zij willen wel degelijk uitleg en zeggenschap hebben over datgene wat op lokaal niveau wordt besloten en gedaan. En dat zou wel eens een heel stuk moeilijker kunnen worden en kunnen leiden tot nieuwe politieke spanningen. Misschien de opkomst van nieuwe politieke partijen op lokaal niveau in verzet tegen datgene wat er in Den Haag gebeurt, waarmee de spanningsrelatie tussen de Haagse politiek aan de ene kant en de lokale politiek aan de andere kant wel degelijk scherper en meer aangezet zou kunnen worden. Juist in tijden van crisis als men elkaar nodig heeft is het maar zeer de vraag of dat nou precies wenselijk is.

Dus samenvattend zijn de plannen van Plasterk nog lang niet door de Kamer. Het feit dat Plasterk uitstel aankondigt zou zomaar de opmaat kunnen zijn dat sommige van de plannen ook afgesteld zullen worden. En de gemeenteraadsverkiezingen van volgend jaar, hoezeer ze ook over lokale politiek zullen gaan, zullen ook over de nationale politiek gaan. En wat dan voor het eind van dit jaar nog niet is aangenomen zal ook niet begin 2014 door een der Kamers worden aangenomen. Dat is denk ik de parlementaire geschiedenis in de praktijk. Wat er daarna gebeurt is ook de vraag. De ervaring van de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen was dat het kabinet viel en dat we nationale verkiezingen kregen. Ik zeg niet dat het gebeurt, maar die kans ligt wel degelijk op de loer. En in het laatste jaar van haar regeerperiode zal de regering waarschijnlijk de meest pijnlijke maatregelen niet meer willen uitvoeren in opmaat naar nieuwe nationale verkiezingen. En dat betekent dat de huidige plannen van Plasterk voor een heel deel in de lucht hangen. De vraag is of ze landen, maar het zeker is dat ze een heleboel onzekerheid hebben gebracht waar uiteindelijk het lokale en het nationale bestuur niet mee gebaat zijn.

De heer BROEKEMA: Dank je wel, Arjan. Douwe-Jan, had je ook niet in de NRC iets geschreven in een column of een interview, waarin je voorspelde dat het kabinet in het najaar zou vallen? Ja, hè. Dat is een beetje in het voetspoor van wat Arjan ook zegt.

De heer ELZINGA: Zoals ik eerder ook al heb gezegd denk ik dat dit soort maatregelen in het laatste jaar niet meer geëffectueerd zal kunnen worden. Dus zal dat het volgende jaar moeten. Er ligt zoveel druk op dat het eventueel zou kunnen, maar dan moet wel de Eerste Kamer ook mee. Het zal nog een heel moeilijk traject worden. Uit het verhaal van Spaans blijkt ook dat je dan niet weet waaraan je toe bent.

De heer BROEKEMA: Hiermee is de afsluiting begonnen en kunnen er vragen gesteld worden. Ik heb wel signalen dat er iets warms klaar staat en er was geloof ik iets ingeschonken. Douwe-Jan Elzinga en Michiel Herweijer zullen er vanmiddag niet bij zijn en Maarten ook niet, dus als er vragen zijn aan hen stel die dan nu. De anderen zijn er vanmiddag wel bij, dus dat wil ik nog even als praktisch paradigma inbrengen.

Mevrouw STEIN: Nog even terug naar het betoog over Stad en Land. Als je allerlei rapporten leest is de omslag naar de steden evident. De vraag is wel of een van de inleiders iets kan zeggen over hoe de steden de ommelanden kunnen verleiden om mee te gaan in die beweging en elkaar daarin te faciliteren.

De heer ELZINGA: Wat ik ook in het verhaal van De Groot terugzag is eigenlijk een ouderwets pleidooi voor stadsprovincies. Zijn these was eigenlijk dat de provincie te groot is en dat verhaal hoor je tegenwoordig niet veel meer. Het is vaak andersom dat de provincie te klein is. We moeten gewoon naar grote landsdelen. Zijn betoog is economisch onderbouwd en het idee van de stadsprovincies zou zo gek nog niet zijn. Dat was ook de gedachte van de agglomeratiegemeente, de stadsprovincie en dergelijke. Dat heeft ons jaren van de straat gehouden en geleid tot referenda in Rotterdam en dergelijke met allerlei noodlottige gevolgen. Daar zijn we niet goed uitgekomen. Maar als je op de inhoud gaat kom je veel meer uit bij het oude concept van de geconcentreerde stadsprovincies of een model zoals van Wenen en Hamburg, stadsstaten.

De volkvertegenwoordiging van Hamburg is tegelijkertijd provinciale staten en gemeenteraad. Dat is natuurlijk een fantastische formule. De stadsstaat Wenen bijvoorbeeld functioneert nog ook en al jaren. Dus dat zijn op zich wel formats die dichter op de inhoud zitten dan de landsdelen. We komen gewoon niet uit de discussie over die landsdelen. Dat is een doodlopend traject. Dus het hele verhaal begint wel weer opnieuw. Dan zou mijn pleidooi ook zijn voor de inhoud te gaan, die altijd belangrijker is dan de vorm. Vorm volgt inhoud. Dan moet je het geen stadsprovincies noemen, want dat woord heeft een vervelende connotatie, maar dan verzinnen we weer wat anders. Dat is denk ik wel van betekenis.

De heer DE GROOT: Dat is precies het pleidooi dat ik net probeerde te houden. Probeer vanuit die functionele samenhang na te denken over die regionale indeling. Daar zie je waarover wordt nagedacht wordt en allerlei uitwassen krijgt als je dat niet georganiseerd weet te krijgen. Een klassiek voorbeeld is uitgaven van bedrijventerreinen, om maar iets te noemen. Dat je daar oplossingen voor weet te vinden op het moment dat je het op die manier gecoördineerd weet te krijgen. De hoofdmoot van de discussie hier is hoe je het in hemelsnaam krijgt georganiseerd als de democratische legitimatie zo'n belangrijke factor is en je vertrekt vanuit een positie die maakt dat je in dat proces tegen allerlei belangentegenstellingen gaat aanlopen. Dat is de impasse waarin we zitten. Dat speelt voor een stukje in de discussie over de landsdelen, maar zeker net zo hard in deze discussie. Dynamiek ontstaat juist in grootstedelijke gebieden, zodat we het ons bijna niet kunnen permitteren om die discussie niet op een goede manier te voeren. Laten we wel zijn, als we de schaal waarop we hier de zaken organiseren vergelijken met regio's om ons heen, dan is die vele malen kleiner. Gezien de economische dynamiek binnen die regio's scoren we op dit moment in Nederland niet heel erg goed. Dus hier ligt echt een uitdaging die maakt dat je links- of rechtsom iets zult moeten doen. Of je moet de prijs accepteren dat je het in stand houdt, maar dat prijskaartje is substantieel.

De heer BROEKEMA: Arjan, jij hebt het woord democratische legitimiteit ook genoemd in de positie van de raden. Zou je naar aanleiding van de opmerking van Marion, secretaris van het Stadsgewest Haaglanden, nog wat willen zeggen over dat aspect?

De heer Vliegenthart: Ja, dat is per definitie een lastig aspect. Ik zie veel herindelingsvoorstellen langskomen en er is altijd wel één van de partijen die zich daarin niet kan vinden. Dus het is een moeilijk proces. Ik denk wel dat we ervan uit moeten gaan dat democratie allereerst van de burgers zelf is. Dus als burgers zelf geen draagvlak hebben, kun je wel allerlei argumenten bedenken voor economische superioriteit, maar dan ga je een battle uitvechten. Dat betekent eigenlijk al vroeg in het proces moet investeren in draagvlak onder burgers. Het probleem is dat dat vaak pas aan het eind wordt gerealiseerd. Als ik hoor dat er eerst zeven pijlers voor de metropool komen en daarna nog eens een keer een pijler 0 voor de democratie, dan is dat bijna kenmerkend is voor de wijze waarop die debatten vaak verlopen. Als we het op een succesvolle manier anders willen doen, dan moeten we ook dat proces wel degelijk anders gaan aanpakken.

De heer BROEKEMA: Els Boers was griffier op Saba, dus dat zal zeker ook de achtergrond van de vraagstelling zijn.

Mevrouw BOERS: Precies. Want we hebben nog een stukje Nederland, Caraïbisch Nederland. En we zijn inderdaad heel erg goed in het bedenken van zo ingewikkeld mogelijke constructies en rolverving. Ik vind de BES-eilanden een heel bizarre constructie, zodat ik heel benieuwd ben wat het panel ervan vindt hoe de minister daarmee omgaat.

De heer BROEKEMA: Dat is denk ik echt een vraag voor Douwe-Jan.

De heer ELZINGA: Dat is inderdaad reuze interessant. Ik ben constitutioneel adviseur voor Sint Eustatius, wat inmiddels een van mijn hoofdfuncties is en dan moet ik daar natuurlijk ook af en toe naartoe. De situatie met de BES-eilanden is een heel apart geval. We hebben daar halve

Nederlanders gecreëerd. Het maakt deel uit van Nederland, maar de voorzieningen zijn op 50% gezet van de Nederlandse voorzieningen. Dat was wel een beetje logisch, want als je ze op 100% zet, dan vertrekken Aruba en Curaçao naar Bonaire om daar de Nederlandse voorzieningen te komen halen. Dus uit een soort zelfbescherming is dat op globaal 50% gezet. Dat geeft natuurlijk een geweldig probleem, want het betekent dat burgers halve Nederlanders zijn. Dus artikel 1 van de Grondwet geldt eigenlijk niet voor de inwoners van Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Tot nu toe heeft men daarmee genoeg genomen, maar inmiddels loopt er een aantal procedures op basis waarvan men dezelfde rechten opeist, omdat men ook dezelfde plichten heeft als Nederland. Men denkt daar bijvoorbeeld heel specifiek Caraïbisch over zaken als euthanasie, homoseksualiteit en het homohuwelijk. Daar kan natuurlijk gewoon geen sprake van zijn. Als je lid bent van Nederland is het helder dat je je ook moet voegen naar die vormen van algemene wetgeving. Dus als het gaat om plichten doet men voor 100% mee en wat betreft de rechten voor 50%. Dat is een reuze interessante dimensie van de BES-eilanden. Het zal nog wel even duren voordat dat is opgelost. Aan de andere kant is het daar lekker weer en men vindt zich niet zo op zoals in Nederland. Wij vinden ons geweldig op over ons openbaar bestuur, maar dat doet men daar helemaal niet en dat relativeert het enorm.

De heer BROEKEMA: Dank je wel.

Mevrouw DE GROOT: Ik ben Yvonne de Groot uit Brielle en wil nog even terug naar de metro-poolregio. Ulbe heeft goed uitgelegd dat dat best een belangrijk item is in de omgeving waar we zitten. Grote delen van alle sessies heb ik meegemaakt en mij valt het verschil op tussen de aanpak-Amsterdam en de betrokkenheid en bevlogenheid bij omliggende gemeenten aldaar om misschien soms nolens volens mee te willen doen en wat er nu in Den Haag en Rotterdam gebeurt. Ik denk dat het voor een deel te maken heeft met het feit dat daar nadrukkelijk is gezegd dat de raden aan zet zijn en vervolgens van bovenaf – ik heb dat wel eens die twee heren genoemd – alles maar gedropt krijgen, soms zelfs achter onze rug om. Als je dit proces wilt laten doorgaan en een positieve grondhouding bij de meeste andere gemeenten – want ze zijn niet allemaal mordicus tegen - wilt formuleren, wat moet je dan nog kunt doen om dit te keren? Het is prima dat we die bdu-gelden hebben binnengehaald en we willen best nog een beetje economisch meedenken en dan vooral in acquisitie. En voor de rest vinden de meesten dat je van ons groen af moet blijven, behalve wat centrale gemeenten, maar de liefde is er niet en zoals het nu gaat komt die er niet. Mijn vraag is hoe je dat nog zou kunnen keren?

De heer BROEKEMA: In Amsterdam hebben ze een andere formule. Dat weten we. Dat is nuttige informatie. Als u daarover vanuit Amsterdam iets wilt zeggen kan dat. Ook stel ik voor dat Ulbe Spaans daarop ook reageert.

De heer JOUSTRA: Mijn naam is Arne Joustra. Ik ben secretaris van de stadsregio Amsterdam. We hebben natuurlijk heel erg gekeken naar deze regio en hoe wij het zouden moeten aanpakken. Henri heeft al gezegd dat we het in onze regio een stuk simpeler hebben, doordat er een duidelijke leidersrol voor Amsterdam is, maar er zijn ook heel actieve gemeenteraden. In de stadsregio hebben we heel veel nagedacht over het intensiever en beter betrekken van gemeenteraden bij de beleidsvorming. Dat is iets waaraan we de afgelopen jaren veel invulling hebben gegeven. Toen deze discussie kwam zijn we vooral begonnen met de inhoud en het betrekken van raadsleden bij de discussie. De afgelopen twee jaar hebben we daar ongelooflijk veel in geïnvesteerd. Je ziet dan uiteindelijk dat raadsleden wel degelijk heel goed in staat zijn om ook regionaal te denken en te kijken wat er voor de regio nodig is. Wij zoeken nu naar een structuur waarbij we zeggen uiteindelijk wel te willen samenwerken in een stevige structuur, maar de raden moeten dan echt aan zet zijn. Dus de structuur die we zoeken is dat alle gemeenten via hun raden bij de besluitvorming aan tafel zitten en dat als er iets van een algemeen bestuur zou zijn moeten daarin de raden zitten. De gedachte van zienswijzen indienen is volgens ons niet bevorderlijk voor het regionale debat en ook niet goed voor de invloed van regioraden. Vandaar dat wij zeggen dat je besluitvorming uiteindelijk in de gemeenteraden in

onderlinge dialoog moet laten plaatsvinden. In de regio Amsterdam is daarvoor op dit moment behoorlijk veel draagvlak.

De heer BROEKEMA: Arne Joustra, secretaris van de stadsregio Amsterdam, heel erg bedankt. Daar is dus een andere metropoolformule. Ik denk dat dit uitnodigt tot een reactie van Ulbe.

De heer SPAANS: Voor een deel is dat volgens mij al aangegeven. Als je in mei 2012 een glosy krijgt waarin staat dat de raden aan zet zijn, maar dat het gewoon al geformuleerd is en als blauwdruk de gemeenteraden in wordt gedumpt, dan is het niet zo vreemd dat raadsleden verbaasd denken wat is dit nu weer. Vervolgens is er een tweetal momenten geweest waarop raadsleden input hebben kunnen leveren en uitgenodigd werden om in een zelfde setting als hier een discussie te voeren. Uit die discussie is dan het nieuwe stuk gedestilleerd, terwijl raadsleden en gemeenteraden zelf nadrukkelijk input hebben geleverd, maar die input niet terug kunnen vinden in de stukken zoals die er liggen. Er is wel rekening gehouden met het feit dat het er van die zeven pijlers, met die nulpijler erbij, twee zijn geworden. Dat is in feite wel een uitkomst van de gevoerde discussie, maar nog steeds is het stuk dat er ligt geschreven door de penvoerders van Den Haag en Rotterdam. Dat doet absoluut geen recht aan het feit dat de raden aan zet zijn. Ik denk dat daar het verschil zit met Amsterdam. Daar is nadrukkelijk bottom up gewerkt, van onderop naar boven. Wat hier gebeurt is dat het ernstig ervaren wordt als een top down-benadering waarbij het machtsdenken over de bdu-gelden van 550 miljoen euro de legitimatie is. Maar dat ik heb ik in mijn betoog al aangegeven.

De heer BROEKEMA: U bent de laatste vragensteller. U hebt naar ik aanneem een vervolgvraag op uw eerste vraag.

Mevrouw DE GROOT: Niet zozeer een vervolgvraag als wel een stelling waarbij ik denk dat ook bij de uitgangspunten van Amsterdam en die van Den Haag/Rotterdam, een beetje de 070-020-010-versie, de economische ontwikkelingen en het machtspeel een rol hebben gespeeld. Zij doen toch te veel over de rug van de kleinere gemeenten in de omgeving. Ik vind dat een kwalijk uitgangspunt. Ik begrijp dat het economische belang groot is, maar dat moet je dan wel op een andere manier aanpakken. Ik denk dat daar de crux van het hele verhaal zit. En dan speelt ook nog dat Rotterdam een relatief arme gemeente is en hoopt op andere manieren gelden te vergaren, daaruit economische voordelen te kunnen halen en meer te zeggen te krijgen over ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening.

De heer SPAANS: Arjan heeft het net ook al naar voren gebracht, maar de rol van de burger is tot op heden nog volstrekt afwezig. Het is een speeltje van bestuurders, van één bestuursforum, waarbij wordt geprobeerd voor het grootste deel onder geheimhouding stukken naar boven te krijgen waarover vervolgens onder geheimhouding besluiten worden genomen. Die besluiten worden vervolgens vertaald en gedropt in de gemeenteraden. Er is geen sprake van dat een burger hierbij enig gevoel heeft, want ze zijn niet gekend.

Joop van den Berg: hoogleraar parlementair Stelsel en voormalig lid Tweede Kamer (verhindert, maar inleiding is wel in het verslag opgenomen)

De schaal van het gemeentebestuur en de doem van de uniformiteit.

[1] Decentralisatie als bezuiniging.

U kent de grap: vader kan op zondag zelf de kerkdienst niet bijwonen en stuurt zijn zoon. Die heeft er geen zin in en gaat met vrienden op een beetje voetballen. Thuis gekomen volgt het middagmaal en vraagt vader: 'En Hendrik, hoe was de dienst?' Antwoord Hendrik: 'Goed, vader'. 'Waar preekte dominee dan over?' 'Over de zonde, vader.' Wat zei hij over de zonde, Hendrik? 'Hij was er tegen, vader.'

Ooit heb ik de volgende variant, niet tot ieders genoegen, voorgedragen bij mijn kennismaking met het algemeen bestuur van de VNG in 1996: Burgemeester kan niet naar het VNG-congres, maar wethouder Flipse zal wel gaan, zegt-ie. Maar, het mooie weer drijft Flipse, met vele colle-

ga's, naar het terras. Van het congres ontgaat hem het meeste. Teruggekeerd in zijn gemeente wordt hem de vraag gesteld door de burgemeester: 'En, Flipse, hoe was het congres?' 'Goed, burgemeester.' Waar ging de jaarrede van de voorzitter dan wel over? 'Over decentralisatie, burgemeester.' 'Wat zei de voorzitter daar zoal over, Flipse?' 'Hij was ervoor, burgemeester.'

Er schijnt een soort categorische imperatief te bestaan om altijd vóór decentralisatie te zijn en om de bijbehorende middelen (*if any*) door te sluizen naar het gemeentefonds. Het is echter de vraag of gemeenten daar altijd gelukkiger van worden; nog belangrijker, of burgers daar altijd gelukkiger van worden. Toch wordt die vraag, naar het schijnt, door gemeentebesturen en hun vereniging zelden hardop gesteld. Hooguit is er de klacht van te veel resterende rijksregeling of van 'decentralisatie van de lege kassa'. Ter vermijding van misverstand: in het verleden heb ik daar meer dan eens duchtig aan meegedaan.

Bij de drie enorme decentralisatie-operaties, ingezet door de kabinetten Rutte I en II – ten dele weer gewijzigd door het 'sociaal akkoord' met werkgevers en werknemers en door het 'zorgakkoord' – gaat het qua omvang om een bedrag dat naar gemeenten gaat van ongeveer 16 miljard euro, terwijl het Gemeentefonds nu zo'n 18 miljard euro omvat. Duidelijk is voorts, zo weten wij dankzij de Raad voor de Financiële Verhoudingen (Rfv), dat volledige vergoeding van gedecentraliseerde taken minstens 24 miljard zou hebben gevergd. Wat betekent, dat gemeenten 6 miljard euro in feite wordt ontnomen. Dat staat nog los van de bezuiniging op het gemeentefonds in het kader van de vaste normering ('samen de trap op en samen de trap af') en de zogenaamde 'herindelingskorting' van 180 miljoen euro in 2017, die het gevolg zou zijn van vergrote efficiency als gevolg van drastische gemeentelijke herindeling. Die laatste komt er waarschijnlijk niet en de efficiency zeker niet, maar de bezuiniging vast wel.

Zoals alle betrokkenen opmerken: bij zulk een omvang verandert de verhouding tussen het Rijk en de gemeente fundamenteel van karakter, wat overigens nog niet betekent dat het bijbehorende gedrag verandert. Maar, ook de relatie tussen overheid en burger moet hierdoor fundamentele veranderingen ondergaan. Zeker, zoals diezelfde Rfv opmerkt, de decentralisatie van jeugdzorg, AWBZ-zorg en het participatiebudget sluit in beginsel aan op reeds bestaande gemeentelijke taken en activiteiten. Alleen de zorg voor arbeidsgehandicapten, de Wajong in het bijzonder, is voor de gemeenten in hoofdzaak een nieuwe activiteit. Maar, het is de vraag of daar alles mee is gezegd.

Worden hier gemeenten en hun inwoners nu gelukkiger van? De vraag is van te meer belang omdat nogal wat verzekerde rechten worden vervangen door voorzieningen, waarvan betaling afhankelijk is van het totale budget? Terecht voelde de VNG al vrij snel nattigheid en vroeg zij om onderzoek vooraf naar de effecten van deze drie operaties door het Centraal Planbureau. Daar voelde het kabinet niets voor, maar door de parlementaire steun aan een motie-Schouw werd het er niettemin toe gedwongen. De Rfv zegt nu in een advies dat het kabinet eigenlijk wel gelijk heeft: de effecten zijn totaal niet te overzien, niet alleen financieel niet maar ook maatschappelijk niet.

Maar, moet het dan allemaal wel? Of misschien beter: moet alles dan wel ineens? Jawel, zegt het kabinet want, ongeacht de kwaliteit van deze operaties, wij hebben het geld nodig. Decentralisatie vindt dus plaats om redenen van bezuiniging. De verkeerde reden dus.

[1] De centrale overheid kan zich wellicht veilig voelen voor de controle van de Europese Commissie op haar beheer van de overheidsfinanciën. Maar, om nog één keer de Rfv te citeren: 'Het zijn de gemeenten die de teleurgestelde burgers tegenover zich krijgen'. Mede dankzij het sociaal akkoord, dat stijf staat van wantrouwen jegens gemeentebesturen, blijven de regels en maatstaven in hoofdzaak centraal voorgeschreven. Waartegen de VNG zich nu met harde hand verzet. Het begint een klassiek patroon te worden: de regels en normen blijven centraal voorgeschreven, vaak tot in detail; de risico's en de complexiteit worden gedecentraliseerd, of liever, 'over de heg gegooid'. Als er dingen fout gaan en die gaan fout, al was het maar omdat bij veel kleinere decentralisaties als die van Wvg en Wmo er aanvankelijk ook dingen fout gingen, dan zal de Tweede Kamer zonder twijfel moord en brand schreeuwen en nadere regels eisen. Dat wat intussen al standaard de 'risicoregelreflex' wordt genoemd. Want in de democratische controle door de gemeenteraad gelooft de Tweede Kamer niet.

[2] Helaas, er zal zonder twijfel reden zijn om moord en brand te schreeuwen. Een groot aantal relatief kleine gemeenten zal tegen zulke decentralisaties niet zijn opgewassen. Niet omdat bestuurders en ambtenaren er incompetent zijn; ik leer dagelijks, in verband met de fusie van Alphen aan den Rijn met Boskoop en Rijnwoude, van de bekwaamheid van politici en ambtenaren in juist de kleine gemeenten. De kwestie is dat de hoeveelheid en complexiteit van wat er wordt gedecentraliseerd te groot is voor veel gemeenten: het is immers ook een kwestie van beschikbare arbeidskracht en deskundigheid. Sinds kort hoeft fusie niet meer, ondanks het regeerakkoord; het kan ook allemaal in samenwerking. Dat zegt althans minister Plasterk van BZK, maar hij voegt eraan toe dat die samenwerking wel per 1 januari 2014 op orde dient te zijn. *Sancta simplicitas...*

[3] Maar, het probleem is in wezen nog groter. De taken die nu moeten worden gedecentraliseerd zijn alleen effectief aan te pakken door nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties en instellingen. Helaas, dankzij het soms stimulerende en soms passieve handelen van wetgever en centraal bestuur is de schaal waarop veel organisaties in het maatschappelijk middenveld opereren door de jaren heen aldoor groter geworden. Dat geldt voor woningcorporaties (gelukkig nog niet alle), voor zorginstellingen en voor onderwijsinstellingen. Dit proces gaat trouwens nog steeds door, in elk geval bij de ziekenhuizen. Daartegenover wordt de regulerende en regisserende overheid doelbewust aanzienlijk verkleind. Want let wel, ook grote steden moeten vaak 'met de pet in de hand' naar het maatschappelijk middenveld, bedelend om samenwerking. Kan iemand op of rond het Binnenhof bevestigen dat dit de bedoeling is? Kan hij of zij dan ook uitleggen waarom en waartoe?

Want, natuurlijk is er reden om aan burgers en hun organisaties en ondernemingen meer initiatief en verantwoordelijkheid toe te kennen. Niet alles kan van de overheid worden verlangd. Maar om dat eigen initiatief in het oog te kunnen houden en zo nodig bij te sturen moet er een overheid zijn die kan optreden als probleemeigenaar, compleet met de vereiste capaciteit. Of dat steeds de gemeente zal zijn?..

[4] Ten slotte: Nederland is een klein land met –zeker in het westen – een op elkaar gepakte bevolking in verstedelijkte gemeenten. Decentralisatie is alleen zinvol indien variëteit en differentiatie in beleid wordt gevraagd. Dat is iets anders dan dat het op de koop toe wordt genomen. De marges voor lokale diversiteit zijn buitengewoon smal, zeker in een land waar 'gelijkheid' het belangrijkste woord uit het recht is. Dat geldt al, naar voortdurend blijkt, voor het niveau van de lokale lasten. Het geldt a fortiori voor voorzieningen die direct of indirect raken aan de bestaansvoorwaarden van de burgerij in Nederland. Daar zal het verlangen naar rechtsgelijkheid het altijd winnen van de schoonheid van diversiteit.

Aldus dreigt veel van de nu tot stand te brengen 'decentralisatie' op den duur een vorm te worden van 'deconcentratie', net zo gedecentraliseerd als de uitgifte van paspoorten. Zeker, ik chargeer, maar niet eens heel erg.

Wat ik er echt vals aan vind: deze gigantische decentralisatie van risico's en complexiteit vergt een schaal, veel groter dan die van de modale gemeente. Het regeerakkoord spreekt niet toevallig over de wenselijkheid van gemeenten van honderdduizend inwoners. Maar de implicatie daarvan, een fundamentele en doordachte reorganisatie van het Nederlandse binnenlandse bestuur, die durft de regering niet aan. De onontkoombare fusie van veel gemeenten moet 'vrijwillig' plaatsvinden, aldus de minister die erover gaat, Ronald Plasterk.

Het motto is dus blijkbaar: 'Verwuring is verreweg het beste wat U kunt doen, maar U moet wel zelf een touw gaan zoeken.'

[2] Gemeentelijk bestuur en gemeentelijke samenwerking.

Dit is nog maar de helft van het verhaal. Duidelijk is alvast dat de rijksoverheid alleen van lokale (en provinciale) bestuurders houdt, als er moet worden bezuinigd. Maar, is er ook een visie op de plaats en de rol van gemeenten en provincies in het openbaar bestuur? Tot nu toe is er eigenlijk niet meer dan de behoefte het aantal provincies te verkleinen en daartoe in elk geval de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland te fuseren. Waarmee wij weer net zo ver zijn als ten tijde van Napoleons inlijving (1810 – 1813), toen een departement van dezelfde omvang werd ingericht, zij het dat toen de Zuiderzeepolders nog niet bestonden. Maar, dat kan je na-

tuurlijk geen visie noemen, vooral niet als ook deze voorgenomen fusie weer wordt verdedigd met argumenten van bezuiniging en zog. efficiency.

Voorts wordt de WGR-plusregio afgeschaft. Daar valt iets voor te zeggen, gelet op het intussen ontbrekende perspectief van een daaruit voortkomende stadsprovincie. Zo gek was die trouwens helemaal niet, maar daar zullen wij het nu niet over hebben. Ook de binnengemeentelijke decentralisatie is afgeschaft. Maar, dat deed het vorige kabinet al. Zeker, die was erg zwaar opgetuigd en had duidelijk zijn bezwaren, maar had dat vraagstuk niet aan Amsterdam en Rotterdam zelf kunnen worden overgelaten? Hier ging het om een vertoon van flinkheid dat in elk geval niets te maken had met geordende denkbeelden over decentralisatie. Althans, niet dat ik weet.

Al jaren – het is waarlijk niet de kwaal van dit kabinet alleen – blijven vragen onuitgesproken en dus onopgelost: 1. wat moet elke gemeente in elk geval zelfstandig aankunnen? Waar is zij voor haar inwoners van essentiële betekenis? 2. Moeten alle gemeenten in Nederland hetzelfde kunnen en ook identiek zijn ingericht? 3. Welke (boven)gemeentelijke taken en activiteiten, van beleid en van uitvoering, lenen zich voor samenwerking en in welke vorm. Waar is 'hoger autoriteit' nodig en hoe organiseren wij die?

Allemaal vragen die van groot belang zijn in deze regio, die van het zuidelijk deel van de Randstad en het Groene Hart, beide grotendeels gelegen in de provincie Zuid-Holland. Vragen die zich elders *mutatis mutandis* ook voordoen, trouwens. Toch wordt er opmerkelijk weinig grondig over nagedacht en met elkaar over gedebatteerd. Waar weinig wordt nagedacht, zien wij bijna onvermijdelijk het opwerpen van '*solutions looking for a problem*', oplossingen amechtig zoekend naar een probleem.

Het lukt ook mij vanochtend natuurlijk niet om een omvattende filosofie van het lokale bestuur en de lokale democratie te leveren, alleen al om redenen van tijdsbeslag. Maar, het lijkt mij evident dat het gemeentebestuur allereerst berust op twee pijlers, die trouwens onderlinge samenhang vertonen: de sociale en de ruimtelijk-planologische.

Probleem van de aankomende drievoudige decentralisatie is dat die een enorme kerstboom aan sociale taken en opdrachten in een gecompliceerd verband bij het gemeentebestuur neerlegt. Ooit hield ik er als adagium op na, dat elke gemeente al wat te maken had met armoedebestrijding (de toekenning van de bijstandsuitkering voorop) en met het elementaire welzijn van burgers zelf zou moeten kunnen, zonder hulp van buiten, hetzij van private organisaties hetzij van gemeentelijke samenwerking. Zo eenvoudig is het al lang niet meer: Wwb en Wmo hebben de zaken gecompliceerd gemaakt – zij het niet zonder reden – al zijn er onmiskenbaar nog onderdelen van beide wetten die lokaal kunnen worden aangepakt en andere die ofwel in regionale samenwerking ofwel door uitbesteding aan grote gemeenten kunnen worden opgelost.

Tussenbeide: mij is het leveringscontract van kleine gemeenten met een grote centrumgemeente doorgaans liever dan de gemeenschappelijke regeling, die omslachtig is en een medezeggenschap van kleine gemeenten suggereert, die er meestal niet is.

Daarvoor hoeven wij gemeenschappelijke regelingen niet helemaal af te schaffen, maar wij zouden die moeten reserveren voor overzichtelijke uitvoerende taken van een intrinsiek professioneel karakter, die dus naar hun aard 'onpolitiek' zijn. Gemeenschappelijke regelingen zijn ongeschikt voor beleidsontwikkeling: ze vertonen een elementair gebrek aan *ownership* en ze leiden tot een omslachtige organisatie waarin de zwakste schakel de kracht van het geheel bepaalt. Gebruikt voor beleidsontwikkeling, is de gemeenschappelijke regeling ten slotte democratisch dubieus. Het kan noodzaak zijn er tijdelijk gebruik van te maken, maar dan toch alleen als er reëel uitzicht is op een echt besturende en democratisch gecontroleerde organisatie.

Nog eens tussenbeide: ietwat wonderlijk, dat dezelfde burgemeester Van Aartsen die ooit meeschreef aan een rapport over de 'Eerste Overheid', waarin de gemeenschappelijke regeling onbekommerd werd afgeschaft, nu tekent voor een metropoolregio in de vorm van een loodzware gemeenschappelijke regeling. Voortschrijdend inzicht? Dat zou wel eens tegen kunnen vallen.

In de kwestie van de Metropoolregio Den Haag-Rotterdam hebben zowel de econoom Van der Zwan als de bestuurskundige Fleurke een pleidooi gevoerd tegen een gemeenschappelijke regeling. In de kern komt hun bezwaar hierop neer: voor een goed functionerende vervoersau-

toriteit is de gemeenschappelijke regeling te zwak; voor effectieve economische samenwerking is zij te zwaar.

Ik ga niet diep in op de kwestie van het openbaar vervoer, maar ik maak mij daar wel zorg over. Men kan de voorstanders van de Metropoolregio wel verwijten dat zij met te zwaar opgetuigde constructies komen om hun vervoersautoriteit te borgen. Men kan voorts legitiem en berekend van opvatting zijn dat dit nu bij uitstek een taak van het provinciaal bestuur is, omdat het taken van ruimtelijke coördinatie en planning betreft. Wij moeten niettemin vaststellen dat het provinciaal bestuur van Zuid-Holland hier wel heel weinig gezag heeft weten op te bouwen. De treurige geschiedenis met de Rijn-Gouwelijn, waar de provincie week voor enig opgewonden gezeur te Leiden, zit niet alleen bij mij nog vóór in het geheugen.

Wie de economische structuur van de zuidvleugel in de Randstad en tegelijk het Groene Hart – ik blijf beide zien als twee zijden van één medaille – wil versterken, is in beginsel aangewezen op de provincie. Die zou daarin leidend moeten zijn, maar is zij dat ook? Sterker nog: kan zij dat? Ik aarzel sterk. Mij treft telkens weer de verlamdende polariteit tussen enerzijds de landelijke en kleinstedse gemeenten in de provincie, vanouds gedomineerd door het CDA, die de provincie tegen de grote steden willen inzetten enerzijds, met daartegenover de grote steden, vanouds gedomineerd door de PvdA, die geen last willen hebben van de provincie en haar dus zo min mogelijk instrumenten en invloed wensen te verschaffen. Beide polen zijn ruim vertegenwoordigd in de provinciale staten. Waar de VVD staat is mij nog niet helemaal duidelijk, wat jammer is, want zij is bezig de dominante kracht aan beide kanten te worden. (Waar D66 staat zal wel nooit duidelijk worden.) Resultaat is een relatief krachteloos bestuur in een regio die juist behoefte heeft aan visionair en daadkrachtig bestuur. (Wat overigens niet hetzelfde is als autoritair bestuur.)

Nu zou men kunnen beweren: de versterking van de economische structuur is nauwelijks te beïnvloeden door de overheid, welke dan ook, en het werven van economische dragers met een zo groot mogelijk potentieel aan werkgelegenheid is ook mogelijk met lichtere constructies van samenwerking zoals een regionale ontwikkelingsmaatschappij. Dat lijkt mij allemaal onmiskenbaar juist: werkgelegenheid kan men niet toveren. Maar, om enige wervingskracht te bezitten is er wel een krachtadig ruimtelijk beleid nodig, dat uitgaat van een visie op de zuidelijke vleugel van de Randstad en vooral ook op de toekomst van het Groene Hart, dat meer nodig heeft dan behoud en ook meer dan landschapsbeheer door het agrarisch bedrijfsleven. Dat kan allemaal niet wachten tot een krachteloos bestuur zich eindelijk heeft vermand.

Het provinciaal bestuur van Zuid-Holland kan alleen maar kracht ontwikkelen, als het zich gedragen en gestimuleerd weet door, in het bijzonder in het Groene Hart, grote gemeenten die in staat zijn tot *ownership* op de terreinen waar zij in hoofdzaak actief zijn, die een volwassen relatie en samenwerking kunnen opbouwen met het maatschappelijk middenveld, het bedrijfsleven en de aanwezige kenniscentra, waarmee uitgerekend deze provincie zozeer is gezegend. Aan het lachwekkende nietsdoen in de Krimpenerwaard, maar ook rond Den Haag, Gouda en Leiden moet een einde komen, al was het maar om het groene gebied te behoeden voor verdere verrommeling. Gemeenten zijn nodig die niet alleen kunnen besturen maar die vooral ook kunnen handhaven, omdat zij op voldoende afstand staan van hun eigen inwoners; die ambtenaren kunnen rekruteren die in staat zijn in de gemeente hun competentie te tonen en dus carrière te maken. Zo ontstaan ook gemeenten en een provincie die zonder calimero-complex het gesprek aankunnen met Den Haag en Rotterdam.

Dan blijft nog het door Van der Zwan aangekaarte probleem bestaan van niet alleen samenwerking maar ook *taakverdeling*, in het bijzonder door gemeenten: een aantal gemeenten kan dan niet meer doen wat aan andere gemeenten juist is toevertrouwd. In die taakverdeling hebben wij in Nederland een niet erg bemoedigende geschiedenis opgebouwd, om het zachtjes te formuleren. In Nederlands gemeenteland wemelt het van de *free-riders*. Daarom houden ze ook zo van 'samenwerking'.

Beschrijf ik, sprekend over Zuid-Holland, een model voor heel Nederland? Juist niet. Wat ik bepleit is immers geen schaalvergroting *tout court* en al helemaal niet om redenen van efficiency. Wat ik beweer is, dat Randstad en Groene Hart tezamen een grootstedelijk gebied vormen met hun eigen stedelijk park in het midden en een zuidelijk park op de Zuid-Hollandse en

Zeeuwse eilanden, dat het Hollandse stedelijk gebied afschermt van het stedelijk conglomeraat van Vlaanderen. Daarin verliezen kleine gemeenten hun effectiviteit, omdat zij onder veel te hoge economische druk staan en omdat zij noch beschermd noch gecontroleerd worden door een sterk provinciaal bestuur.

In andere delen van het land zie ik lang niet steeds het nut van gemeenten van meer dan 20.000 à 25.000 inwoners. En soms moet en kan het nog kleiner. Daarom voer ik ook hier weer het pleidooi voor systematische differentiatie in taken van gemeenten en tegen de onuitroeibare zucht, vooral van het Ministerie van BZK, naar uniformiteit. Ik zie niet in waarom iedere gemeente dezelfde taken zou moeten uitoefenen, afgezien van een kern van activiteiten die, zoals ik al opperde, minimaal bij elke gemeente thuis hoort, waarzonder zij haar karakter van gemeentebestuur zou verliezen.

Die differentiatie is er al en zij wordt ook expliciet toegestaan door de Gemeentewet, maar er wordt buitengewoon wanordelijk en in feite zonder enige gedachte daarover bij datzelfde BZK mee omgesprongen. De stimulans komt bijna steeds van andere ministeries. Het zou de moeite waard zijn om van die differentiatie meer stelselmatig werk te maken, rekening houdend met zulke verschijnselen als geografie, sociale traditie, economische opdracht en hechtheid van sociale weefsels en netwerken. Allemaal verschijnselen die door de efficiency-theologen als 'suboptimaal', 'rigide' en eigenlijk 'irrelevant' zijn weggezet. Laten die verschijnselen nu net de waarden zijn waarin mensen wonen.

De heer BROEKEMA: Ik sluit het ochtendgedeelte af. Dit is ook een van de hoofdthema's van vanmiddag. Dus ik wil u echt verleiden om vanmiddag te blijven. Ter afsluiting wil ik nog zeggen dat over de problematiek die in deze discussie ook van belang is er een zeer belangwekkende nieuwe editie van het VNG-boek 'Grip op samenwerking' voor u klaar ligt bij de ingang. Het is ook heel belangrijk basismateriaal voor de oordeelsvorming in de gemeenteraden, naast de adviezen die gemeenteraden bij professoren hebben ingewonnen. Er is ook iemand van de VNG aanwezig die daarop wat toelichting kan geven.

Vanmiddag gaan we verder. Ik dank Douwe-Jan Elzinga en Maarten Allers. Arjan en Henri blijven nog bij ons, maar Michiel gaat terug naar Groningen. Hen dank ik in het bijzonder. Ulbe blijft vanmiddag bij ons. Vanmiddag hebben we een paneldiscussie en gaan we de thematieken van samenwerking, opschaling, decentralisatie en metropoolvorming verder bediscussiëren. We beginnen om 14.00 uur en nu is er tijd om een broodje te eten.

Pauze.

De heer BROEKEMA: Goedemiddag allemaal. In het bijzonder begroet ik Robert Vermeiren die aan deze panelmiddag mee gaat doen om vanuit zijn discipline jeugdzorg/jeugdpsychiatrie zijn licht te laten schijnen op de effecten van decentralisatie, zoals die nu in planvorming zichtbaar zijn. Arjan Vliegenthart moet om 15.00 uur weg vanwege een NAVO-assemblee in Luxemburg en het is helder dat daarbij ook tegenstanders aanwezig moeten zijn. We kunnen niet anders dan de democratie laten zegevieren en Arjan om 15.00 uur laten vertrekken.

Ik moet ook even Pieter Maessen aan u voorstellen. Hij is de auteur van het boekje 'De Poldermetropool'. Dat is wat anders dan de metropoolregio Den Haag/Rotterdam. Dit is de Poldermetropool en die gaat over de gehele Randstad met daarbij een aantal aardige conclusies. Als er geen prangende vragen vooraf zijn voor Arjan, die om 15.00 uur weg moet, hadden we gedacht Robert Vermeiren en Pieter Maessen even kot informatie te laten geven om de discussie uit te lokken en u daar wat warm voor te maken. Dan kunnen we vervolgens de vragen aan het gehele panel voorleggen. U heeft de overige panelleden al gehoord, behalve Iskander Haverkate die juridisch deskundige is op het gebied van gemeenschappelijke regelingen, Europees mededingingsrecht en Europees recht. Hij is inmiddels ook expert geworden op het gebied van gemeenterecht. Hij is voormalig rechter en verbaast zich voortdurend over de besluitvormingsprocessen binnen de overheid, omdat die strijdig zijn met alle in de opleiding tot rechter voorkomende beslissingscenario's. Dat hoor ik hem voortdurend verkondigen, dus hij heeft ook wat te berde te brengen. Voordat de echte discussie begint zal hij ook enkele dingen over zichzelf zeggen en ook

zaken vanuit zijn inzichten te berde brengen. Dat is echter geen echte inleiding. Die komt in eerste instantie van Robert Vermeiren en Pieter Maessen die aan het panel is toegevoegd, vanwege het feit dat kort geleden zijn boek is verschenen. De middagbijeenkomst zal tot uiterlijk 16.00 uur duren. Als u dat allemaal toestaat dan doen we dat zo. Ik zie dat er een vraag is voor Arjan.

VRAGENSTELLER: We hebben heel even bij elkaar aan een tafeltje gestaan en ik heb hem gezegd dat het er eigenlijk niet toe doet wat hij in de Eerste Kamer, niet zozeer als persoon, maar wel als functionaris doet en dat hij beter met al zijn 74 collega's naar huis kan gaan, omdat je beter kunt dingen doen die er toe doen dan dingen doen die er niet toe doen. Als hij er zin in heeft wil ik die uitdaging en dat gesprek wel met hem aangaan. Er was ook nog iemand anders aan dat tafeltje en die zei dat hij die uitdaging wilde aangaan. Het is overigens al meer gezegd dat ongeveer vier van de vijf mensen die hier in postcodegebied 2500 werken beter naar huis kunnen gaan, want het doet er niet meer toe. De burgers die hadden gedacht dat de ordening der dingen voor hen een beetje geregeld zou zijn worden nu geconfronteerd met de in hun beleving grootste crisis sinds 1931. Met alle respect, maar de mensen die hier de regels maken worden geacht om dat op te lossen en niet om er steeds meer een rotzooitje van te maken.

De heer BROEKEMA: Wil je hierop een reactie?

VRAGENSTELLER: Ik weet dat hij vanmiddag al eerder naar huis gaat. Van mij mag hij nog eerder naar huis.

De heer Vliegenthart: Het is geweldig. Je wordt eens een keer ergens uitgenodigd en dan krijg je dit te horen. Ik ben hier met veel plezier, ook omdat ik denk dat het een relevante discussie is even los nog van dat we daarover verschillend kunnen denken. Ik begrijp dat jij bezig bent met een nieuwe opzet van onze democratie, waarbij politieke partijen niet meer relevant zijn en waarbij wellicht verkiezingen er niet eens meer toe doen.

VRAGENSTELLER: Dat laatste heb ik niet gezegd. Partijen heb ik wel gezegd.

De heer Vliegenthart: En dat meerderheidsbesluiten uiteindelijk worden ingeruild door algemene consensus.

VRAGENSTELLER: Dat heb ik ook niet gezegd. Ik heb gezegd: consentbeginsel. Consensus is van het oude denken, is lineair. Consentbeginsel is iets anders.

De heer Vliegenthart: Zeker.

VRAGENSTELLER: Ik interrompeer je op het moment als ik iets niet heb gezegd.

De heer Vliegenthart: Dan heb ik je niet helemaal goed begrepen. Dat zal vast ook allemaal aan mij gelegen hebben, net zozeer als dat ik denk dat zolang de Eerste Kamer er is je daar gebruik van moet maken. Dat geldt ook voor de gemeenteraad. Je kunt zeuren dat die allemaal stroperig gaat en dat het allemaal niet zo goed functioneert, maar het is de democratie die we op dit moment hebben. En zo lang we geen betere hebben moeten we die ook in ere houden. En het ontslaat geen enkele volksvertegenwoordiger op lokaal of op nationaal niveau van de plicht om zijn werk goed te doen. Als u vindt dat dat zinloos is, is dat uw goed recht, maar kies dan een andere volksvertegenwoordiger.

De heer BROEKEMA: Ik stel voor dat jij niet meer interrompeert en Arjan zijn statement afmaakt en we dan beginnen met de inleidingen.

De heer VLIEGENTHART: Het gaat er uiteindelijk om dat er een volksvertegenwoordiging is gekozen om dat zo goed mogelijk te doen. Zo doen we dat op lokaal en op nationaal niveau en zo zijn we het soms met elkaar oneens. That's all in the game. Zodra we een beter systeem hebben geef ik mijn systeem graag op voor een ander, maar op dit moment lijkt me hetgeen wat we hebben de riemen waarmee we moeten roeien. En dat gaat best heel goed.

De heer BROEKEMA: Namens de organisatoren wil ik graag zeggen dat we het heel fijn vinden dat je bij ons bent en dat je deze dag zoveel mogelijk vrij hebt kunnen plannen. Het kennisnetwerk Lokaal 13 is opgezet om te delibereren op dagen zoals deze over het verbeteren van het functioneren van deze democratie. Dit even als grondslag voor hoe wij in elkaar zitten en bijeen zijn. Ik stel voor dat Robert zijn bijdrage en kritische noten naar voren brengt die ongetwijfeld ook ingrijpen op de manier waarop de lokale democratie daarmee omgaat en wat dat betekent dat voor de cliënten en de burgers.

Ter voorbereiding van dit symposium hebben we artikelen van Robert rondgezonden met daarin nogal prangende uitspraken, die ongetwijfeld zullen worden toegelicht. Ik bespeur zelf een beetje een lijn met de kritische lijn die ook Michiel Herweijer vanochtend heeft verkondigd, maar dat zal zo blijken. Ga je gang Robert.

Professor dr. Robert Vermeiren, hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie, directeur patiëntenzorg Curium LUMC en hoogleraar forensische kinder- en jeugdpsychiatrie VUMC

De heer VERMEIREN: Goedemiddag. Dank voor de uitnodiging naar aanleiding van een kritische blog over de transitie van de jeugdzorg. Daarom ben ik blij dat ik in de gelegenheid ben om ook een aantal positieve dingen te vertellen en de reden waarom ik ook zie dat er verandering nodig is in de transformatie. Dat is absolute noodzaak. Tegelijkertijd heb ik grote zorgen rondom de transitie.

Even een uitleg over wat kinder- en jeugdpsychiatrie is. Niet dat ik hier allemaal ga uitleggen. Als ik dat in vijf minuten zou doen, zou ik jullie gelijk geven dat het wat betreft transitie zo simpel was.. Er zijn even een paar dingen die ik wil nuanceren of aanduiden. Ik merk dat er vaak wordt gezegd dat kinderpsychiatrie een kinderpsychiater is en een kind dat wordt gezien. Dat is niet zo. Zoals u hier ziet is de kinderpsychiatrie eigenlijk de geïntegreerde kennis van de orthopedagogische psychologie en de medische psychiatrie. Als we kijken naar het aantal medewerkers in de kinder- en jeugdpsychiatrie, zoals deze week ook blijkt uit een aantal stukken die naar de Tweede Kamer zijn gestuurd en de markt- en arbeidsomstandigheden, dan is eigenlijk maar een heel klein deel kinder- en jeugdpsychiater. De meesten zijn eigenlijk orthopedagoog, maatschappelijk werkers en hbo-gechoolden, die allemaal het integrale werk doen rond het kind en het gezin.. Dat is ook belangrijk: er komen niet alleen kinderen naar de kinder- en jeugdpsychiatrie. Als ik consultatie doe, wat ik af en toe nog eens doe, dan zie ik altijd een gezin: ouders met een kind. Ouders vertellen de problemen en zijn cruciaal voor de behandeling. Curium LUMC, de kinder- en jeugdpsychiatrische instelling waarvan ik directeur ben, heeft als missie de gezinnen te zien met een kind met een stoornis. Dus wij zien geen kinderen met een stoornis, maar gezinnen.

Ik heb dit artikel geschreven dat aan jullie al eerder is doorgestuurd. Daarin beschrijf ik een aantal alternatieven en gedachten hoe het dan wel moet. Onder andere verwijs ik in het artikel naar Denemarken, dat als voorbeeld voor de transitie wordt gezien. Ik moet zeggen dat ik met enige verwondering deze week het verhaal van de kinderombudsman op de NOS hoorde, die heel kritisch was over de transitie in Denemarken. Ook daar lijkt die volgens hem te zijn mislukt. Gezien het feit dat het zes jaar heeft geduurd is dat verwonderlijk. In dit artikel schets ik ook de problemen, die vooral in dit plaatje worden gezien. Het is een plaatje uit de Volkskrant van een tijd geleden. Dat is de versnippering. Ik maakte op een bijeenkomst van het Nederlandse Jeugd Instituut, waarover ik een artikel heb geschreven, mee dat een ambtenaar uit België, waar ik ook vandaan kom, me vertelde dat hij door de jaren heen steeds minder is gaan begrijpen van het Nederlandse systeem, omdat er steeds maar ballonnetjes bij kwamen. En dat is iets waaraan we uiteraard iets moeten doen. Mijn grote zorg is dat de transitie alle ballonnetjes maar even in een grote ballon wil stoppen. Plop en het is over! Ik ben het ermee eens dat we inhou-

delijk en in de transformatie alle aparte velden veel meer moeten samenbrengen. Op dit moment vallen kinderen en gezinnen tussen wal en schip en dat kan niet. Maar alles samenbrengen tot één geheel en denken dat het met één financieringsstroom kan, dat is een illusie. Daarover zal ik straks iets vertellen.

Deze factsheet, die jullie vast bekend is, is van de VNG. Wat me hierbij opvalt en dat is een zorg dat het doel wordt omschreven als de grote druk op de gespecialiseerde zorg terugdringen en de verkokerde manier van werken aanpakken. Ook verder in het stuk gaat het over hetzelfde, als we kijken naar de samenvatting. Het gaat om het aanpakken van de verkokerde manier en de grote druk op de gespecialiseerde zorg terugbrengen. Ze hebben dan als oplossing één regisseur, één gemeente en één integrale aanpak. En dat samen met de rest in het sociale domein. Tot slot en die zou ik graag willen en ben er heel benieuwd naar. Ik weet dat gemeentebesturen en gemeenten ook graag meer ruimte willen geven aan de professionals. Ik zie echter niet de link tussen transitie en dit.

Dus zoals ik zei, vooral een negatieve formulering. De afspraak met Pieter Hilhorst in zijn column 'Slimmer mislukken' vind ik altijd leuk. Ik gebruikte die in dat VNG-artikel, nog voor hij naar Amsterdam ging, naar aanleiding van het beleid van de overheid. 'Mislukkingen uit het verleden zijn een garantie voor succes in de toekomst.' Dat was zijn verwijt aan het beleid. Ook in het kader van de transitie is dat denk ik heel actueel.

Dan het inhoudelijke, want transitie is vooral systeem. Het inhoudelijke zit vooral in dit rapport. Ik vind het een heel mooi rapport. De positieve dingen zijn de kernpunten van de civil society, de preventie in de eerste lijn en de generieke gezinscoach. Dat zijn allemaal mooie ideeën waar ik trouwens achter sta en die ik verder heb uitgewerkt. Deze week heb ik opnieuw op Artsennet een blog geschreven, maar nu over de poortwacht, waarin ik een pleidooi houd voor een competente poortwacht omheen de huisarts. Mijn zorg is de uitspraak dat kwetsbaarheid weliswaar lastig is, maar een deel is van het dagelijkse leven. Daarmee ben ik het eens bij mijn kinderen die gewoon opgroeien en gelukkig geen hulp nodig hebben, maar niet bij het kind met een psychose dat vannacht bij Curium binnenkwam en acuut opgenomen moest worden. Daar is kwetsbaarheid geen deel van het dagelijkse leven, maar is het echt een last. Een misser in dit rapport is dat er bijna niks gezegd over specialistische zorg. Er zijn wel een paar lijntjes naartoe, maar het is niet uitgewerkt. Het ontbreekt geheel. Uiteraard de kinder- en jeugdpsychiatrie, maar dat niet alleen. Ook de specialistische zorg in de zin van de jeugdzorg plus, het AMK en andere.

Dit kennen jullie uiteraard ook. Dit zijn een paar stukjes uit het regeerakkoord met de kernpunten ervan. Wat me daar opvalt is dat er toch ook in de eerste twee zinnen al een lacune zit. In de eerste zin staat dat ouders er verantwoordelijk voor zijn dat hun kinderen veilig en gezond opgroeien. Dat is uiteraard fantastisch, hoewel ik veilig opgroeien ook een taak van de maatschappij vind. De volgende zin zegt onmiddellijk dat de overheid moet ingrijpen als die ontwikkeling ernstig in gevaar komt. Wat ontbreekt hierin? Vrijwillige zorg. Dus ofwel doen de ouders het zelf, ofwel gaat de overheid het doen. Dat lijkt me niet een goede.

De missie en visie rond de transitie en de transformatie is deze. Ervoor zorgen dat kinderen gezond en veilig opgroeien. Dat komt uit 'Geen kind buitenspel'. Dat is een heel mooi startpunt, maar er ontbreekt wat. Wat ontbreekt is de missie die de GGZ in Zuid-Holland Noord gezamenlijk heeft gesteld tussen Curium en Vierduinen. Naast het gezond en veilig opgroeien komt er ook bij dat kinderen waarvan de gezondheid is bedreigd gepaste hulp krijgen. Onder andere met het oog op het bereiken van een optimale ontwikkeling en het bevorderen van het welzijn van henzelf en het gezinssysteem waarin ze leven. Dat gaat over meer dan opgroeien en veilig opvoeden.

Dat hebben we ook omgezet in onze missie naar een visie. Waar willen we naartoe? Ik geef grif toe dat dankzij de druk die er nu is en door transitie en transformatie stappen in de zorg worden gezet die we anders niet zouden zetten. Dat moeten we verder doen. We moeten naar een systeem van matched care, gepaste hulp op het juiste moment. Vandaar ook mijn blog over de poortwacht, die ervoor zorgt dat de eerste lijn competent en sterk is, zodanig dat dat kan gebeuren. Een systeem uiteraard vanuit de kracht van de gezinnen en de individuen. En wat we ook moeten doen is meer dienend, ondersteunend en beschikbaar zijn, wat ik een grote taak vind

van de GGZ. En dat is trouwens ook de missie, visie en kernwaarde van Curium en daar staat ook beschikbaarheid bij. Wij moeten beschikbaar zijn voor de eerste lijn, maar ook voor andere disciplines.

Waarom één geldstroom? Naar de gemeente toe kan dat natuurlijk prima, maar na de gemeente naar de zorg toe niet. Een mogelijkheid is dat er een aantal dimensies zijn in de zorg is waarmee we rekening moeten houden. En die dimensies zijn verschillen tussen generiek en specifiek. Generiek kan best op het niveau van de gemeente en ligt meer in de sfeer van preventie. Het specifieke gaat bijvoorbeeld over de acute psychiatrie, waarover ik het daarnet had. Er zijn er maar ongeveer tien in dit land voor kinderen en jongeren. Dat wil zeggen dat die regionaal gebundeld moeten worden. Meer nog, zij vangen niet alleen kinderen op uit onze regio als de acute psychiatrische instellingen voor kinderen in andere regio's vol zitten komen ze soms naar ons toe. We hebben een tijd geleden een kind uit Drachten gehad, maar krijgen ze ook uit Dordrecht, Rotterdam enzovoort. Dat is het specifieke dat op andere niveaus georganiseerd moet worden. Wat daarbij ook van belang is, is de risicodeling. Het risico van opname van een kind met een eetstoornis op een acute psychiatrieafdeling of heel veel andere afdelingen kan niet door één gemeente worden gedragen, tenzij het een heel grote gemeente is. Een kind kan plots psychotisch worden en dat staat helaas niet in de vorig jaar gemaakte begroting. Dat kan niet.

Een andere dimensie is kort en tijdig versus chronisch en vrijwillig versus verplicht, waarvoor we eigenlijk aparte financieringsstromen naar bepaalde zorg nodig hebben. En pedagogisch versus medisch. Waaraan ik wil meewerken en waarmee we ook al bezig zijn is om het specifieke, chronische, verplichte en medische deel zo klein mogelijk te maken. Dat is ook het doel. Daarvoor moeten we vooral de eerste lijn ondersteunen en zorgen dat het daar gebeurt.

Ik wil nog benadrukken dat gemeenten ook moeten nadenken over de uitspraak altijd duur, zwaar enzovoort. Kijkend naar de cijfers, ook die van de VNG, zien we dat de zorg in de psychiatrische sector absoluut niet de duurste is. Dus ik ben benieuwd hoe het uitkomt.

Als allerlaatste. Dit zijn een aantal scenario's die ik heb gevonden op de website van het Nederlands Jeugd Instituut, die min of meer overeenkomen met scenario's in de stukken die deze week naar de Tweede Kamer zijn gestuurd over efficiencykorting en nog andere risico's die komen. Dan zien we dat die zware specialistische zorg tegen 2017 of 2018 gereduceerd zou worden tot 50% van het huidige niveau. Laat ik eerlijk zijn en zeggen dat dit onmogelijk is. Dan is de hele kinder- en jeugdpsychiatrie in het land failliet, want we hebben uiteraard ook nog 20% of 30% structurele kosten. Dus daar moet u ook over denken. Dan gooien we echt alle opgebouwde competenties weg.

En dan het allerlaatste. We moeten ook het wiel niet willen uitvinden. Heel veel is te vinden op kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie. Het komt op mij steeds over dat er steeds nieuwe dingen op gezet worden. Nu ook weer een stuk over een nieuw systeem over het verzamelen van prestatie-indicatoren. Dat hebben we ook al in de kinder- en jeugdpsychiatrie. Dan zie ik in de stukken dat ze nieuwe instituten gaan oprichten om het allemaal opnieuw te doen en ook nieuwe richtlijnen maken. We hebben ze allemaal al. Laten we daarin niet investeren.

De heer VAN DER STEEN: Ik ben Willem van der Steen, raadslid van de gemeente Westland en daarnaast ben ik gezinshuisouder van een gezinshuis. Daar wonen kinderen die door omstandigheden niet thuis kunnen wonen. Daarvan zal de heer Vermeiren veel af weten. U triggerde mij net met de opmerking dat het beschikbaar moet zijn. U werkt zelf voor het LUMC en Rivierduinen. Daarmee ben ik bekend. Juist over die beschikbaarheid. Gezinnen - ik heb het ook liever over het gezin waarin zich psychiatrische problemen voordoen - hebben vaak hulp nodig op tijden waarop de instituten, waarvan u deel uitmaakt, moeilijk bereikbaar zijn. Tijdens kantooruren kan ik iedere jeugdtherapeut, ambulant medewerker, psychiaters en psychologen bereiken, maar het probleem is dat kinderen vaak problemen laten zien op uren dat zij niet aanwezig zijn tijdens kantooruren, in de weekenden en de avonden. Dus voor mij is deze transitie een uitgelezen kans om alle instituten ertoe te bewegen ervoor te zorgen dat ze zeven dagen per week en 24 uur per dag bereikbaar en dat ze ook vooral toegankelijk zijn. Dat er mensen in huis ingevlogen kunnen worden op de uren die ertoe doen. Als wij ouders in de eer-

ste lijn beter kunnen ondersteunen en meer knowhow kunnen geven om om te gaan met de problematiek die bij specifiek hun kind aanwezig is, dan denk ik dat we met elkaar vele euro's kunnen besparen. Korte en intensieve zorg op tijden die ertoe doen, op de piekuren in een gezin. Van 15.00 uur 's middags tot 21.00 uur 's avonds en in de weekenden. Daarin moeten we met zijn allen investeren en dan denk ik dat we een wereld te winnen hebben.

De heer VERMEIREN: Ik ben het er helemaal mee eens. Misschien is het ook een gevolg van die versnippering waardoor men weinig van elkaar weet. We hebben in Curium een 24-uursdienst. Het kind waarover ik vertelde is gewoon gebracht. Bij ons is er altijd een wacht-dienst, bestaande uit een kinder- en jeugdpsychiater, vaak een assistent in de voorwacht en een kinderpsychiater in de achterwacht. Die zijn er gewoon. Dus Curium kan gebeld worden en dan komen wij.

De heer VAN DER STEEN: Het gaat niet specifiek om Curium. Bij Rivierduinen zijn er al wachtlijsten. Die zijn er niet alleen bij Rivierduinen, maar ook bij andere instituten. Waarom het mij om gaat is dat we het moeten ontschotten. We moeten slimmer gaan inregelen en van die verkokering af, waarbij de ene partij niet weet wat de andere partij doet. Een gezinsregisseur, generalist of hoe we die persoon in de eerste lijn ook noemen, moet de regie voeren en eindverantwoordelijk zijn voor de hulp die in dat specifieke gezin wordt geboden. Daarvoor maken onze raad en onze gemeente zich hard. Maar instituten en instanties moeten die slag wel gaan meedoen. Dat is mijn oproep.

De heer VERMEIREN: Het tweede deel van mijn antwoord is dat een van de dingen waarop we in Curium heel trots zijn is dat we nu ook op de website van de NJI ook een van de mooie voorbeelden hebben. Het is nog niet de volledige oplossing uiteraard, maar het is ook een webbased diagnostisch instrument voor GGZ-problemen. Dat gaan we uiteraard 's nachts en 's avonds doen, zoals u wilt, maar veel van de kinderen die 's avonds, 's nachts en in het weekend komen zijn eigenlijk al bekend bij huisartsen en elders, maar die zijn er nog niet uitgepikt. Wat wij willen doen is de eerste lijn competent maken. Een van mijn grote zorgen nu is dat die regisseur het niet gaat oplossen. Waarom? Er is geen opleiding voor de regisseur. Hij heeft de competenties niet om te herkennen welk kind milde problemen heeft en of ze tijdelijk zijn en welk kind een begin van ernstige problemen heeft. Het gevaar is dat dat er nog meer naar ons gestuurd worden, zodat we helemaal dichtslibben. Dat dus alle kinderen met milde problemen doorgestuurd worden en wij daarin verstoppen. Wij willen vooral helpen in de eerste lijn, waarbij ik de huisartsen als spil zie, zoals ook de VNG heeft voorgesteld. Dat die op een goede manier en competent kunnen selecteren, zodat het in de eerste lijn blijft wat er kan blijven en er maar een minimaal aantal kinderen naar ons komt. Als we wachtdienst hebben zullen we daardoor alleen maar moeten opdraven voor kinderen met ernstige problemen. Ik wil niet de schaarse kinderpsychiaters allemaal klaar zetten en de hele tijd kinderen laten zien doorheen het weekend, terwijl eigenlijk maar een fractie daarvan bij ons hoort. Daarvoor hebben we ook echelonering nodig. Ik maak de parallel ook met de zorg in België waar ik vandaan kom. De Belgische somatische zorg is fantastisch en iedereen is tevreden. Waarom? Er is geen huisarts die ze tegenhoudt. Iedereen kan onmiddellijk naar de specialist lopen en dat doen ze met veel overconsumptie enz. Meer nog, iedereen kan naar elke huisarts lopen, met als gevolg dat ze naar elke huisarts lopen. Er is bijvoorbeeld sprake van te veel antibiotica- en pillengebruik, omdat er geen eerste lijn is. Dat is een probleem. Daarom bewonder ik het Nederlandse systeem, met de huisarts die op het somatische vlak alles afhoudt. Het moet via de huisarts voor een medische ingreep. De huisarts is competent op het vlak van het somatische. Men moet hetzelfde bewerkstelligen voor het jeugdzorgdomein en de psychiatrie. Maar niet samengooien, want anders worden we geroepen in de eerste lijn voor dingen waar we niet moeten zijn en we hebben te weinig specialisten om daar te helpen. We moeten zorgen dat er een competente eerste lijn komt. Zodanig dat we dat kunnen afvangen. En dat is mijn zorg nu. We hebben volgens de transitie nog anderhalf jaar om dat voor elkaar te krijgen, maar dat gaat niet lukken. De regisseurs zijn er niet. Ze moeten opgeleid worden, er moet een opleidingsplan komen en dat zal

jaren in beslag nemen. Er moet bovendien samenwerking zijn tussen disciplines om dat voor elkaar te krijgen. En dat wil ik graag doen.

De heer VAN DER STEEN: Ik kom hierop nog wel terug. Ik denk dat we elkaar nog wel meer zullen tegenkomen. Op hoofdlijnen zijn we het erg met elkaar eens, alleen u zit iets meer aan de linkerkant op en ik meer op het rechtervlak. Dank voor uw antwoorden.

De heer VAN HOUT: Ik wil een vraag stellen namens mijn vrouw, die vele dagen in de week optrekt met kinderen en leerlingen met een diagnose. Zij zit in het speciaal onderwijs. Daarbij zien we men het bij het overheidsbeleid zo klein mogelijk wil houden. Gemeenten zien daarin een prachtige kans om flink te bezuinigen op het vervoer naar het speciaal onderwijs of om dat helemaal weg te bezuinigen. Als ik u hoor over het recht van individuele zorg en het voorkomen van problemen, dat ze ook op die scholen doen, hoe kijkt u dan aan tegen het hele debat over passend en speciaal onderwijs dat weggedrukt wordt en de vervoersproblemen? Daarop wil ik graag uw visie horen.

De heer VERMEIREN: We moeten daarvoor een goed systeem bedenken en dat is nog niet zo makkelijk, maar het kan wel. We moeten veel beter definiëren welk kind wat nodig heeft. Dus het debat over medicalisering. En hoe doen we dat? We moeten dat vanuit de inhoud doen. Zoals nu de transitie gaat ben ik ervan overtuigd dat de medicalisering alleen maar zal toemen. Als we het niet goed doen gaat het dichtslippen. De meeste medicatie wordt op dit moment voorgeschreven door huis- en kinderartsen, maar niet door kinder- en jeugdpschiaters. Die zullen blijvend bereikbaar zijn voor al die mensen, dus dat gaat niet afnemen.

Wat betreft vervoer moeten we zorgen voor een goed systeem. En niet lijstjes en indicatiesystemen waarbij mensen die niet competent zijn afvinken wat wel en niet moet gebeuren. Dat hebben we niet nodig. We hebben gewoon competentie nodig, zoals de huisarts competent is voor de medische wereld. En dat is dus een langetermijntraject en gaat niet lukken voor 1 januari 2015. Ik denk dat gemeenten hierdoor een heel serieus financieel risico lopen.

Mevrouw ECKHARDT: Mijn naam is Jacqueline Eckhardt. Ik werk als communicatieadviseur bij het ministerie van VWS rond de stelselwijziging jeugd. Ik ben de schrijver van de factsheet waarmee u begon. Ik zal dus uw tips ter harte nemen en een wat positievere insteek nemen, maar de factsheet is wel wat verouderd, dus er is een nieuwe versie.

De heer VERMEIREN: Dat is goed.

Mevrouw ECKHARDT: Ik wil er een paar nuances in aanbrengen. Het is heel makkelijk om te stellen, en dat is ook een vereenvoudigde weergave denk ik, om te zeggen dat dit nu het overkoepelende plan is. Dat we de hele jeugdzorg vanuit die grote bobbel bij de gemeenten onderbrengen. Dat is een richting, maar niet echt hoe het wordt uitgewerkt. Er zijn namelijk ook discussies over bovenlokale samenwerking, want het is inderdaad niet mogelijk om alle jeugdzorg voor alle kinderen bij een gemeente te stallen. En er zijn ook discussies over de toegang waarbij de huisarts bijvoorbeeld naar voren komt om als poortwachter te fungeren. Dus ik wil eigenlijk een beetje een nuance aanbrengen dat die discussies daarover nog niet allemaal zijn gevoerd. Ik ben het wel met u eens dat we dat waarschijnlijk niet voor 1 januari 2015 zullen halen.

De heer VERMEIREN: En daarin ligt mijn zorg als ik praat als bestuurder van Curium. Ik krijg in mijn instelling van mensen de vraag wat er na 2015 gebeurt. Zij volgen het allemaal. Wij weten niks en weten alleen dat er dingen gaan komen. Wij weten dat er discussies worden gevoerd, maar niet op welk niveau. Ik zie een heel groot risico voor de gehele sector. Ik praat nu voor de kinder- en jeugdpsychiatrie, maar eigenlijk geldt het ook voor andere specialistische zorg en de jeugdzorg.

De heer BROEKEMA: Jacqueline, misschien wil je de dimensie erin betrekken dat je ook raads-lid bent geweest en hoe het allemaal lokaal moet.

Mevrouw ECKHARDT: Hoe het allemaal moet? U geeft het signaal af dat we niets weten. Dat herkennen wij en horen we vaker. Het ministerie heeft samen met de VNG en het IPO een pact gesloten en proberen dat samen zodanig te formuleren en te bedenken dat het ook bij gemeen-ten landt. Het is vreselijk moeilijk om alle veldpartijen daarbij tegelijkertijd te betrekken. Ik weet dat het besef er is dat het ministerie iedereen moet meenemen, maar dat kan niet allemaal te-gelijk. Ik kan wel zeggen dat er echt veel gebeurt. Er zijn klankbordgroepen en ideeën om men-sen naar hun mening te vragen om samen te kijken hoe het allemaal gaat. We zijn nog niet helemaal klaar en uitgediscussieerd.

De heer VERMEIREN: Dat klopt en dan ga ik even terug. Dit is wat wij nu zien vanuit de NJI. Dezelfde scenario's halen we nu uit de stukken die net naar de Tweede Kamer zijn gegaan. Als ik kijk naar het geschatte verbruik en de bestaande aanbieders van intensieve zorg, dan gaat dan in 2015 naar 80% en daarna gelijk naar 50%. Dit is het scenario, toon het aan elke econo-mist. Dit is gewoon het einde van al die instellingen en dat is het wat we op dit moment krijgen. We horen wel dat er gepraat wordt, maar alles wat er is wordt gewoon afgebroken. Intussen wil ik ook tonen wat we tot nog toe allemaal hebben gedaan, maar dat wordt ook niet gezien. Als we kijken naar ambulante zorg, die maar tot 2011, 2012 gaat, dan zien we een afbouw van bedden ter vervanging en een toename van ambulante zorg. Vorig jaar ook nog. In 2012 had-den we 17% minder opnames en 6% meer ambulante zorg. Dat is waarin we investeren, met een budget, gisteren nog gezien van de GGZ, van -0,1%. Dat is eigenlijk een vermindering met de loonstijging erbij. Dus dit doen we allemaal met minder geld. En dan krijgen we deze scena-rio's van 2015 tot 2017, waarbij we naar de helft moeten gaan. Dat vind ik onbehoorlijk. Het is prima dat er gepraat, maar....

Mevrouw ECKHARDT: Ik begrijp heel goed wat u zegt, maar kan niet op die cijfers ingaan, om-dat ik die niet zo goed ken. Ik denk dat het voor niemand zeker is of we het zullen redden met de financiën en de budgetten zoals het nu wordt ingericht. Dat weet je altijd pas achteraf, zo is mijn overtuiging. Voor gemeenten is misschien belangrijk dat de meicirculaire eraan komt en daarin staat al een verdeling van de jeugdzorgbudgetten en dat kan ook weer een richting zijn. Ook hier zijn we nog niet uitgedacht en uitverdeeld. Dat is in feite ook weer een versimpeling. We zeggen allemaal dat het één financieringsstroom moet worden, maar ook die discussie is nog gaande. Het zou best kunnen dat er toch bepaalde vormen van specialistische jeugdzorg daar deels buiten zullen vallen. Dan val ik toch weer terug op die ene opmerking dat er nog heel veel gedaan moet worden. We kennen absoluut de dingen die u zegt. Het wordt hard werken.

De heer VERMEIREN: De problemen zijn prangend. Ik zie de kansen ook. Wij worden dankzij de DBC-financiering vindt er geen bevoorschotting meer plaats, maar worden we achteraf be-taald. Dat wil zeggen dat we miljoenen bij de bank moeten lenen en rente betalen en die ban-ken zijn ons aan het knijpen. Verschillende instellingen hebben daardoor financieringsproble-men. Als ze dit zien en weten dat het deze richting voor de kinder- en jeugdpsychiatrie uitgaat, ben ik benieuwd wat de banken gaan doen en welk risico ze nog zullen nemen om ons nog verder voor miljoenen te bevoorschotten. Het gaat over miljoenen. Dit wordt allemaal over het hoofd gezien.

Mevrouw ECKHARDT: Ik weet niet of het over het hoofd wordt gezien. Maar goed, ik kan u niet zo goed hiermee helpen. Ik kan u alleen de weg wijzen naar mensen op het ministerie mis-schien, die daarmee absoluut aan de slag zijn gegaan. Maar ik snap heel goed wat u zegt.

De heer BROEKEMA: Ik wil even inventariseren welke vragen er nog zijn, omdat er nog een korte inleiding en daarna nog de discussie hierover. Kan dit wachten mevrouw Bakker?

Mevrouw BAKKER: Ik vind eigenlijk dat we het over de geestelijke gezondheid moeten hebben en niet over cijfers, economie en statistieken. We hebben al van professor Elzinga gehoord dat ons land er wat dat betreft niet zo goed voorstaat. Maar ik denk dat we er geestelijk ook niet goed voorstaan. Als je de geestelijke opvang van kinderen beziet, wilt u ook de gezinnen erbij betrekken. Daarvan merk ik juist helemaal niet veel van. Ik heb gewerkt in psychiatrische inrichtingen en zie nu dat heel veel mensen geestelijk in de knoei komen door het regeringsbeleid, door de politiek of weet ik wat. Er lopen zoveel verdoolde mensen rond. Hoe kun je dan je kinderen nog goed opvoeden? De armoede wordt steeds groter, maar ook de geestelijke armoede en de emotionele affectieve verwaarlozing. Professor Anna Terruwe heeft daarover al lang geleden gesproken en heeft er zelfs de paus over geschreven. Ik vind de bureaucratisering, het afkappen en het in hokjes delen en schotten steeds groter worden. Privé woon ik wel in België en daar zie ik weer andere zaken en daar slikt men ook veel medicijnen. We moeten leren dat niet alles eerst met geld te maken heeft. Het eerste principe is wat een mens is. Ik zie erg veel mensen op straat met andere ideeën. We worden één chaos van denken. Ik heb veel in het Oostblok gebivakkeerd, ook toen het communistisch was, en dan denk ik: jongens, we mogen toch wel ietsje meer vermenschelijken en zorgen dat we daar eerst de goede visie op hebben. Ik vind het een schande dat dit afhankelijk moet zijn van banken. Banken waren niet zo heel erg te vertrouwen, maar dat wisten we ook al lang.

De heer BROEKEMA: Robert, is het ook mogelijk om wat het toe te spitsen naar hoe het dan wel moet en aan te geven wat jouw pakket van eisen richting de landelijke overheid is?

De heer VERMEIREN: Uitgaan van de missie en de visie heb ik hier voorgesteld. Daarmee ben ik het helemaal eens dat dit verder gezamenlijk moet worden uitgewerkt om te kijken waarvoor we gaan. Wat we zeker moeten doen is bekijken hoe we het moeten organiseren voor de zwaarste en de meest specifieke gevallen. En dan wat in mijn laatste blog staat over de poortwachters moeten we werken aan de competentie in de eerste lijn. Het is ook tegen mijn eigen sector als ik van geld zou uitgaan, maar dat doe ik niet. Als we een competente eerste lijn hebben, is dat veel beter om te kunnen bezien dat de zorg in de toekomst goed is en dat mensen de goede zorg krijgen. Bovendien is dat ook het goedkoopste, want als de eerste lijn competent is gaan ze ons leegzuigen, want dan gaat uiteindelijk niemand meer naar de kinder- en jeugdpsychiatrie. En daar wil ik gerust aan meewerken. Ik wil de eerste lijn veel competentier maken en dan heb ik het er voor over dat we veel kleiner worden. We zullen echter niet verdwijnen, want er zijn helaas nog kinderen die van nature stoornissen hebben. Dat is denken vanuit een inhoudelijk model en ook de reden waarom het in het verleden deels is mislukt bij Bureau Jeugdzorg, omdat het een structuur is met indicaties en mensen die onvoldoende competent zijn. En uiteraard ook sectoren die onvoldoende samenwerken, onder andere de mijne. Dus dat zal ik ook zeker toegeven.

De heer BROEKEMA: Zullen we dit verhaal in de week houden en er straks met discussiepunten op terugkomen? Misschien heb je nog een tip voor gemeenten Robert? Waarop moeten zij letten? Een beetje in het voetspoor van de discussie met Willem en Jacqueline.

De heer VERMEIREN: Ik denk dat we naar uitstellen moeten gaan en goed kijken hoe we het inhoudelijke model organiseren. En vervolgens de structuur gaan doen. Dan pas gaan we besparen en ervoor zorgen dat de burgers in de gemeente op een goede manier zorg krijgen en blij zijn enzovoort.

De heer BROEKEMA: Het woord is aan Pieter Maessen, wiens boek na afloop aan u zal worden meegegeven.

Pieter Maessen, politicoloog en schrijver van 'De Poldermetropool'

De heer MAESSEN: Dames en heren, goedemiddag. Rond de jaarwisseling deelt onze grote weldoener Apple altijd een cadeautje uit aan zijn gebruikers. Dit jaar was dat GeoMaster Plus,

een spelletje. Daarbij verschijnt bovenaan de naam van een stad en die moet je zo snel mogelijk op de kaart zien aan te wijzen. Allerlei Europese steden komen langs en dat is heel aardig voor je geografische kennis. En dan moet je dus snel reageren. Nederland komt in dat spelletje maar één keer voor. Uiteraard met Amsterdam. Niet dus. Er staat 'Randstat' met een 't'. Ik heb het even uitgezocht. De bouwers van dit spelletje zitten in Parijs en zij hebben niet de moeite genomen om alle Nederlandse steden in orde van grootte te rangschikken. Ze kwamen op een Franse aardrijkskundige website langs een grote agglomeratie. Daar stond Randstat. Dat hebben ze gepikt en zo zijn we hier terechtgekomen. Daarover is dus niet diep nagedacht en dat is zoals er in het buitenland over ons wordt gecommuniceerd. Waarom vertel ik dit? Omdat mijn boek dus over de Randstad gaat. En de Randstad is één van de schaalniveaus waarop we naar het westen van Nederland kunnen kijken. En er zijn er natuurlijk meer.

Laten we eens kijken naar de Randstad zoals het Duitse ruimtelijke planbureau dat doet. Dat heeft een studie naar metropoolregio's gedaan de afgelopen jaren en heeft gekeken naar de aanwezigheid van vijf elementen in een metropoolregio: politiek, economie, wetenschap, transport en cultuur. Ze zijn in een bepaald gebied gaan turven wat dat aan met name internationale politieke instellingen heeft. Hoe het staat met de economie, grote bedrijven en congresscentra? Hoe staat het met de wetenschap en dan kijk je naar universiteiten en patenten? Je kijkt naar transport, de logistiek, de havens en tegenwoordig ook naar internetknooppunten en bij cultuur kunt u zich ook wel iets voorstellen. Wat komt daaruit? Ze hebben dus alles geturfd en bovenaan het lijstje eindigt Londen met een score van 100. Daarna komt, het zal u niet verbazen, Parijs met een score van 98 en daarna volgen Brussel, het Ruhrgebied, Moskou en nog een aantal andere steden. En nu zult u vragen waar dan de Randstad is. Daar, op de derde plaats in Europa als sterkste metropoolregio boven Brussel, het Ruhrgebied, Moskou en alle andere steden. Dus dit is ook een manier om naar deze regio te kijken. Ik heb in mijn boek een schetsje gemaakt. Dit is dus een definitie van de Randstad, waarbij we kijken naar de bundeling van de internationale functies. Waar zijn de activiteiten van Nederland gebundeld, waarmee we ons internationaal op de kaart zetten? Dat is globaal de as langs de A4 en de A13.

Over de Randstad zijn in de loop der jaren stapels rapporten gemaakt en mijn boek is een poging om het voor een breed publiek toegankelijk te maken. Dit is een interessante studie van Maurits de Hoog, ook in het Nederlands verschenen, hoe je metropolitane milieus kunt creëren. Daarover heeft hij een mooie studie gedaan vanuit de TU Delft. Het is vandaag al meer gezegd: een metropoolregio is geen beschermd begrip. Iedereen mag zich zo noemen, dus hebben we een metropoolregio Rotterdam-Den Haag en tegenwoordig eentje in Amsterdam. Waarom zijn die regio's nou zo in trek en waarom groeit dat alsmaar? Dat is eigenlijk de essentie van mijn verhaal. Waarom groeien die regio's? Dat sluit aan bij het verhaal van De Groot. Dit is de cover van een studie uit eind jaren vijftig. Planologen of stedenbouwkundigen hebben deze misschien ooit nog in handen gehad. Die is van de Rijksdienst voor het nationaal plan uit de tijd dat de Randstad steeds harder ging groeien en men zich daarover in Nederland echt zorgen maakte. Ik stuitte in mijn studie op een werkbezoek van een delegatie van de Tweede Kamer onder leiding van Bruins Slot, de toenmalige leider van de ARP. Die waren naar het oosten en noorden geweest en toen zij terugkwamen moesten zij met de regering in debat over de enorme aantrekkingskracht van de Randstad op de rest van het land. Men vreesde dat het helemaal uit de hand zou lopen en de grote steden uit het oogpunt van volksgezondheid niet meer te besturen zouden zijn. Er was sprake van een monsterstad en die algemene trend gaat nog steeds door. De huidige planbureaus verwachten dat de Randstad tot 2025 – dat is nog maar twaalf jaar – met nog eens 700.000 mensen zal groeien. Dus een stad als Amsterdam komt er nog bij. Voor een groot deel zijn dat mensen vanuit andere delen van Nederland. Dus dat is een algemene trend die al jaren doorgaat. Dan zijn er nog twee andere trends die tot die pieken in dat landschap - die stedelijke kernen – leiden. Dat is aan de ene kant de vorming van economische clusters en aan de andere kan de knooppunten, waarop ik kort zal ingaan. Bedrijven hebben de neiging om bij elkaar te gaan zitten, omdat ze dan gemakkelijk uitwisselingen hebben. Heel schematisch zouden dit clusters in de Randstad kunnen zijn. Dit zijn clusters rondom Rotterdam. In Amsterdam moet je denken aan de creatieve en de ICT-industrie. Dat zijn gebieden waar van alles naartoe gezogen wordt.

Een andere trend die tot die pieken in dat landschap leidt is de vorming van de knooppunten die ontstaan. De gevolgen daarvan zie je het best op de kantorenmarkt. Die zakt bijna overal in, behalve op die plaatsen in de grote steden waar echt een stedelijk milieu heerst. Dus in het centrum van Den Haag, Rotterdam, Leiden, Utrecht en Amsterdam gaat het nog goed, maar in de randcentra, zoals Rotterdam-Alexander of Amsterdam-Sloterdijk, die echt heel goed bereikbaar zijn, komt steeds meer kantorenleegstand. De concentratietendens gaat alsmaar door. Ik heb een interessant voorbeeld en dat geldt voor Den Haag, maar u kent waarschijnlijk in uw eigen omgeving ook wel dit soort gevallen. Het groene vlakje is het bedrijventerrein De Binckhorst in Den Haag, dat achter het Centraal Station begint en doorloopt tot aan het Prins Clausplein. De Binckhorst is een oud bedrijventerrein en Den Haag heeft forse plannen om daarvan een mooi stedelijk gebied te maken zodra de economische dip voorbij is. Het bijzondere is dat De Binckhorst grenst aan Voorburg. Als Den Haag straks grote investeringen en ontwikkelingen in De Binckhorst op gang zal brengen, dan kan dat haast niet anders dan dat dit invloed zal hebben op de ontwikkelingen in Voorburg dat er tegenaan ligt. Het gemeentebestuur van Den Haag heeft geen enkele noodzaak om met de belangen van Voorburg rekening te houden. Electoraal heeft zij daarmee niets te verdienen. Wat ik hiermee wil aangeven is dat ruimtelijke economische ontwikkelingen zich niets van gemeentegrenzen aantrekken en dat gemeentebesturen binnen hun grenzen allerlei zaken op gang kunnen brengen die vlakbij heel nadelige gevolgen zouden kunnen hebben. De kern van mijn boodschap is eigenlijk een beetje dat vrijwel alle ruimtelijke planning op de schaal van stedelijke regio's rond een centrumstad zouden plaatsvinden. Als er niet een centrumstad is, zou er toch in ieder geval gekeken moeten worden naar een gemeenschappelijke economische identiteit, zoals men in het Westland heeft gedaan. Op die manier kunnen we beter grip houden op die ruimtelijke economische ontwikkelingen. Ik heb weinig illusies over de mogelijkheden om die economie vanuit het openbaar bestuur te beïnvloeden, maar het is duidelijk dat die economie zich van de huidige gemeentegrenzen in elk geval niets aantrekt. We zullen ons dus moeten afvragen welke andere schaalniveaus effectiever zijn. Daarvoor zitten we hier vandaag ook. Dus je kunt je afvragen of het wel logisch is om Den Haag en Rotterdam tot een metropoolregio samen te voegen. Dat is in dit huis, maar elders een veel gestelde vraag. Zou het ook niet kunnen dat Den Haag, Leiden en Zoetermeer een grote samenwerkingsregio vormen en Rotterdam en de Drechtsteden die van huis uit economisch gezien qua cultuur dicht bij elkaar zitten? Je kunt je afvragen of Utrecht een deel van de noordvleugel is of vooral het geografische middelpunt van heel Nederland en van de groene gebieden daaromheen. Met andere woorden: is het samenvoegen van Utrecht en Amsterdam in één provincie of in één metropoolregio logisch?

Wat te zeggen van Schiphol, een gebied met een enorme betekenis voor de Randstad? Tussen Schiphol en Amsterdam-Zuid gaat de komende twintig jaar een airportcity tot stand komen. Dat gaat helemaal aan elkaar groeien. Daar streven ze bewust naar en dat gaat ook gebeuren. Aan de zuidkant van Schiphol rijdt u in de Haarlemmermeer door 10 km akkerland met helemaal niets en pas daarna komt u weer in Leiden. Wat moeten we doen om die noord- en zuidvleugel van de Randstad beter met elkaar te verbinden, zodat die Randstad als één gebied goed functioneert? Dat zijn allemaal vragen die op de regionale schaal spelen.

Als ik dan terugkijk naar de Randstad als geheel, denk ik dat het belangrijk is dat – als we op dat schaalniveau naar de ontwikkeling van Nederland kijken – we die vijf elementen van dat Duitse planbureau in de gaten houden en die goed met elkaar verbonden zijn. Ik denk dat we zo'n Randstad zouden moeten opbouwen vanuit de stedelijke regio's met een duidelijke identiteit en dat we dan een ontwikkeling tegemoet gaan die solide is en waarin we die derde positie op Europese schaal tot in lengte van jaren nog wel kunnen handhaven.

Debat

De heer BROEKEMA: Bank je wel Pieter. Henri, jij hebt vanochtend gezegd dat jouw verhaal samenhangt met wat we vanmiddag doen. Misschien kun jij een aftrap geven om te zien welke vragen dat oplevert.

De heer DE GROOT: Ik sluit inderdaad aan bij het laatste verhaal dat veel overlappings heeft met wat ik vanochtend heb verteld. Ik wil een aantal dingen daaraan toevoegen. Is de discussie over de Randstad al dan niet een logisch samenhangend geheel? Het is natuurlijk een heel oude discussie. De OCD heeft daarnaar eind jaren negentig al eens een studie gedaan om heel snel tot de conclusie te komen dat het geen echt logisch samenhangend geheel is. Niet in politieke zin, niet in culturele zin, maar wel de geografie van het gebied is heel bijzonder. Als je heel optimistisch wilt zijn kun je zeggen dat het een stad is waarvan het Groene Hart het Central Park van de Randstad is. Maar dan moet je wel heel veel fantasie hebben om dat als een cruciale en waardevolle bouwsteen van dat hele gebied te zien. Dus ik denk dat dat niet het niveau is waarop de discussie moet worden gevoerd. Ik wil daarbij ook zeker de culturele component betrekken. Als we kijken naar de historische wortels die de verschillende bouwstenen hebben, dan zijn de culturele en historische wortels onderscheidend van elkaar. Het denken vanuit de stadsregio's, waarover we het eerder hadden, is volgens mij echt het niveau waar je de functionele, de politieke en de culturele samenhang in potentie ziet. Het is met name die functionele samenhang die ik niet zozeer zie op het niveau van de Randstad als geheel. Dat is een opmerking die ik hier wil maken. Misschien is het wel aardig om straks het punt van de culturele en de historische identiteit bij de discussie te betrekken, omdat dat alles weer te maken heeft met het onderwerp dat we hier voortdurend aan de orde hebben, de democratische legitimatie. Die dingen kun je niet los van elkaar zien en daarom zou ik die verbreding in de discussie willen aanbrengen.

Ik wil ook reflecteren op de andere inleiding van vanmiddag, die wat mij betreft in zekere zin ook een hele mooie illustratie is van een aantal discussies van vanochtend over decentraliseren. En dan met name op de complexiteit van het decentraliseren naar de juiste niveaus en hoe sterk dat afhankelijk is van het type activiteit waar je naar kijkt. Waar er evidente voorbeelden zijn van activiteiten die alleen maar op heel hoge schaal uitgevoerd kunnen worden. In de vormgeving liggen grote uitdagingen, maar ook heel veel kennis om een inhoudelijke onderbouwing te geven hoe daarnaar toe te werken. Maar daarmee is decentralisatie uiteindelijk niet de oplossing. Mijn zorg over de zorg is gelegen in het feit dat we eigenlijk de verkeerde discussie voeren in die zin dat we doen alsof decentralisatie de oplossing is voor een probleem. De kern van het probleem zit hem natuurlijk in de almaar toenemende consumptie. Dat is veel meer een macro-economisch vraagstuk, waarbij we ons met elkaar de vraag moeten stellen wat het ons als taalsysteem waard is om aan die zorg uit te geven ten opzichte van allerlei andere zaken waaraan we ook geld willen uitgeven. Hoezeer ik het ook eens ben met een van de interrupties dat geld niet alles moet zijn, moet we het uiteindelijk wel met het geld zien te financieren en moeten we scherpe keuzes maken. Mijn zorg is vooral dat decentralisatie gezien wordt als een oplossing, maar vooral als een fundamentele keuze en te doen of we die uit de weg kunnen gaan. De echte fundamentele keuze is echter hoeveel we hieraan uiteindelijk willen uitgeven. Dat is volgens mij een veel ingewikkeldere discussie, maar die we niet krijgen weggedefinieerd. Dat zou ik hier aan het debat over de zorg nog willen toevoegen.

Ten aanzien van de keuzes moeten we ons beseffen dat de jaren 1995-2005 atypische jaren waren en we wat dat betreft in een patroon van een economische ontwikkeling terecht zijn gekomen die meer gelijkenis heeft met die periode daarvoor. Dat gaat omhuigingen vergen en dat is een werkelijkheid die ik niet mooier kan maken, maar waarvan we niet weg kunnen lopen en in die bestuurlijke discussie uiteindelijk moet meewegen. Dat zijn even wat dingen die ik naar aanleiding van de toegevoegde presentaties van vanmiddag wil inbrengen om ook een klein link te leggen met wat er vanochtend door een aantal andere sprekers is ingebracht.

De heer BROEKEMA: Iskander, wil jij je nog even voorstellen?

De heer HAVERKATE: Ik ben Iskander Haverkate, al heel wat jaren advocaat te Amsterdam. Zoals Nico al zei ben ik een periode van zes jaar rechter in Den Bosch geweest. Ik was een aantal jaren bestuursrechter en een aantal jaren rechter bij de handelssector. En dat maakt dat ik een vrij brede ervaring heb in het beoordelen van allerlei wettelijke regelingen, samenwerkingsbedenksels en wat dies meer zij alsmede de privaatrechtelijke uitwerking ervan.

Ik heb een tweetal adviezen uitgebracht over de voorgestelde gemeenschappelijke regeling. Een wat uitgebreider advies is ongeveer een jaar oud. Onlangs heb ik nog een advies uitgebracht naar aanleiding van de nieuw voorgestelde regeling, waarvan ik dacht dat we die exercitie een jaar geleden al hadden gehad. Volgens mij heb ik toen volstaan met de constatering dat er ten opzichte van vorig jaar niet veel veranderd was en dat het mij volstrekt onduidelijk was waar het heen moet met die gemeenschappelijke regeling. Dat is wat ik in het hele proces tot nu toe heb bijgedragen, waarvan ik mij realiseer dat het maar een klein deel is.. Dat neemt niet weg dat ik in algemene zin ook wil meedenken over de problemen waarover we hier spreken en de eventuele juridische uitwerking van oplossingen die voorbijkomen. Dus in ieder geval dank voor de uitnodiging, Nico.

De heer BROEKEMA: Graag gedaan, Iskander. Dan de vragen en de discussiepunten.

De heer PEELLEN: Mijn naam is Kees Peelen uit Hardinxveld-Giessendam en daar ben ik raads-lid. Ik wil het graag met u hebben over de afstand tussen het landelijke en het provinciale be-stuur ten opzichte van de lokale praktijk. Er komen allerlei taken naar de gemeenten toe, waar-over vanmorgen al uitgebreid is gesproken en het gewicht daarvan zit in het sociale domein. Daarbij wordt heel snel gezegd dat gemeenten daardoor moeten opschalen, omdat ze dat an-ders niet aan kunnen. Er zijn ook getallen bij genoemd, die later weer zijn bijgesteld. Kortom, verwarring ten top. Waar het om mij gaat is alstublieft te kijken naar wat er lokaal binnen regio-nale en congruente samenwerking al gebeurt. Ik neem dan als voorbeeld de regio Alblasser-waard-Vijfherenlanden waarvan Hardinxveld-Giessendam deel uitmaakt. Deze regio bestaat uit zes gemeenten die al een tijd de samenwerking aan het opbouwen zijn. Zij hebben een uitste-kende regionale sociale dienst en een sociale werkplaats die in elkaar schuiven en j hebben met die sociale dienst de prijs gewonnen van de beste sociale dienst van Nederland. De staats-secretaris is komen kijken om te zien hoe we dat doen en toch wordt er door minister Plasterk en op provinciaal niveau gezegd dat het beter is de boel maar op te schalen. Wij willen ervoor pleiten de regionale kracht zich verder te laten ontwikkelen om te laten zien dat we de over-heidstaken die eraan staan te komen ook daadwerkelijk kunnen invullen. Wij zijn ervan over-tuigd dat het kan, maar geef ons dan wel de gelegenheid daartoe.

De heer DE GROOT: Ik vind dit een heel mooi voorbeeld, een vergelijkbaar voorbeeld ook, zeker gezien de opmerking die ik vanochtend maakte over de metropoolregio. Je ziet dat daar van onderop van alles ontstaat dat werkt en waar dan ineens met ongetwijfeld goede bedoelin-gen met een ander plan vanuit een bepaalde filosofie doorheen wordt gelopen. Dat kan inder-daad de aandacht enorm afleiden. Ik maak me daar zorgen over. Men moet beseffen dat er met alle plannen onzekerheid wordt gegenereerd en aanleiding kan geven tot een zekere lethargie bij die mensen die erbij betrokken zijn. Alle plannen die nu over elkaar heen buitelen zijn wat dat betreft inderdaad zorgelijk, wat in de eerdere bijdragen vanmiddag ook al naar voren kwam. Hoezeer ik ook geloof in de noodzaak na te denken over optimale schaalniveaus is het een heel wezenlijke discussie, maar moet je, als je dat schaalniveau niet kunt bereiken, niet doorschieten naar decentraliseren naar lagere niveaus. Het is dan vaak een kwestie van het accepteren van de status quo, wat een veel betere oplossing kan zijn. Met daarin een balans te zoeken worstel ik zelf ook enorm. Ik geloof in mijn pleidooi voor nadenken over optimale regio's, maar tegelij-kertijd maakt de bestuurlijke realiteit dat dat niveau heel ingewikkeld en moeilijk te bereiken is. Daarmee zitten we vast aan de bestaande niveaus van gemeenten en dat is nu juist niet het niveau waar we naartoe moeten. Het vasthouden aan het nationale niveau zou dan wel eens een second best-oplossing kunnen zijn die is te prefereren. Daarin zit wat mij betreft een van de heel wezenlijke debatpunten hoe daarmee om te gaan.

De heer SPAANS: In mijn optiek kun je niet mechanisch het telcijferdenken als criterium hante-ren. Ik bedoel daarmee de schaal van 100.000 inwoners van minister Plasterk voor gemeenten. Je moet kijken naar de samenhang en wat een regio bindt. Dat kan 50.000, 60.000, 80.000, 120.000 en wellicht ook 100.000 inwoners zijn. U noemde als voorbeeld een perfect functione-

rende sociale dienst die zelfs is uitgeroepen tot de beste sociale dienst van Nederland. Als ik het Stadsgewest Haaglanden hierbij als voorbeeld betrek, worden er steeds bakken kritiek over de provinciale sociale jeugdzorg en de oplopende wachtlijsten uitgestort, maar hier was sprake van een heel slanke organisatie van slechts 4 fte en geen wachtlijst. Dit gaat nu ook gewoon de schutting over richting gemeenten en dit gaat ook naar de knoppen. Schumacher, de geitenwol-lensokkeneconoom uit de zestiger en zeventiger jaren heeft ooit gezegd het klein te houden, maar daaraan toegevoegd dat alles een optimale schaal heeft. Wat dat betreft denk ik dat we hier de spijker op zijn kop slaan.

De heer RIJKSEN: Ik ben Kees Rijkse van de griffie van de gemeente Lelystad. We krijgen steeds adviezen om hier en daar aan te denken, maar zijn er misschien ook suggesties te doen? Wat kunnen wij als raadsleden hieraan? We zien allerlei dingen op ons af komen, maar wat kunnen wij er nou aan doen? Mijn buurman geeft een aantal voorbeelden van dingen die heel goed lopen, maar waar worden de beslissingen genomen en wat kunnen wij als gemeenteraden aan dit soort discussies bijdragen?

De heer SPAANS: Een algemene opmerking: teken niet op voorhand bij het kruisje een gemeenschappelijke regeling. Ik geef als voorbeeld de metropoolregio, mijn stokpaardje en kennisgebied. De raadsvoorstellen worden bij het stuk aangeleverd. Dus met andere woorden: colleges, jas het erdoor en zorg dat het met zo min mogelijk amendement voor elkaar komt. Dus raad, wees kritisch en zorg ervoor dat je de ins en outs kent voordat je je bevoegdheid als raadslid aan een instituut overdraagt waarover je straks bijna niets meer te vertellen hebt. Wat dat betreft vind ik de suggestie van een van de inleiders goed om de rol van de rekenkamercommissie binnen zo'n gemeenschappelijke regeling te versterken en daarop een controlerende positie te hebben. Ik vind dat een pragmatische tussenoplossing. Als je dan toch gedwongen bent om in een gemeenschappelijke regeling te stappen, dan ben je in ieder geval verzekerd van een deskundigheid die je als raadslid, generalist en maatschappelijk betrokken burger over het algemeen niet in huis hebt. Dat zou mijn algemene advies zijn.

Mevrouw STEIN: Ik werd een klein beetje uitgedaagd door het compliment van Ulbe met betrekking tot de jeugdzorg in het Stadsgewest Haaglanden. Ik wil ook een advies geven ten aanzien van jeugdzorg. Dat zit nu bij Haaglanden en gaat naar de negen gemeenten van ons verband. Je hebt transitie en transformatie. Transitie is het overbrengen van het een naar het ander. Transformatie definieer ik als de verandering daarin. Mijn advies aan gemeenten is zich eerst te concentreren op die transformatie. Zorg dat je het zodanig overkrijgt dat de kinderen die je op dit moment in de zorg hebt er ongeschonden doorkomen en van de transitie geen last hebben. Concentreer je daarop eerst en ga pas daarna in je eigen proces kijken en met die transformatie aan de slag.

Er is nog een ander risico. Afgezien van het feit dat het voor de jeugdigen een enorm risico is, zit er ook een enorm financieel risico aan vast. Alles wat je verandert brengt frictiekosten met zich mee. Dus ook in financieel opzicht moet je er drie keer over nadenken of je je gaat vertellen aan transitie en transformatie. Mijn advies is: vertel je er niet aan en doe het na elkaar.

De heer WENTINK: Ik maak mij ernstig zorgen over de legitimiteit van de raden met alles wat op ons afkomt. In Brabant worden we geconfronteerd met elkaar tegensprekende rapportages. Vanuit diverse hoeken worden wij min of meer gedwongen om op te schalen. Dat houdt in dat wij als gekozen volksvertegenwoordigers het vertrouwen hebben van de bevolking die ons gekozen heeft. Als een grote hoeveelheid kleine gemeenten bij elkaar wordt gevoegd herkennen mensen zich niet meer in zo'n raad. Met andere woorden: het vertrouwen gaat verder verloren en dat is zonde.

Ik wil er nog aan toevoegen dat als de plannen doorgaan om het aantal raadsleden verder te verminderen er vanuit bepaalde gemeenschappen überhaupt geen vertegenwoordiger meer in de nieuwe raad komt te zitten. Met andere woorden: waarvoor de politiek zo bang is, dat er bij de bevolking geen interesse en zin is voor politiek, dat gaat helemaal verloren. Mensen gaan

helemaal niet meer stemmen, want zij herkennen zich niet meer. 'Het wordt voor ons geregeld, maar niet door ons.' Dat is toch een verkeerde weg die we inslaan. Ik wil graag vragen hoe men daartegenover staat en of men die problemen ook ziet. Misschien zie ik het te somber in, maar ik denk toch dat er wel een bron van waarheid in zit.

De heer DE GROOT: Ik kom nog even terug op de vraag wat raadsleden moeten doen. Ik wil daarbij koppelen aan voorbeelden die wat mij betreft schoolvoorbeelden zijn hoe je je daarin kunt opstellen. Ik denk dat het cruciaal is in het debat dat je voortdurend vanuit je eigen positie als gemeente moet nadenken in een groter systeem. Dat biedt allerlei mogelijkheden, maar dat schept ook ontzettend veel beperkingen in wat je kunt doen. Dus zoek dat eigene en specifieke op en probeer daarnaar te handelen. Wat ik wat dat betreft te veel meen te zien bij raden en uitvoerende gemeenten is te veel kopieergedrag. Ik denk juist dat je naar het bijzondere van je eigen regio toe moet en je je daarnaar moet gedragen. Ik geef twee concrete voorbeelden uit de metropoolregio Amsterdam. Het is fout gegaan bij de Floriade. Zowel Almere als Amsterdam hebben hun uiterste best gedaan om de Floriade aan zich te binden. Dat moet je als raad niet willen toestaan. Je kiest voor één plek en daar ga je voor. Het feit dat er twee initiatieven zijn geweest is een pure verspilling van middelen en hartstikke zonde. Het komt ook voort uit concurrentie en niet vanuit het denken uit een systeem.

Een ander voorbeeld uit de regio Haarlem is dat die stad een belangrijke positie in de metropoolregio inneemt. Niet als plek waar enorm veel geld verdiend wordt, maar wel dat mensen daar een heel prettige woonomgeving weten te vinden en daarvan gebruik maken. De afgelopen tien jaar heeft Haarlem een economische krimp doorgemaakt. De traditionele reflex daar, ook van een gemeenteraad, zal ongetwijfeld zijn economische activiteiten aan zich te binden en aanleg van bedrijventerreinen stimuleren om bedrijven aan zich te binden. Dat is het typische voorbeeld van tegen de stroom op roeien. Bedrijven willen daar niet naartoe. Je hebt je prima positie binnen dat systeem als belangrijke woongemeente en probeer dat soort reflexen dan ook te onderdrukken. Daarbij komt in zekere zin ook nog het punt van democratische legitimatie om de hoek kijken. Je moet niet allemaal hetzelfde willen zijn en dat betekent dat je ook een aantal dingen moet laten lopen. Dat is heel ingewikkeld uit te leggen, maar dat is wat ik bedoel met dat systeemdenken en vanuit je eigen positie in dat systeem sommige dingen doen, maar ook heel veel dingen durven te laten. Dat blijft misschien wat abstract, maar ik hoop dat met de twee genoemde voorbeelden wat concreter wordt hoe je je daarin moet opstellen.

De heer MAESSEN: U zegt dat het door gemeenteraadsleden moeilijk aan burgers uit te leggen is, burgers leven natuurlijk niet in één gemeente. Ze winkelen hier, ze wonen daar, ze zijn forens en hebben kinderen op scholen in andere gemeenten. Ik denk dat u als gemeenteraadslid ook zou moeten onderzoeken en in kaart moet brengen welke de patronen zijn waarin mensen leven. In welke gemeenten komen ze allemaal samen? Waar is het bedrijventerrein van hun bedrijf gesitueerd? Als u vanuit dat patroon gaat kijken kunt u ook aan uw burgers uitleggen dat u het misschien verstandig vindt om dit gebied groen te houden en daar wel een bedrijventerrein te hebben of andersom. U staat als gemeenteraadslid dicht bij de burger, maar die burger leeft in andere patronen. Als u vanuit die andere patronen denkt, kunt u misschien ook argumenten vinden om die bredere afwegingen te maken.

De heer BROEKEMA: Er komt een tussenvraag uit de zaal.

De heer VAN DER STEEN: Terugkijkend naar het verleden hebben we in onze regio gezien dat er heel veel mensen vanuit het Haagse in de jaren zeventig zijn gestimuleerd om elders te gaan wonen. Ik noem Zoetermeer en Westland en we hebben de groeikernen gezien. Dat heeft zich over heel Nederland voorgedaan. Vervolgens zien we daarna dat mensen voor werkgelegenheid werden gestimuleerd om vanuit slaapsteden weer terug te gaan naar de centra waar ze vandaan zijn gehaald om daar weer te gaan werken. Dat heeft er dus weer mee te maken gehad dat ze de infrastructuur niet op orde hadden en die is aangepast. We kunnen nu wel zeggen dat we weten hoe mensen nu wonen, leven en recreëren, maar ik kan geen goede doorkijk

maken voor over tien, twintig of dertig jaar. Ik kijk ook naar onze sociale en demografische kaart. Hoe ontwikkelt onze eigen regio zich? Als ik naar het Westland kijk, dan is daar sprake van een heel andere sociale demografische kaart dan Hardinxveld-Giessendam met hele andere bewegingsstromen. De Westlander heeft eigenlijk drie kanten en gaat toch het water in, maar daar is weinig te zoeken. Dus je gaat of richting Den Haag, Delft of de andere kan uit naar Rotterdam. Mensen in Lelystad schieten door naar Friesland of Groningen of gaan naar beneden de drukte in naar Amsterdam of het Gooi. U zegt nogal wat, vind ik.

De heer MAESSEN: Dat was ook mijn bedoeling. Het onderstreept dat gemeentegrenzen vaak niet meer aansluiten bij de economische werkelijkheid en bij de patronen die mensen dagelijks hebben. Dus denk erover na hoe zwaar de gemeentegrenzen moeten blijven tellen en of je een groot aantal zaken, met name op ruimtelijk-economisch gebied, gewoon op een hoger schaalniveau moet regelen.

De heer VAN DER STEEN: Ik ben maar een eenvoudig raadslid en neem het voorbeeld wat mij bekend is. Wij hebben een fietspad in het mooie Westland aangelegd dat zou moeten aansluiten op het landelijke fietspadennet, maar de organisatie in Delft zegt gewoon dat dit helemaal niet nodig is. Ons fietspad eindigt dus bij de gemeentegrens van Delft. U hebt daar een prachtige provinciale snelweg liggen, waarover we allemaal met 80 en 120 km per uur denderen en daar eindigt ons fietspad zeg ik maar altijd lachend. Waar ik naar toe wil en mijn statement is dat wij als eenvoudige gemeenteraadsleden lokaal moeten doen wat we lokaal kunnen doen - dat geldt met name voor mijn stokpaardje de jeugdzorg - En we moeten in samenwerking met de omliggende gemeenten doen wat we met elkaar aan kunnen. Een fietspad, jeugdzorg en noem het maar op. Het grote landelijke deel, dus de verplichtingen, moeten we vooral ook landelijk laten en dat geldt voor zowel grote infrastructurele projecten als verplichte landelijke jeugdzorg.

De heer BROEKEMA: We gaan even naar de zaal en dan de reacties van het panel.

Mevrouw DE GROOT: Mijn naam is Yvonne de Groot uit Den Briel. Ik heb toch nog een aanvullende vraag die een beetje eigenlijk een beetje afwijkt. Wij hebben in Nederland natuurlijk ook nog de nodige schappen, onder andere de recreatieschappen. Ik zit zelf in zo'n schap. Dat geeft best de nodige discussie als het om de omgeving gaat. Anderzijds kom je regionaal toch tot bepaalde standpunten. Zo'n fietspad eindigt niet bij de gemeentegrens, want binnen dat schap kijk je over die schappen heen. Hoe kijkt u aan tegen het idee dat ook die schappen op termijn op de schop zullen gaan? Daarvoor hebben we op dit moment nog geen vervangen.

De heer DE GROOT: Ik heb daarop een heel simpel antwoord. De schappen zijn in de meeste gevallen ingegeven vanuit heel sterke, duidelijke en functionele samenhang en dus een manier waarop je daaraan invulling zou moeten willen geven. Door het opgaan van waterschappen in de provincies, waarbij vaak rivieren de grenzen van provincies vormen is niet waarop je uit zou komen als je vanuit functionele samenhang denkt. Dus die zorg deel ik volledig met u.

De heer SPAANS: Ik kom nog even terug op jeugdzorg in Haaglanden. We hebben gezien dat daar sprake is van een efficiënte organisatie. Nu gaan we jeugdzorg overbrengen naar de gemeente en met name wat betreft de zware jeugdzorg, residentiële settingen en dergelijke op een schaalniveau die in feite alleen maar bij een grote stad zou passen. Als het weer binnen de gemeentegrenzen wordt neergelegd, betekent dit dat gemeenten weer direct samenwerking zoeken om die zware residentiële jeugdzorg weer op te tuigen. We hadden binnen Haaglanden al een goede samenwerking met acht gemeenten, maar nu wordt dat over de schutting gegooid en vervolgens gaan we weer precies hetzelfde optuigen. Een beter voorbeeld van energieverspilling en kapitaalvernietiging kan ik in één zin niet verzinnen.

De heer HAVERKATE: Ik wil even terugkomen op wat er gezegd is over de democratische rechtvaardiging, zo zal ik het maar noemen. Dat is voortdurend ook het onderwerp van discussie bij degenen die zich bezighouden met advisering over de metropoolregio. Daarover heeft iedereen zo zijn eigen ideeën. Als je als uitgangspunt neemt dat het toetreden tot zo'n regeling geheel vrijwillig gebeurt, die indruk wordt in wezen gewekt door de opstellers van de conceptregeling, hebben de gekozen raadsleden de volledige vrijheid om te besluiten aan die regeling wel of niet mee te doen en is de democratische legitimiteit geborgd door het feit dat het een besluit is dat jouw raad nu eenmaal neemt en kan nemen. Dus in zoverre denk ik dat het niet heel erg hoeft te schuren. In een aantal situaties wordt dat anders als bijvoorbeeld die samenwerking verplicht is. De wet kent nu een aantal vormen van verplichte samenwerking. Als je echter niet precies weet waartegen je 'ja' of 'nee' zegt bij het aangaan van zo'n regeling, dan kun je je ook afvragen of je nog wel vrij bent om te besluiten wat te doen. Zoals de regeling er nu voorligt weet eigenlijk niemand precies waaraan je begint. Dat is door een aantal factoren nu eenmaal zo bepaald. Wat ik tenminste zo zorgelijk vind is dat je ook niet precies weet wat er over je heen komt als je er niet aan meedoet. Dat is de situatie waarvan ik vind dat je als individuele raad niet kunt zeggen dat je nog een volledige beslisbevoegdheid hebt. En dan vind ik dat die democratische rechtvaardiging wel degelijk een issue is.

Mevrouw DE GROOT: Dat is nou net het punt bij het vestigen van een metropoolregio. In een van de allereerste bijeenkomsten in een grote zaal met twee burgemeesters op het podium heb ik de vraag gesteld of we voor een cafetariamodel gingen of dat we alles moesten doen. Er werd toen gezegd dat we konden of het alles of niks werd. Het is inmiddels wel gekeerd, maar de mentaliteit die daaruit sprak baarde natuurlijk al voldoende zorgen, omdat je als kleine gemeente dan op bepaalde terreinen aansluitingen mist. Dus ik denk dat het dreigement 'alles of niks' in dit geval cruciaal is geweest voor opstellingen van gemeenten.

De heer HAVERKATE: Wat betreft deze aspecten uit het besluitvormingsproces tot nu toe heb ik geprobeerd een juridische kwalificatie te geven, omdat mij dat is gevraagd. In een van mijn adviezen heb ik geschreven dat ik vind dat de mogelijke contractspartijen die met elkaar die gemeenschappelijke regeling zouden moeten aangaan, zich tegenover elkaar te gedragen hebben volgens de regels van de precontactuele goede trouw. Dat is een juridisch begrip. Dat betekent zoveel als dat je je tegenover elkaar fatsoenlijk moet gedragen. Niet meer en niet minder dan dat. Dat je elkaar volledig inlicht over je bedoelingen, dat iedereen beschikt over dezelfde informatie die noodzakelijk is om tot je oordeel te komen of je wel en niet meedoet. Mijn indruk is – ik maak dat van een afstandje mee - dat het daar in dit proces tot nu toe een beetje aan heeft geschort. Dat maakt het vrijwillig met elkaar tot iets moois komen onmogelijk of heel erg moeilijk. Dat zit hem wat mij betreft in de manier waarop er tot nu toe is gecommuniceerd en wat dat aan reacties heeft opgeroepen. Vanochtend heeft nog een van de sprekers gezegd dat de vorm inhoud volgt en niet andersom. Daarmee ben ik het zeer eens. Wat mij in dit hele proces heeft verbaasd is dat volgens mij men het er nog niet over eens is wat men straks met 24 gemeenten in die metropoolregio moet gaan doen. En dat is volgens mij stap 1. Als je het daarover eens bent is het helemaal niet zo moeilijk om te bedenken hoe je die samenwerking vorm gaat geven, want er zijn tal van mogelijkheden om dat te doen. Nu wordt gekozen voor één vorm van samenwerking en daar kun je van alles van vinden, maar volgens mij is er nog helemaal geen overeenstemming tussen de mogelijke contractpartijen over wat u met zijn allen moet gaan doen. En het lijkt me een hels karwei om dat alsnog voor elkaar te krijgen.

De heer VERMEIREN: Ik ben tegen mijn gewoonte in nogal stil, maar dat komt vooral omdat deze middag voor mij een eye-opener is. Ik lees nogal wat beleidsstukken tegen mijn wetenschappelijke gewoonte in en wat ik daarbij merk is dat we een heel verschillende taal spreken, waardoor er heel veel misverstanden zijn. Het woord 'preventie' bijvoorbeeld weet ik intussen wordt door gemeenten heel anders begrepen dan door ons in de zorg. Dus dat is al een eerste suggestie wat we kunnen doen. Ik denk dat we in gesprek moeten gaan. Jullie zijn heel erg welkom om op bezoek in Curium te komen. We zien af en toe politici en ook gemeenteraadsle-

den en mijn ervaring is dat ze hun ogen heel erg optrekken. Ik neem hen dan mee naar de afdelingen, waar ze eventueel lunchen met kinderen met autisme of met anderen en kunnen dan ze zien over welke kwetsbare kinderen het gaat. Laat het alstublieft niet doen door bureaus. Die ben ik moe. Die komen een voor een langs zonder te weten waarover het gaat. Ze komen het opschrijven en naar jullie brengen en ze doen dat in een taal die jullie ook niet begrijpen. Daardoor krijgen we allemaal misverstanden die volgens mij heel veel geld kosten. Dus als er geen tijd is om het te doen, dan moeten we ons afvragen of we het kunnen doen. Ik denk dat we gezamenlijk tot een balans moeten komen en ben het er dan ook helemaal mee eens dat de transformatie eerst moet plaatsvinden. Eerst moeten we kijken wat het beste model is en niet omgekeerd. Als ik nu de discussies hoor dat ze geld voor zware zorg naar het landelijke niveau gaan brengen vraag ik me af waarom. Er is een landelijk niveau en er zijn zorgverzekeraars. Niet dat ik wild ben van zorgverzekeraars, want ik ben niet zo voor marktwerking, maar we hebben een landelijk niveau en die zorgverzekeraars worstelen al jaren met deze problematiek om kosten te kunnen indekken. Het is hen vorig jaar gelukt, in de GGZ in elk geval. Ik denk dan: doe dat niet opnieuw. Dat is wat er wat mij betreft moet gebeuren in de toekomst.

Mevrouw ECKHARDT: Heel kort nog iets over de decentralisatie van de jeugdzorg en in aansluiting op de vraag wat gemeenten kunnen doen. Gezegd wordt dat we keuzes moeten maken en om die keuzes te kunnen maken moet eerst de transformatie duidelijk worden, maar dan moet je ook weten om hoeveel kinderen het gaat. Het is misschien een heel simpele constatering, maar soms hoor ik ook wel eens dat gemeenten nog niet goed in kaart hebben gebracht om welk aantal kinderen het gaat. Ik weet bijvoorbeeld dat Rotterdam-Rijnmond zelf is gaan praten met instellingen en zorgaanbieders om na te gaan om hoeveel kinderen het werkelijk gaat en in welke opvang zij zitten. Misschien is het een heel klein dingetje, maar ik weet wel dat Rijnmond het een begin vindt.

De heer VAN DER STEEN: Hierop wil ik reageren, omdat ik nu toch een lans wil breken voor de organisatie in de Haaglandse regio. Welke kinderen wil je zien? Wil je de kinderen zien die vanuit Den Haag in het Westland zijn geplaatst? Wil je zien hoeveel Westlandse kinderen in Westland zorg krijgen of wil je zien welke Westlandse kinderen in Den Haag worden geplaatst? Wat wil je zien? Je kunt wel informatie krijgen vanuit BJJ en het Stadsgewest Haaglanden hoeveel kinderen er in onze regio en in onze samenwerking zorg krijgen. Je kunt echter moeilijk de gemeente Delft gaan vragen hoeveel kinderen daar uit Den Haag zitten. Dat weet de gemeente op dit moment niet en dat is logisch, want daarvan zijn ze op dit moment nog niet.

Mevrouw ECKHARDT: Dat snap ik. Ik kan het zelf niet heel goed uitleggen, omdat ik er niet direct bij betrokken ben geweest. Misschien mag ik het voorbeeld van de regio Rijnmond noemen dat bekend is. Daar is uitgebreid uitgelicht hoe ze dat hebben gedaan en het is niet de bedoeling dat we dingen gaan kopiëren, maar het is misschien een manier om erachter te komen waar we het eigenlijk over hebben. Waar zijn wij straks als gemeenten verantwoordelijk voor? Ik zeg dit niet namens het ministerie, maar ik zit hier omdat ik ook oud-raadslid ben geweest. Dat voorbeeld en meer voorbeelden staan op de website voordejeugd.nl. Het is maar een tip en het is niet mijn bedoeling om reclame te maken, maar de website geeft wel het soort voorbeelden hoe men vanuit een gemeente die transformatie duidelijk kan krijgen.

Mevrouw STEIN: Ik hoor een paar keer transformatie als eerste noemen. Mijn pleidooi was juist om eerst transitie te doen. Dus eerst overzetten, going concern. Ik ben bang dat je dan ook al moet bezuinigen, want het budget zal minder worden. En ga daarna kijken wat de verandering is. En overigens zijn wij met de gemeenten natuurlijk wat makkelijker bezig in onze regio, omdat zij nu al met z'n negenen ons aansturen. Dus dat maakt het voor ons een beetje gemakkelijker.

VRAGENSTELLER: Ik kom uit het bedrijfsleven en ik heb heel veel reorganisaties meegemaakt. En ik weet één ding zeker: elke reorganisatie kost altijd eerst meer geld. Dat weet iedereen die uit het bedrijfsleven komt. Dat is overal zo, behalve als het over het bestuurlijke of het

overheidsapparaat gaat. Hoe is het mogelijk, zeker met een neo-liberaal kabinet, dat niemand doorheeft dat reorganisaties eerst meer geld kosten voordat er een nieuwe groeiflow kan komen, zoals dat heet bij agentschappen.nl

De heer DE GROOT: Wat ik daarover wil zeggen is dat ik me niet herken in de opmerking dat niemand dit ziet. Ik denk dat er ook door mijzelf vanuit de economische hoek grote zorgen zijn geuit over de bezuinigingen. Ik heb daarvan aangegeven dat ik niet zie dat daar een enorme efficiencywinst te boeken is. Dat ten eerste. Ten tweede: als je dan gaat bezuinigen, minder geld gaat geven en wel die taken daar gaat neerleggen, dan zie ik niet anders dat dit tot een verschraling van de kwaliteit zal leiden. Daar zit inderdaad een zorg. Ik ben het op dat punt met u eens dat dit meer geld gaat kosten en dat geld er niet is. Dus linksom of rechtsom moeten we ons niet wijs maken dat er ontzettend veel efficiencywinst is te boeken, waardoor dit een verantwoorde omslag is. Want dat is het vrees ik niet. Daarom gaf ik straks ook aan dat ik het prima vind als er op de langere termijn bezuinigd wordt. Wat betreft de korte termijn is dat een andere discussie, maar ik wil niet te veel een macro-discussie voeren. Dat er bezuinigd moet worden, oké, maar dan zul je dus die scherpe keuzes moeten maken. En doe niet alsof je die keuzes kunt vermijden door te decentraliseren en te zeggen dat er ergens efficiencywinst zit en we het daarmee oplossen. Zo simpel is het niet.

Mevrouw DE GROOT: Ik wil even reageren op het verhaal dat niet bekend zou zijn dat fusies geen geld kosten. Bij bedrijven heb ik er vijf meegemaakt en kosten fusies altijd heel veel geld. Maar ook de Universiteit van Groningen heeft in het verleden onderzoek naar gemeentelijke samenvoegingen gedaan en daarbij bleek die in eerste instantie veel geld kosten, er vervolgens een kleine dip in de kosten kwam en uiteindelijk het ambitieniveau ontzaglijk omhoog ging en de kosten weer opliepen. Het is dus niet zo dat die gegevens niet bekend zijn. Er zijn ook getallen die soms wat variëren over de meest efficiënte gemeente. Soms is dat een gemeente met 40.000 inwoners en soms een gemeente met 70.000 inwoners. Waar het getal van 100.000 inwoners vandaan komt kun je raden. Dat lijkt me natte vingerwerk.

Ik wil nog reageren op de mevrouw die het had over het aantal jeugdigen dat ooit in de regio Rijnmond is geteld. Ik kan me dat van vijf jaar terug nog herinneren. Als raadslid word je dan ook geconfronteerd met het feit dat er bij jeugdigen zeven hulpverleners op zitten. Daarvan schrokken wij ons als raadslid een ongeluk. Als je daarop geen toelichting krijgt is het enige wat je denkt of dat niet wat efficiënter kan. Daarmee word je als raadslid geconfronteerd en daarvan weet je eigenlijk niet hoe ermee om te gaan, omdat je de hulp niet wilt afbreken. Maar je bent er wel van overtuigd dat het beter kan.

De heer VERMEIREN: Ik wil eerst ingaan op de cijfers, waarbij ik refereer aan Denemarken. Daar hebben ze eerst geïnvesteerd in de hele transitie vooraleer het uiteindelijk goedkoper is geworden. In Denemarken is niet de hele zorg in transitie gegaan. De kinder- en jeugdpsychiatrie bevindt zich daar nog altijd op regionaal niveau. Het verwondert mij zeer dat alle mensen die op bezoek naar Denemarken gaan dat niet vermelden. Het is wel een heel mooi model. De zorg op regionaal niveau op het gebied van kinder- en jeugdpsychiatrie wordt voor 20% ook door de gemeenten betaald, maar nog altijd 80% door de overheid om ervoor te zorgen dat de risico's niet te veel bij die ene gemeente komen te liggen.

Dan nog iets over de cijfers. Cijfers moeten we hebben en niet over één jaar, maar over meerdere jaren om te weten waar het naartoe gaat. Maar dan nog, cijfers zullen alleen maar wat zeggen om te kunnen begroten over de lichte en de matige hulp. Een gemeente kan niet voorstellen dat er een kind dat psychotisch is geworden uit Drachten naar Curium zal komen. Dus dat komt gewoon op de begroting in dat ene jaar, zonder dat u dat weet. Als een familie naar u komt met twee kinderen met autisme en een lage begaafdheid, dan gaat u daarvoor betalen als het zo is geregeld als die daar komen wonen. Dat kunt u niet inrekenen. Mijn grote zorg is dat gemeenten dat wel willen doen en ik heb er vertrouwen in dat ze dat ook zullen doen, maar dat het niet mogelijk is, omdat er gemeenten zijn, waarbij nu al het water aan de lippen staat op financieel gebied. Grote gemeenten kunnen dat wel, maar kleine gemeenten niet.

De heer SCHURINGA: Ik ben Statenlid en blij dat u hier bent, want dit is denk ik de plaats waar alle gemeenten met elkaar moeten praten en wij moeten luisteren. Ik luister zo goed dat ik nog een vraag aan professor Vermeiren wil stellen. Ik ben het overigens eens met de gemaakte opmerking dat gemeenten zich nu vooral met de transitie en minder met de transformatie moesten bezighouden. We hebben een specialist in ons midden. Hebt u een idee hoe de jeugdzorg er zal uitzien als de transformatie na vijf, zes jaar zal zijn begonnen?

De heer VERMEIREN: Ik zal eerlijk zijn. Transitie voor transformatie is onmogelijk. We kunnen niet uitgaan van een systeemmodel en denken dat het daarna wel goed komt. Dat is in het verleden al heel vaak gebleken. Dat is ook het probleem geweest van Bureau Jeugdzorg, waarbij het niet alleen daar aan lag, maar ook aan de sector die niet samenwerkte. Daar is een systeem ontwikkeld zonder te denken aan de competentie van de mensen die voor de jeugdzorg moesten zitten. Dat is het probleem. Nu gaat hetzelfde gebeuren met de Centra voor Jeugd en Gezin, wordt er weer een systeem opgezet en gaat het alleen maar duurder worden. Mijn zorg is dat we niet weten naar wie het geld moet gaan. Ik ben het helemaal met u eens dat er keuzes gemaakt moeten worden. Als er minder geld komt, vind ik dat het beleid ervoor moet kiezen voor die stoornis niet te betalen en moet zeggen dat daarvoor een reden moet zijn. Dat moet eerst gebeuren en als we dat niet doen dan komen kinderen in de goot terecht. Daarvan ben ik overtuigd. Over zes jaar komt er dan geen transformatie, maar een nieuwe transitie of een hercentralisatie, zoals ook in Finland is gebeurd. Daar hebben ze ook gedecentraliseerd zonder veel gedachtesgang en zijn ze nu aan het hercentraliseren, omdat er te veel verschillend gemeentelijk beleid is. Ze zien dat er geld naar andere dingen gaat dan naar de zorg, want ze hebben dat niet geoormd. Daarom zijn ze dat nu aan het omdraaien.

De heer SCHURINGA: Ik deel uw zorg. Maar stel dat die transitie wel lukt. Hebt u dan gedachtesgangen voor gemeenten welke kansen er zijn als je toch die transformatie ingaat?

De heer VERMEIREN: Ik denk dat we hard moeten werken aan een goede stevige eerste lijn en daar willen mijn collega's en ik ons ook hard voor maken. Daar zullen we zeker op moeten inzetten.

De heer BROEKEMA: Ik stel voor dat Henri, Ulbe en zo mogelijk Iskander ter afsluiting nog wat zeggen en we om 16.00 uur aan een drankje kunnen beginnen.

De heer HAVERKATE: Mijn rol in deze discussie is beperkt, dus zal ik het kort houden. Elke gemeente of bestuurlijke organisatie die aan opschalen of samenwerken denkt zou ik willen meegeven er eerst voor te zorgen dat je het eens wordt over wat je gaat doen voordat aan dit proces begint. De publicatie van de VNG heb ik van internet gehaald en die is mij bekend. Ik vind dat een heel duidelijk standaardwerkje, waarin je heel goed kunt lezen welke mogelijkheden je als gemeente, provincie of overheidsorgaan hebt. Je kunt bijna alles afspreken, dus wat dat betreft zijn er weinig belemmeringen. Maar zorg dat je de communicatie over dat soort processen van begin af aan helder hebt. Zorg dat je het snel eens wordt over wat je wel en wat je niet gaat doen en ga pas daarna nadenken over de vorm waarin het moet worden gegoten. Ik denk dat je jezelf dan een heleboel problemen bespaart.

De heer BROEKEMA: En dat VNG-boek ligt bij de uitgang. Als u straks weggaat kunt u een exemplaar meenemen.

De heer SPAANS: Wat betreft de metropoolregiodiscussie: laat je niet opjagen, ga geen tijdspad forceren, zorg dat je jezelf ontzettend goed hebt voorbereid, zorg dat je inlichtingenstroom op orde is, zorg dat je afwacht wat de landelijke wetgeving is en kom dan pas met je gemeenteraad tot een weloverwogen besluit. Het is al gezegd: er zijn meerdere vormen waarin je met elkaar kunt samenwerken. Dat hoeft niet in een zware gemeenschappelijke regeling. Dat kan in lichte

constructies, in samenwerkingsverbanden en in onderlinge afspraken. Daarvoor heb je geen zwaar opgetuigde openbare lichamen voor nodig.

De heer DE GROOT: Daarstraks is wat zorg geuit over het vermogen om de toekomst te voorspellen en wat je van daaruit als raad precies moet doen. Ik heb met mijn opmerkingen van vanochtend nooit de suggestie willen wekken dat we dat kunnen. Die ambitie heb ik helemaal niet. Ik wil raadsleden vooral meegeven te accepteren dat de toekomst onvoorspelbaar is. Het beste advies dat ik als bescheiden econoom kan geven is te kijken waar de stroom naartoe gaat en beweeg daarin mee. Heb niet de pretentie dat je als raadslid daar tegenin kunt gaan. Het is wellicht een heel bescheiden advies, maar ik zie te veel voorbeelden van overambitieuze plannen die wel de pretentie hebben tegen die stroom in te kunnen roeien, wederom met de beste intenties, maar dat gaat het niet worden. Dus ik heb geen enkele pretentie wat betreft de maakbaarheid. De voorspelbaarheid is ontzettend ingewikkeld. We hoeven alleen maar Amsterdam in de jaren tachtig met de vorige kroning te vergelijken met Amsterdam van nu en dan weten we waarover we het hebben. Die verschillen zijn gigantisch. Niemand heeft in 1980 kunnen voorspellen dat Amsterdam er nu aan toe zou zijn zoals het is. Dat is een onzekerheid waarmee we hebben te dealen.

Een ander punt raakt het punt van financiering als extra probleem in de decentralisatie. Ik zie nu allerlei ingewikkelde plannen ontwikkeld worden over hoe het geld te alloceren naar gemeenten, waarbij met allerlei formules wordt gewerkt en wordt getracht profielen te creëren over bevolkingssamenstellingen, wat daarvan de risico's zijn en het budget is wat je krijgt. Daar zit ook echt een zorg van mij. Ik zie allerlei plannen bij sociale zaken hoe die daar op bepaalde moment mee bezig is. Dat suggereert dat we de kennis hebben om dat exact op die manier te kunnen berekenen. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat we dat ten eerste niet kunnen, maar dat dit nog niet zo erg zou zijn. Mijn zorg zit daarin dat bepaalde risico's in bepaalde gemeenten terechtkomen. Als je die risico's niet op een adequate manier in je verdelingsformule een plek kunt geven, dan krijg je ontzettend grote problemen in die gemeenten waar – excuseer – de slechte risico's neerslaan. In het recente verleden hebben we voorbeelden gezien wat de gevolgen daarvan zijn. We hoeven alleen maar naar Rotterdam te kijken. Financiële problemen, die werden opgelost door gelden weg te halen uit andere delen van het budget met verschraling daar tengevolge. Dus ook daar een zorg over hoe je budgetten precies gaat alloceren. Er ligt echt nog een majeure uitdaging over hoe daaraan invulling te geven. Ook daar weer vanuit onzekerheden waarmee we zitten. Met andere woorden: dat centrale niveau heb je nodig om die verevening en die onzekerheden op te vangen. Dat kun je niet alleen maar op dat decentrale niveau neerleggen.

De heer BROEKEMA: Het is bijna 16.00 uur. Het boek 'Grip op samenwerken' van de VNG is een nieuwe editie en ligt klaar bij de uitgang. Dat geldt ook voor het boek 'Poldermetropool', waar voor eenieder die dat wil een exemplaar klaar ligt. Wie het boek van Joop van den Berg wil, kan hiervoor intekenen en krijgt 10% korting. De inleiders hebben het boek gratis gehad vanwege hun inzet. Joop zal zeer waarschijnlijk op 8 november bij het volgende symposium – want op 27 september zitten we in Groningen – acte de présence geven en dan zal zijn verhaal dat hij vandaag heeft gehouden in geactualiseerde vorm tot u komen. Misschien moeten we op 8 november een vervolg geven aan dit symposium wat betreft decentralisaties en opschaling en wellicht ook het onderdeel met betrekking tot de metropool. De actualiteit is zodanig dat het zeer wel denkbaar is dat we op 8 november over de onderwerpen decentralisaties en regionale economie in de Randstad een vervolgdiepteslag zullen maken. In elk geval is dat een datum waarop we hier, in Den Haag of in Amsterdam opnieuw een symposium zullen hebben over het openbaar bestuur in relatie tot de democratie en dit soort ontwikkelingen.

Ik wil jullie allemaal hartelijk danken voor de constructieve bijdrage aan dit symposium. Voor jullie aanwezigheid heb ik jullie vanochtend al bedankt. De borrel die dadelijk zal worden geschonken wordt bekostigd door Deloitte. De provincie wil ik ook buitengewoon hartelijk danken. Leo Zegwaard, een van de strategische adviseurs, heeft er ook een belangrijke ambtelijke rol in gehad dat de provincie ons deze Statenzaal om niet voor dit symposium ter beschikking heeft

gesteld. Daarvoor wil ik de provincie hartelijk danken. We zijn voor herhaling vatbaar. Wel thuis, straks na de borrel. Niet te veel alcohol drinken als je achter het stuur moet. Drink lekkere dingen en niet te veel hapjes eten.